CLARISSIMI IVRECON=
ſulti Bartholomæi Romulei Floren=

tini in Academia Ingolſtadienſi Profeſſoris Ordinarij Commenta=
tio ſeu Repetitio utiliſſima in L. Sciendum. ff. de Ver: oblig:
publicè prælecta, nunc uero edita, cum autor ipſe in ea=
dem Schola II. Rector eſſet.

Cum Gratia & Priuilegio Imperiali.

INGOLSTADII EXCVDEBANT
Alexander & Samuel Vueiſſenbornij.

M. D. LII.

AMphitrioniadæ qui prima pericula cernis,
Hæc lege, cognosces quid sibi signa uelint.
Primitiæ & studij sunt hæc exordia magni,
Vt multis prosint quæ modo scripta uides,
Ostendunt primos Emblemata pulchra labores,
Quodq; nouum clarus proferat autor opus.
Omnia principio cum sint mediocria, crescunt
Tempore, mox rapidi fluminis instar eunt.
Hos igitur lector nisi dedignabere fructus,
Plura breui & longè commodiora feres.
Qui monstris magnum domitis peruaderet orbem,
Iam puer Alcides ex Ioue natus erat.
Impetit hunc odijs plusquam fera Iuno nouerca,
Et iacit in cunas exitiale malum.
Hic tamen elisos premit haud pueriliter angues,
Serpentum frangit guttura, uiq; necat.
Vir tandem factus Lerneam contudit Hydram,
Extraxit Stygium Dite tremente Canem.
Sustinuit cœlum, de terris sustulit unus,
Omnia quæ tellus prodigiosa dedit.
Sic quotquot magnum mittunt sua scripta per orbem,
Monstra sibi norint exuperanda prius.
Conatus lacerat uesana calumnia pulchros,
Inuidiæ in doctos commouet arma furor.
Nec tamen egregijs fas est absistere cœptis,
Sed contra has pestes fortiter ire decet.
Vincendi summa primum uirtute Dracones,
Pectore qui rabido dira uenena uomunt.
Prostrato liuore semel confusa quiescit
Turba, nec horrendo Cerberus ore fremit.
Sic petitur cœlum, sic nomina magna parantur,
Sic decus & uerus conciliatur honor.

IOANNES LORICHIVS.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, DOmino Mauricio Episcopo Aichstatensi, & Praeposito Herbipolensi, perpetua sibi obseruantia colendo, Bartholomaeus Romuleus Iureconsultus. S. P. D.

On dubito permultos futuros Praesul et Princeps Reuerendissime, qui uel mirari consilium meum, uel contemnere institutum possint: quod ad Reuerendissimam Dominationem Tuam his temporibus tam perturbatis, quibus omnes grauissimis negotijs sunt occupati, & tantum non oppressi, has meas commentationes, & scholasticum opusculum, uel quocunque tandē nomine appellare libeat, censuerim transmittendum. Agitur enim & tractatur nunc summo studio de tranquillitate orbis Christiani, de pace & concordia religionis, in quo officio á tui ordinis amplissimis patribus & principibus uehementer laboratur, & ad hanc rē omnes tuas cogitationes te quoque iam dudum contulisse nobis omnibus est compertum. Haec ergo te meditantem, haec totis uiribus agentem, satis importunè ego uidebor appellare, qui ad has tam sanctas curas nihil consilij uel subsidij possim adferre. Talia licet et ipse mecum reputarim, tamen certissimam spem concepi, & te animo aequo, beneuolentia & humanitate omnibus nota quicquid est huius operae excepturum, & alios non improbaturos confisus sum, modo causas uoluerint perpendere, quae hunc mihi animum addiderunt. In Romanorum ueterum ritibus & aliarum gentium moribus obseruatum est, quod quoties in discrimine res essent, Dijs immortalibus suppliciter aliquid uouerint, quod gratum illis fore putarunt, nonnulli fana, aras, & alia monumenta promiserunt, alij rebus etiam leuioribus placari numina crediderunt, immò & illi, qui splendide se obligauerunt, saepe exiliter, non magnificè praebuerunt. Nec tamen audiuimus unquam deos esse offensos tenuitate donātium, nec unquam fulmina sunt deiecta, quod parciores aliqui in soluendis quam faciendis uotis fuerint. Sic ego iamdudum uotum feci pro communi primum felicitate, tum pro tua salute. Quod cum preciosius adornare non possem, hoc praestiti quod potui, cum ingentes facultates & abundantes uictimae deessent, tantum molam salsam offerendam statui, dummodo id perficerem quod iam per annos plures in animo habui. Cum enim ex Italia ab illustrissimo Principe Bauariae accersitus Ius Ciuile per triennium ferè in hac laudatissima Academia Ingolstadiensi docuissem, ut tandem diligentiae & laboris nostri, quo summa integritate & fide hactenus sum perfunctus, specimen

 exhiberem

exhiberem, uisum est quædam in lucem edere, quæ uel sedulitatem ostenderent, uel industriam meam omnibus testarentur. Hanc igitur operam meam, has primitias qualescumq; iam pridem Tuæ amplitudini deuoueram, tibiq; dedicandum animo multo ante constitueram quicquid primo loco á nobis emitteretur? Multa autem intercesserunt hactenus, quæ impedimento fuerunt, quo tardius hoc ipsum absoluere possemus. Deinde & alia fuit causa, cur amplitudini tuæ uoluerim adscribere, ut in tua eximia dignitate & autoritate aliquod meis scriptis præsidium pararem firmius, quam ex me habere possent. Ea enim peruulgata est consuetudo, & omnium exemplo fit. Cum uero etiam ueteres Legislatores, quo suæ leges sanctiores haberentur, ad aliquod numen eas retulerint: ut Minos, Licurgus, Solon, & Numa Pompilius, qui Ioui, Apollini, Mineruæ & Aegeriæ Nimphæ suas sanctiones acceptas tulerunt, & sub earum patrocinio collocarunt. Quid nobis faciendum est, qui pro nostri ingenij tenuitate leges interpretamur, & ea quæ á nobis ad iuuentutis utilitatem prolata sunt alijs dijudicanda permittimus? Vbi omnium opiniones excipiendæ, etiam Criticorum censuræ sunt perferendæ. Aduersus hæc pericula Reuerendissimam Tuam Dominationem tanquam firmissimum patronum, & defensorem constituere libuit, idq; duas ob causas, primũ quod debere me putarim, cum Academiæ huius supremus sis Cancellarius et fautor præcipuus, tum quod in alijs rebus omnibus spectata sit tua uirtus. Deinde ut ex tuo nomine nostris scriptis aliquid accederet commendationis, & melius tecta essent aduersus inuidorum calumnias. Non enim diffido quin hic noster conatus studiosis omnibus, in quorum utilitatem præsertim in publicum prodijt, si non aliam ob causam, saltem ob nominis tui clarissimum apud omnes splendorem & memoriam futurus sit longe gratissimus. Episcopus siquidem es, non modo hoc tempore in Germania facile nulli secundus, uerum etiam qui omnibus seculis ubiq; gentium possis haberi non unus é multis, sed potius inter multos propé singularis, siue inculpatam morum integritatem, siue facundiam admirandam, cum eximio doctrinæ cultu, uariarum rerũ experientia & spectatissima industria coniuncta intueamur: ita quod hac tempestate ueluti lumen aliquod clarissimũ eluceas. Quantopere uero Christianæ Reipub. optandum sit, ut multos tui similes haberet Præsules haud difficulter uideritis, qui animum cogitationesq; ad turbulenta hæc nostra tempora, miserandumq; Imperij statum paululum retulerit. Quorsum enim attinet enumerare tot sceleratas seditiones, languida, & propemodum conquassata Catholicæ Ecclesiæ membra. Quid intestina bella, quibus imperium nostrum longo iam tempore misere uexatur & opprimitur, ac tantũ non particulatim discerpitur opus est referre? His quidem & similibus malis grauissimis, facile pharmaca reperire esset, si Christiana respublica quã plurimos haberet Antistites tui similes. Horum namq; singulari uirtute

tute, uitæq; innocentia, atq; omnibus numeris perfecta sapientia, mox stabilirentur titubãtia, recrearentur afflicta, sedarentur tumultuosa, tollerentur noxia, reducerentur salutaria, demq; cuncta breui tempore ad iustã concordiam & tranquillitatem optatissimam redigerentur, sed non recepit epistolæ angustia laudum tuarũ locupletius encomium, neq; sane hic eas prosequi animus est, dicturus sum olim forsan copiosius, si quid modo mea tenuitas unquã poterit illis nõ prorsus indignũ præstare. Cũ igitur et mea uoluntate de tali uiro deliberarim, qui ueluti Diuus aliquis tutelaris nostras lucubrationes tueretur & ab iniuria uindicaret, & necessario etiam patronus quærendus uideretur, nemo fuit, quem potius eligerem, quam Tuam Reuerendissimam Dominationẽ cuius tot & tantæ sunt uirtutes, ut fulgidissimi tui nominis splendor omnium obtrectatorũ oculos perstringere possit & maledicentiam cohibere. Hoc ergo tuo patrocinio fretus, de illorũ quos Zoilos uel Momos appellant acerbitate sollicitus esse nolo. Cum ab illis infinita possint arripi, quæ in ludibriũ conuertant, ad unũ uel tribus uerbis respondendũ duxi. Inuenientur fortasse qui hoc genus sermonis quo utor, imò quo omnes Iurisconsulti utuntur tanq; inelegans & Barbarũ reprehendent. Qui si rem ipsam exactius uelint perpendere, facile essent cõtenti. Primum ego summopere cõmendo & laudo eorum studia et ingenia, qui ita artes dicendi perdiscunt, ut ijs in tradendo iure & alijs studijs grauioribus commode utãtur, & in primis gratulor felicitati Germaniæ & huius seculi, quod multos uideã in his disciplinis cum fructu & laude eloquentiæ uersari. Verum agnoscant etiam illi, quid considerarint nostri maiores. Illis certe hoc uidetur propositum fuisse, ut rerum maiorem quam uerborum curam haberent. Ex hoc numero clarissimi fuerunt Iureconsulti Accursij, Bartoli, Baldi, Castrenses, Imolæ, Aretini, & ut de recentioribus etiam dicam, Socini, Decij, & multi alij, quos qui legit, certe fatebitur neq; ingenij acumen nec rerum grauissimarum exactissimam scientiam illis defuisse, nunc forte quis illis ornatius aliquid proferre potest, subtilius & rectius excogitatum uix quisquam adferet. Utinam hæc ætas similes ferret Iureconsultos, qui leges enodarent, & de Iure responderent. Qui igitur ab ineunte ætate in illis est uersatus. Quomodo aut discere aut retinere aliquem uerborum nitorem poterit? Hoc etiam illi non sunt assecuti, qui ex professo elegantius quam ueteres illa pertractare conati sunt. Ego uero nec ingenio cum illis sum conferendus, & in eandem infelicitatem incidi, in qua fuerunt maiores nostri. Ita enim tempora ferebant. Sed quis est tam sinistri iudicij, qui illorum profundissimam sapientiam aliorum uerbis tantum phaleratis & illecebris uelit posthabere. Satis mihi semper uisum est, si latine utcumq; scriberem, sermonis reliqui ornatum oratoribus permitto. Quare eodem candore existimo alios hæc nostra lecturos, quo nos illorum studia approbamus. Pluribus nos excusare non est propositi

huius, & fortasse æquiores nobis erunt quam putamus: Ad te igitur Antistes optime reuertor, Tuam Reuerendißimam Dominationem obnixe oro, primum ne molestum sit, nos tueri & in patrocinium suum recipere. Deinde ne aspernetur huius uoti mei tam tenuis nuncupationem, sed ueræ fidei & obseruantiæ symbolum, mentis tibi deditißimæ pignus amplecti non dedignetur. Si hæc tam exigua non fastidierit tua dominatio, ad maiora aliquando me excitabit. Interea Tuam Reuerendißimam Dominationem incolumem nobis ac Reipub. uelit esse pater cœlestis, ut quam diutißime uiuas & ualeas Præsulum optimorum decus. Datum Ingolstadij. 14. Kalen. Decemb. Anno Redemptionis nostræ.

M. D. LI.

CLARISSIMI DOMI-
NI BARTHOLOMAEI ROMVLEI
Iuriſconſulti Oratio de præſtantia LL. & Sa-
croſanctæ diſciplinæ Iuris excellen-
tia, Ingolſtadij habita.

Ommunis mos eſt atq; conſuetudo Magnifice Re-ctor, Clariſſimi Iuris conſulti, candidiſſimi omniſq; generis eruditione præſtantiſſimi Auditores, ea que ab antiquis uſq; temporibus ducta, ut hi, qui in Scholis & in otio literario cuiuſcunq; facultatis aut doctrinæ profeſſionem ſuſcipiunt, antequam ad interpretationem eius operis, quod legere ſtatuerint, accedant, aliquid de inſtituti ſui ratione dicant, & excultiore aliquo dicendi genere argumentum operis quod ſibi propoſuerint, commendent, quó Auditorum animi alacriores nonnihil, et ad auſcultandum promptiores reddantur, cum prius intellexerint, quæ utilitas, aut quis fructus ſperandus ſit illis de futura præ lectione. Quæ quidem conſuetudo laudabilis plané & neceſſaria, ex more inſtitutoque maiorum adeó culta & frequentata eſt, ut turpe foret alicui eam negligere aut contemnere. Etſi uerò nulla in me præcipua aut ingenij uis, aut eiuſmodi dicendi facultas exiſtit, qua poſſim aliquid delicatiſſimis ueſtris auribus, & hoc grauiſſimo cœtu dignum adferre, cumq; uideam tot atq; tantorum hominum in omni doctrinarum genere præſtantium animos atq; oculos in me unum eſſe coniectos & intentos, qui me longé in hoc dicendi genere ſuperant, ut puta, qui parum in hac paleſtra exercitatus ſum, tamen ne ego hanc conſuetudinem aliqua ex parte contemnere uidear, pro temporis huius anguſtia & ingenij mei tenuitate paucis uobis inſtituti mei rationem aperire conabor, imprimis, cur Italiam clariſſimam mihiq; chariſſimam patriam relinquere uoluerim, & ad uos in Germaniam uſq; tam longinqua domo potiſſimum conuolare. Tum Iuſtitiam & ſacras ſanctiones quãtum potero prædicabo: Deinde breuibus hanc nobiliſſimam optimæ ſpei iuuentutem ad diuina Iuris ſtudia iuſtitiæq; cultum cohortabor. Agitur autem iam fere trigeſimus annus ex quo relictis leuiorum artium ſtudijs, me Iuris prudentiæ, quæ mihi præ cæteris omnibus diſciplinis potiſſimum arridebat de conſilio probatiſſimorum hominum addixi, totumq; dedidi, & in alma Piſana, Senenſiq; Academijs excellentiſſimo Iuris conſulto & propé diuino Philippo Decio per decennium uſus præceptore, legibus operam dedi, poſt in urbe diu apud ſacrum Rotæ auditorium (ut uocant) permanſi, Romanam praxin foriq; illius recentem conſuetudinem ſemper contemnens. Vocatus nunc tandem ab illuſtriſſimo & potentiſſimo Bauariæ principe Guilielmo, prudentiſſimiq; atq; integerrimi Leonar-

diab

dí ab Eck, Consiliarŋ eiusdem principis, & studiosorum Mecœnatis, necnon D. Ambrosŋ à Gumppenberg. Præpositi Basiliensis opera, ad hanc feliciſſimam Academiam Ingolſtadianam, quæ inter cæteras Germaniæ Academias facilè meo iudicio principatum obtinet, me contuli. Non enim ad subeundum huiusmodi docendi munus, nec tanto principi, nec talibus uiris operam meam denegare potui. Tam enim ille claris natalibus ortus eſt, ut & generis antiqua nobilitate, suarumq; uirtutum splendore, prudentia, ſcilicet & Iuſtitia, conſtantia, fide, integritate, atq; animi magnitudine nullis Germaniæ principibus cedat: multosq; in omni genere laudis superare uideatur: adeò, ut Bauariæ prouincia sub eo, cum religionis acerrimo defensore, tum literarum uirtutumq; omnium patrono, se felicem fortunatamq; merito prædicare poſſit. Accedunt inſuper huius prouinciæ ſumma naturæ dona, quæ me ut huc uenirem, impulerunt, quibus alŋs antecellit, ut ſunt, aër saluberrimus, inſignes ciuitates, & oppida, paſcua, nemora, cunctaq; humano generi utilia atq; neceſſaria. Itaq; æquo animo relicta Italia patria mea, Terrarum quondam Regina, ad oras Germaniæ atq; in ciuitatem Angelopolitanam, ſiue (ut quidam uocant) Chrisopolin, quæ inde uerè cum uiros probos gignat atq; enutriat, nomen ſortiri uidetur, ut etiam aurum meritò continere dicatur, me contuli, idq; feci, cum propter iam dictas rationes atq; cauſas, tum quod antiquius eſt, propter doctiſſimorum hominum frequentiam. Accedit etiam illa cauſa, quod ipſe neſcio, quo ſingulari certe amore ab ineunte ætate uſq; erga Germaniam fui ſemper adfectus, ſiue hoc propter multa præclara ingenia contigerit, ſiue (quod magis credo) propter rerum maximarum gloriam, cum aliarum quidem, tam uerò maximè bellicarum, quibus alŋs longè omnibus antecellit. Germaniæ enim prouincia Romanum Imperium inter cunctas orbis nationes una manu tenet, atq; conſeruat, cum nec à Pop: Rom: nec etiam ab externis Ducibus Germanici populi unq; deuicti fuerint, ſed animi fortitudine muniti, mortis contemptores: & ut ait Tacitus, ſuperſtites ex acie reuerſos poſt acceptam cladem cum ignominia affectos, indomiti ſemper extiterint.

Cum tot conſules & Impp: armis & equitatu à maioribus ueſtris neminem lateat, deuictos fuiſſe. Et primo Quintilium Varum atq; Octauium apud Cheruſcos & Saxones: atq; P.R. Imperatorem Tyberium apud Vindelicos atq; Rhetos bellicoſiſſimos populos Imperio ſuo ſubŋcere ardentem cum maxima ſui exercitus ſtrage fuderunt, omittam Antonium & Alexandrum, cæteroſq; Cæſares, qui infeliciter omnes Germaniam armis ſuperare tentarunt. Etſi Traianus apud Agrippinam Coloniam, Germaniam pacatam obtinuerit, non ui, nec armis, ſed potius ex quadam animi benignitate, qua longè ſuperauit omnes, Germaniæ populi ſponte ei paruerunt. Nec uero ſolum Cæſares, uerum etiam externos Reges connumerare poſſum: Nonne audiuiſtis Magnum illum Alexandrum totius orientis &

occidentis

Occidentis domitorem atque terrorē Germaniam superare uoluisse, & ad ripam Danubij ciuitatem uestram præterfluentis castra posuisse, tandem prouinciæ fama, & militari disciplina, animorumque fortitudine & constantia cognita, re infecta discessisse? Nonne Germanorum exercitus Africam, Italiam, Hispanias, per tot secula possederūt? Sed quid opus est accumulare plura exempla, & prisca tempora recensere? Nonne recenter sub Carolo Quinto Augusto inuictissimo Germania tot laudes & spolia opima reportauit? ut ex Regis Francorum captiuitate, Vrbis direptione, Neapolitana, Mediolanensique obsidione, atque apud Viennam ad Cæsaris solūmodo, et Germanici exercitus aspectum Turcas perterritos aufugisse scimus? Verum ne uobis blandiri, neue hæc auribus uestris dare uidear, consultius missa facere duxi. Itaque ad propositum reuertar. Cum autem Iustitiam, ac sacras sanctiones laudare constituissem, atque adeo Iustiam uiderem omnium uirtutum clarissimam, consultius Encomiū eius dimittendū putaui, quandoquidem eius laudes enumerare nemo pro dignitate possit, timeo autē, si pauca de his dixero, potius eas me diminuturum, quam aucturum. Verum cum Iuris enucleandi, atque interpretandi munere functurus sim, turpe fore duxi, atque ab officio meo alienum non pauca saltem de eius laudibus pro ingenij mei tenuitate in medium proferre. Iustitia autem quanta sit uel ex definitione, qua Philosophus & Iurisconsultus, unà sentiunt, apparet. Ea enim est constans & perpetua uoluntas, ius suum cuique tribuendi. Eius uerò originem & effectus à summo Deo rerum opifice primordia traxisse procul dubio neminem latere existimo. Ideòque enim maximam, cum propter ortum, tum propter effectus Iustitiæ atque Legum nobilitatem esse quis ignorat? Nam doctissimi illi ueteres à Dijs Immortalibus, ueluti à Ioue, ab Appolline, & Minerua leges originem, & initium arbitrati sunt sumpsisse, & hoc figmento Iouem, pro clementia, Appollinem, pro potentia, Mineruam uerò pro sapientia colebant, & prædicabant. Et istorum numinum loco, Græcorū sapientes, Minoem, Lycurgum Solonem, Legumlatores peritissimos leges tulisse fingebant, prout Marsilius Ficinus Philosophus Platonicus, patriæ meæ decus interpretatur. Verum maximè Gentiles in legis, & Iustitiæ initio hallucinabātur, & ueluti cæci per tenebras uagabantur, cū Mosi diuina præcepta, & diuinas leges summus de cœlo Deus contulerit. Et hoc modo ueteres forsan nō immeritò Iustiam & leges à tribus Dijs Immortalibus (cum ab uno, & trino Deo Immortali uidelicet, Patre, Filio, & Spiritu sancto diuinitus leges initium traxerint) natas esse arbitrati fuere, & ab eisdem tabulis & præceptis diuinis, omnia, quæ ab Atheniensibus Lacedæmonijs nostrisque Romanis instituta fuere, & quæ quotidie à nobis instituuntur, iura etiam Municipalia dependent, & ueluti simiæ mortales, ut idem Marsilius adserit, imitati sunt. Et iccirco Plato in legum libris, nullam legem condi posse, nisi à Deo summo emanauerit, attestabatur, & idem in Pythagora cunctas humanas actiones à Prometheo, uidelicet ab humana prudentia: uerum Scientiam legalem ab Ioue prouenisse aiebat. Quod autem à summo Deo leges originem traxerint, ef-

fectus, quos sanctissimę leges ferunt, nō humana, sed diuina esse pręcepta, præscserūt. Nam mortales diuina (ut notum est) in lucem edere nequeūt. Et propterea diuinus Plato nullum Regnū, nullā Rempub. nec quidē domum ullā absq; Iusticia & legibus subsistere posse diuinitus scripsit. Nam dempta Iusticia & legibus, intestina bella exorirentur, sæuiret populus. plebs aduersus Senatum seditione insurgeret, cultus diuinus cessaret, nulla esset religio. Nam lex diuina, cultum diuinū respicit atq; protegit. Vt idem Plato, attestatur, quin & inter mortaleis homicidia perpetua, furta, uirginum raptus, adulteria, latrocinia, multaq; horrenda dicta atq; facta perpetrarentur, nec ædes alicui tutum prestarēt domicilium, peregrinis non esset tutus aditus, annonæ ac merciū maxima penuria esset. Latrones per uias publicas impunè grassarentur, opprimeret potentium uis innocentes, arma, rapinæ, & sanguinis effusio Tyrrannides solū existerent. Itaq; honestas omnis, æquitas, cæteraq; uirtutū genera interirent, ipsumq; genus humanum, quod ita ab ipso Deo et naturæ (ut sic dicam) artificio constitutum est, conseruari regiq; non posset. Et propterea non immeritò Plato legem Reipub. uelut animā dixit, qua fracta & sublata, nulla consociatio hominum coli possit. Cicero quoq; ad ciuium salutē ciuitatumq; incolumitatem, uitamq; beatam & quietā leges esse prolatas, & sanctè obseruatas eleganter dixit.

Propterea, qui secundū Iusticiæ & legis præcepta uitam duceret, ut disserebat contra Epicurum, cum suauiter, iucundè, beate, semperq; in uoluptate uicturum, & absq; aliqua cura & uitæ discrimine cuncta peracturū, & omneis actiones in portum, perducturum esse sine pelagi procellis & tempestatibus. Sed prò Deum Immortalem, ubi regnat nunc Iusticia, quonam domiciliū illa transtulit? nusquā inter mortales uersari, nisi in albo depictam cōspicio. Et profecto meritò Aegyptius ille Astronomus illam è terris hominū dicta, facta, cōsilia, auersantē ad cœlos transmigrasse, & in uirginis quā Astræam uocarunt, cœleste signū, cum apud mortaleis diutius cōmorari nequiret, mutatam rectè finxit, quod etiā eruditissimorū hominum authoritas cōprobauit. Eò enim res deductæ sunt his temporibus ut Iudices, Magistratus, Causidici nō aurea illa & cœlesti æquitatis ratione nitantur: se suaq; uenalia habeant, sed auro uenaleis se prodant. Principium uoluntates corrumpunt, breuiter, diuitiæ, opesq; orbem terrarum regunt atq; administrant, & quo quis maiora præmia pollicetur, siue fas siue nefas reclamet, hoc potior in Iure habetur, in cūctisq; uoti compos fit. Denicq; eousq; mortalium auaricia, &, ut Poeta inquit, rei sacra cupido excreuit, ut hodie Iudices, qui causarū patroni atq; custodes esse debebant & sanctissimarū legum interpretes malignè sinceram & purā legis sententiā ambagibus implicent, erroribus inuoluant, inuolutam tandē tantum non sepeliant. Quo quidem nihil iniquius iniustiusue excogitari potest, cum Iudices, ex quadā æquitate, remotis tot subtilitatib. & apicibus summi Iuris, rem [illegible] moderari deberent. Summum enim Ius summa (ut dicitur) est iniuria. Nam totum Ius nostrum ad artem æqui & boni ferè redactum, nunc intelligo. Et ideò Seruius Sulpicius à Marco Tullio in Philippica

pica propter admirabilem ſuam peritiam in cauſis ex æquitate explicandis laudatur. Illius autem nunc ſtudium ad lucra & uanam gloriam cum miſerorum maxima iactura & detrimento, nulla perſonarum differentia habita dirigitur, & principaliter tendit, O iniquū conſilium, O ſeculum inſipiens, nefandum, & abominabile: Iuſticiam & leges cœleſtia munera, quæ omnia ad humani generis conſeruationem edita ſunt, uelle ſubuertere, cū apud priſcos Iuſticia & legis obſeruancia in tanta maieſtate fuerit, ut Iuſticiam præ liberis, præ patria, præ parentibus dilexerint & coluerint.

Quod cum de alijs, tum de Zaleuco Locrenſi fertur, qui, cum filius adulterij crimine damnatus eſſet, & penè tota ciuitas ſupplex delicti pœnam remitti filio præcaretur, licet diu reſiſteret, tandem populi precibus uictus, uno nati oculo, altero ſibi eruto Iuſticiæ fines ſeruare uoluit. Item de Caronda Tyrio, qui diſtricto enſe, ne Iuſticiā uiolaret, neue inique iudicaret, uitam ſibi ipſe ademit. Itaq; nec nos auri cupiditate adducti Iuſticiam uiolare debebamus, prout fecit Pittacus Mitylenæus & complures alios referre poſſemus, qui præ oculis Iuſticiam habuerunt. Quorum exempla ut infinita ſunt, ſic eſſe uobis nota mihi conſtat. Et propterea Lacedæmonij, Athenienſes, Thebani, Romaniq; noſtri, quamdiu Iuſticiā ſeruarūt, legeſq; coluerunt, candidè, fortunatè, pacificè, benè, beateq; uixere. Quapropter his cognitis Iuſticiæ laudibus, ſupereſt optimæ ſpei adoleſcentes, diuinæ Philoſophiæ ſectatores, ut non ſolum propter honeſtatem, uerum etiam propter utilitatem ad diuina Iuris ſtudia, quibus hactenus operam nauaſtis, continuanda & proſequenda uos admoneam atq; cohorter. Qua propter, ſi huiuſmodi pium & honorificum, cœleſtis muneris opus, inceptum iam, quo nil præſtantius, nihil clarius, nihil Reipub. Chriſtianæ utilius eſſe poteſt, ad finem uſq; perduxeritis, uicijs habenas imponere, & illecebras turpeſq; uoluptates ſtudijs pernicioſas effugere poteritis, quæ quidem ueluti Sirenes, falſis blanditijs, ac ſuauiſſimo cantu pleroſq; in procelloſo mari fluctuātes ſeducunt, ac in uitiorum ſcopulos inextricabiles detrudunt, quas tamen uirtute duce obthuratis auribus exemplo Vliſſis omnium ſapientiſſimi facilime euitabitis. Et ſi Iuſticiā & leges hoc modo amplectimini, ueluti Dei miniſtri religionem & cultum diuinum coletis, laribus ueſtris non mediocre commodum adferetis, pacē ſummamq; tranquillitatem uitæ conſequemini, propterea ſtrenui eſtote, & ſinguli belligeri, Bellerephontis ueſtigia inſequimini, & illud Gorgonis monſtrum Mineruæ clypeo occidite, eiq; ſpolia opima dedicate. Quæ omnia facilimè proculdubio, ſi Iuſticiæ & legibus adhærebitis, ſtudioq; excoletis, conſequimini, uobis diuina legum ſcientia uiam aperiet, ac facilem ad beatā felicemq; uitam conſequendam præſtabit aditum. Summūq; Sacerdotium comparabitis & ſanctiſſimarum rerū ac cœleſtis muneris interpretes efficiemini. Nam apud Romanos olim interpretandarum legum munus nō ad alios, quam ad ſacerdotes ſpectabat. Et me hercule ſacra & ſanctiſſima eſt legum cognitio, & non iniuria earum cultores apud Iuriſconſultos Sacerdotes nuncupabantur, ut Vlpianus Celſi ſententiam amplexus aiebat. Et idcirco M. Tullius. Seruium Sulpitium, Iuris Antiſtitem appellauit.

Nam profecto Iudices, & causarum patroni, Iusticiæ ministri, si rectè, & lotis (quod dicitur) manibus circa Iura uersentur, non minus, quam sacerdotes merentur, cum animæ & corpori sacramentū cōferant. Quod si quis honoris, gloriæ, dignitatū paulo cupidior est, hoc studio instructus, et hac arte munitus, nullo alio negotio hæc omnia cōsequetur (quę tamen nō usq; adeò spectanda & expetenda sunt) cū omnia fragilia, caduca, atq; fluxa existant, neq; mentem & animum exornent, quem quidem ante omnia alia excolere debemus. Quot enim Iuris Antistites ad amplissimi Collegij Sacerdotium nostra tempestate cooptati fuere? Postremo, ut omnia in unum conferam, si Iusticiam & leges amplectemini, uos equidē Deorum immortalium in terris uices gesturos polliceor. Sin secus feceritis (quod minimè arbitramur) & legalis Philosophiæ palestram, in quā ingressi estis, deseretis, & tanquā simplices ueræ felicitatis & uirtutis ignari, blanditijs, uitijs, flagicijs, illecebris, uoluptatibus illaqueati tenebimini, neq; unquam ad tutissimum portum secundis uelis applicabitis, sed semper inter Scyllam & Charibdim tanquā prophani, & adeò à summo bono alieni inferis manibus proximi nauigabitis. (Quod sanè per quam graue & prorsus dolendum est) aureum & nunquam reparabile tempus tanq; ignaui fuci, obscuri conteretis, & postmodum subrepente paulatim ægra senectute maximo animi dolore, anteactæ uitæ recordatione assidua, frustra torquebimini, ut uobis Persij sententia merito obijci possit, uirtutē uideant intabescantq; relicta. Sed cum meæ partes sint, ut uos ad diuina Iuris studia continuanda non solum inflammare, sed etiam Dux uester & autor esse debeam, planè curabo, ut nulla in re meam diligentiam, & in docendo fidem desiderare possitis, ad quod etiam me Danielis Prophetæ sententia cohortatur, maximum & amplissimum Iusticiæ Doctoribus præmium proponens, cum inquiat, Qui ad iusticiam multos erudiunt, quasi stellæ in perpetuas æternitates fulgebunt. Quare si uos simili, hoc est ardenti studio, ad huiusmodi Iuris prudentiæ cognitionem incumbere animaduertero, nos, qui elucidandi atq; interpretandi munere fungemur, uestris uoluntatibus atq; commodis uigilijs nostris & lucubrationibus inseruiemus: operamq; dabimus, ut inuolutas nodosasq; legum obscuritates aperire & in lucem proferre possimus. Plura de me polliceri non habeo, præter diligentiam & industriam, quæ nunquam certè uobis deerit, & si possem modo, facerem. Itaq; hoc unum uobis uelim de me penitus esse persuasum, me id unum studio assiduitateq; nostra præstaturum, ut propediem, qui nos diligenter audiuerint, non frustra operam sumpsisse fateantur.

Dixi.

INDEX REPETITIONIS
IN L. SCIENDVM. DE VERB. OBLIGA.

Mandatum

Stipula-

Verbum.

FINIS.

L. Sciendum. ff. De Verbo. Obliga.

VLPIANVS.

Sciendum est generaliter, quod si quis scripserit se fideiussisse, uideri omnia solemniter acta.

ISTA LEX licet breuis, subtilem & quotidianam præsumendarum solemnitatum materiã continet, & quodammodo totum Iurisprudentiæ uolumen respicit: cum semper lex aliquid fingat præsumatue, super testamentis, contractibus, decretis, & iudicijs, quæ si omnia uellemus pertractare, annus nobis non sufficeret: sed studendo breuitati, ea, quæ ad nostræ legis materiam pertinent, declarabimus: nonnulla tamen ad intellectum necessaria apponendo, quibus prætermissis difficile foret, ut quis hanc subtilem materiam præsumptionum facilè percipere posset.

Primo duo sunt termini generales, uidelicet fictio & præsumptio. Secundo uidendũ est quotuplex sit præsumptio, & quę sint differentiæ. Itẽ uidendum est quę sit solemnitas intrinseca, & quæ sit solemnitas extrinseca. Quibus absolutis ad textum nostrũ, & ad commentaria Bartoli descendemus.

In Primis fictio, secundum Bart. in l. si is qui pro emptore. col. 9. uers. quæro quid sit fictio. De usucap. ita ponitur siue describitur. † Fictio est in re certa eius, quod est possibile contra ueritatẽ pro ueritate facta assumptio. Et ibi examinat singula membra per ipsum adposita in definitione: cuius definitio communiter adprobatur, ut ibi per Iaso. & alios: & idem nouissimè dixit Alciatus in suo solemni tractatu, de præsumptio. in prin. licet per alia uerba, nos super huiusmodi definitione aliqua substantialia apponemus. † Primo quod fictio ad hoc, ut sit bona & teneat, debeat continere possibilitatẽ secundum naturam, ut expressè apparet in definitione. † Nam lex non potest fingere contra naturam, ut uoluerunt glos. in l. Gallus in §. si eius. de liber. & posthu. in l. iij. pro socio. & optimus est tex. in l. quia certum. & ibi Bar. de locato. & in l. certæ, de precario. † Nam lex semper imitatur naturam, ut dixit l. C. in l. adoptio. de adopt. & in Insti. eod. titu. §. minorẽ. Accedit bonus tex. in l. cõfessionib. de interroga actio. ubi si quis cõfiteatur aliquẽ esse filium suum. cuius ætas nõ patiatur, ut sit ei filius, eius confessio, non nocer, ad idem tex. in l. qui libertinos. §. fin. de oper. libert. ubi apparet quod lex non fingit aliquem operas post mortem posse præstare. Et ratio est, cum non entis nullæ sint qualitates. l. eius qui in prouinciam. Si cert. peta. Hinc est, quod sicuti lex imitatur naturam fingendo & disponendo: † ita etiam Princeps, qui est uiua lex, nõ potest inducere ea, quæ sint impossibilia de Iure naturali uel gentiũ. glo. & ibi Bar. in l. fin. C. si cont. ius. & in l. iij. C. de fund. patri. lib. xi. Paul. Castr. in cõ

1. 2. 3. 4. 5.

sil.196. Ang. In consil.139. Ancha. in consil. 352. incip. pro intelligentia Aret. in l.1. in prin. de acqui. possess. Alex. in consil. 3. incip. ex his quæ. col. fin. lib. 5. ut communiter omnes Docto. dicunt in c. quæ in Ecclesiarũ. de constit. & Legistæ, in l. ex hoc Iure. de iust. & iur. Alciatus uerò in suo tractatu super prima parte. col. ij. opponit cõtra definitionem, cõmunem in fictione, & primò per tex. in l. qui in utero. de sta. hom. & in l. uel si uiuo. de suis & legit. In quibus legibus fingitur quis uiuere, qui in utero sit, et tamẽ hoc est impossibile secundũ naturam, præsertim in spacio quadraginta dierum, cũ adhuc anima non sit formata, ut glo. ult. dicit in summa. v. distinc. Nec obstat responsio secundũ ipsum data per Docto. in d. §. si. eius. qui ad huiusmodi obiectũ respondebant, quòd illud erat ibi per dispensationem, & non per fictionẽ. Nam dicit ipse & bene, quòd imò ibi I. C. procedit per
6. fictionẽ & nõ per dispensationẽ. † Nã illud quod nõ potest fieri per fictionem, non potest etiã fieri per dispensationem, adducendo Bal. in l. Papinianus. §. si ex causa, & ibi glo. de inoff. testam. Et cõfirmatur ista responsio ex dictis Innocentij in c. sciscitatus, in fin. de rescrip. & facit dictũ Baldi in l. bonorũ. C. qui admit. ut nullo modo neq; Imperator, neq; Pontifex possint dispensare super defectu Iuris naturalis, quia nõ habent aliquã potestatẽ. Item opponit de tex. in l. ità uulneratus. ad l. aquil. ubi uulneratus à duobus diuersis temporibus, si moriatur, fingitur ab omnib. mortuus, & tamẽ istud est impossibile secũdũ naturã, quòd quis bis moriatur. Item adducit tex. in l. si infanti. C. de Iur. delibe. Nam lex ibi disponit. parentẽ posse adire hæreditatẽ filij pupilli, & tamen impossibile est secundũ naturam, quòd ille parẽs potuisset adire hæreditatẽ nomine pupilli, cũ pupillus propter tam te
·1 nerã ætatem nullũ habeat iudicium & animũ adeundi. Licet istæ duæ leges nullo modo uidẽtur obstare contra cõmunem descriptionẽ, ex quo textus in d. l. si ita uulneratus, utitur uerbo, intelligitur, quod significat fictionẽ. ut est tex. in l. qui à seruo. in fin. ibi, ex causa peculiari possessio intelligitur. de actio. & oblig. facit. l. bona. §. penul. in uerb. intelligũtur. infra de capti. et postlim. reuer. ut latè Docto. tradunt in l. si is qui pro emptore, de usuca.
·5 nec etiã tex. in d. l. si infanti. Nã ibi pater supplet defectũ filij sui pupilli ade
·i undo nomine filij. Itẽ adducit textũ prædictus Dñs Alciatus in l. 2. §. fin. de usufr. ear. re. quæ usu cõsu. ubi lex fingit usumfructũ in pecunia, in quib9 secũdũ naturã nõ potest cõsistere. Et ultra Alciatũ optimè facit tex. in l. fi. de uacat. mune. & in l. bello. de excusa. tuto. & in §. filij in Inst. de excusa. tuto. ubi mortui in bello fingũtur uiuere, & tñ hoc est cõtra naturã. Ad idẽ cõtra cõmunẽ Doctorũ sentẽtiã plurimũ obstãt duo Iura. Primò tex. in l. mutus. de Iur. doti. iuncta. l. 1. de uer. obli. ubi lex fingit cõtra naturã, cũ fingat mutũ stipulari; & sic loqui, quo casu uerba requirũtur. l. 1. de uer. obli. et impossibile est mutũ posse loqui. Secũdo tex. in l. 2. §. uolũtatẽ. Sol. mat. ubi filia furiosa cẽsetur patri cõsentire, quod tamẽ uidetur impossibile secundũ naturã, cũ furiosus nõ habeat cõsensum. d. l. qui ad certũ, locati. et l. 2. §. furiosus
·7 de Iur. codicil. cũ simil. Et respondebat Alciatus ad textũ in d. l. qui ad certũ quod ibi tex. nõ loquitur in fictiõe, sed in præsumptione. Quæ respõsio tolli potest, ut supra dictũ est, cũ ibi tex. utatur uerbo, intelligitur, quòd secũdũ

Contra Docto. ultra Alciatum confirmatio quod lex possit fingere impossibile.

eius

tius proprietatẽ fictionẽ & nõ pręsumptionẽ inducit. d.l.quĩ à seruo, in fin.
ibi, ex causa peculiari possessio intelligitῦ, de actio. & oblig. l. si tibi homo. §.
seruus. de legat. primo. l. nec emptio. §. fin. & ibi glo. de cõtra emp. Tamen
distinguẽdo Alciatus in suo tractatu defendebat definitionẽ suã & cõmu-
nem; quod aut quæritur, an lex fingat factũ impossibile, & tunc secundum
ipsum dicendũ est, legem non posse fingere. Aut quęritur. an lex possit in-
ducere aliquã dispositionem Iuris directè nõ fingendo super facto impos-
sibili; imò illud pręsupponendo, & tunc lex possit, & ità secundum ipsum
omnia supradicta in oppositũ procedere possunt. Huiusmodi distinctio
Alciati. quę etiã uidetur cõmunis ex mente Doct. in d. l. si is qui pro empto
re. non est in se perfecta. Nam lex etiã per aliquam dispositionẽ Iuris non
potest aliquid inducere cõtra naturã. ut patet in l. adoptio. de adop. & in §.
minorẽ. eo tit. in Insti. ubi lex fingit, quantũ ad dispositionẽ Iuris, & tamẽ
ibi expressè dicit tex. quòd minor nõ potest adoptare maiorem. Item quòd
furiosus habeat cõsensum. d. l. qui ad certum. Et ideò in hoc articulo secu-
rius dicendũ est. si queritur an per dispositionẽ Iuris lex possit aliquid fin-
gere, quod sit impossibile secundũ naturã, & tunc distinguendũ est; † aut 7.
est impossibilitas naturæ in genere; aut in specie. Si in genere, nõ potest lex
etiã per dispositionem Iuris hoc inducere, uidelicet, ut filius sit maior paren
te. d. l. adoptio. & d. §. minorẽ. Si uero est in specie, & tunc hoc bene potest,
ut puta, ut filius Titij sit meus filius per adoptionem, hoc potest esse, quia
possibile est specie, si talis ętatis sit, ut meus possit esse filius, & hoc potest
lex fingere. Item ut homo mortuus uiuat, in specie hoc lex potest fingere;
uel qui in utero sit habeatur pro nato, quãdo tractatur de eius cõmoditate,
ità notabiliter uoluit Bar. in l. sub conditione, in prin. de solut. quæ doctri
na optime facit in proposito nostro, & est cõmuniter approbata, ut patet
per Dd. in d. l. Si is qui pro emptore. & per Deci. in reg. l. uerũ in fi. de reg.
Iur. Et ista est uera resolutio ad omnia obiecta Doctorũ & aliàs. Non ob-
stat etiam tex. in d. l. quia tex. loquitur, quãdo lex fingit in actu impossibili
secundũ naturam, qui tamẽ aliquo casu & modo cõsiderari potest secundũ
ueritatẽ, uidelicet per alium, ut puta per seruũ. ut dicit tex in d. l. 1 de uerb.
oblig. ità Bart. dixit respondendo huic oppositioni in l. 1, col. 3. uer. quęro
quid si mutus licet cõtrariũ dixerim in d. l. 1. Neq; obstat tex. in d. §. uolun
tatẽ, quia ibi ex tali consensu nõ resultat contractus, sicuti in d. l. qui ad cer-
tũ. Item animaduertendum est, quòd nõ solũ lex non uult fingere contrà
naturam, ut supra dictum est, uerum etiã, nec contra æquitatem. † l. de- 8.
niq;, cum l. sequenti. ex quib. cau. maio. † Nam semper lex considerat 9.
naturalem rationem & æquitatem, ut patet in l. nam hoc, de condict. in-
deb. in l. 5. C. de sent. quæ pro eo. ibi, naturæ congruum est. Facit tex. in
l. cum ratio. de bon. damna. & d. cit. Bal. in l. 5. §. 1. C. de cadu. tol. quòd
semper recurrendum est ad rationem naturalem, quæ est optimus legis
clypeus. Facit quod uoluit And. de Isernia in procem. Feudo. col. ult.
quæ refert Iason in l. quoties. col. 6. in fin. C. de rei uendic. † quòd ità di- 10.
ctum rationale debet mouere Iudicem ad iudicandum, sicuti si adduceres-
tur casus legis. Item sic considerandum est, quòd solum concessum est

Autoris sententia an lex possit fingere impossibile.

11. fingere legi, & non homini. † Nam homo non potest fingere, ut patet
per glos. communiter adprobatam in l. si quis in fundi uocabulo, de lega.
primo, & in Insti. de uerb. oblig. in §. sed hæc solemnia, in uerb. quibus-
cunq;. Optimus est tex, in l. si fortè. de Castren, pecul. in fin. ibi, ueritatem
inspicimus, non quod homo finxit.

Secundò circa præsumptionis articulum, super quo lex nostra & tota
materia tractat, duplex est præsumptio. Prima Iuris & de Iure: Secunda
12 Iuris tantū. † In genere præsumptio ità describitur siue definitur. Est præ-
sumptio super re dubia & incerta pro certa aliquid statuentis legis disposi-
tio. Et tailis definitio colligitur per summum Pontificē in c. is qui fidem,
cum ibi notatis, de sponsal. per glo. in l. siue possidetis. C. de probat. & dici-
tur pręsumtio Iuris & de Iure, quia lex ita expressè statuit super re dubia fi-
gendo pedes suos absolutè disponendo & statuendo.

13. † Præsumptio uero Iuris duntaxat, secundum Alciatum, est probabilis
legis coniectura super re incerta & dubia &c. habentis tamen non pro ab-
14. soluto aliquid statuendi, ad differentiā præcedentis descriptionis. † Quia
contra præsumptionem præcedentem Iuris & de Iure non admittitur
probatio in contrarium per rationem suprà adductam, quia lex omninò
statuit absolutè. Hinc est quod non admittitur probatio in contrarium.
l. fin. C. ad Macedo. l. fin. C. arbit. tute. l. antiquæ. C. ad Velleia. opti-
mè facit tex. in argumentum in l. desertorem. §. in bello. de re milita.
& in l. 1. de in integ. resti. Et ista est principalis differentia inter præsum
ptionem Iuris & de Iure. & Iuris duntaxat.

Istis sic præmissis uidendum est, quæ sint differentiæ inter fictionem et
præsumptionem Iuris & de Iure, & in hoc nonnullæ differentiæ consti-
15. tutæ sunt. † Nam contra fictionem indistinctè nulla admittitur probatio
in contrarium, ex quo lex expressè contra ueritatem disposuit, & est certa,
16. glo. & Do. in l. si duo. de acqui. hæred. † Sed contra præsumptionem
Iuris & de Iure licet regulariter non admittatur etiam probatio in contra-
rium, tamen aliqui casus sunt in quibus admittitur, ut per Alcia. hic in
d. suo tractatu. & latè Docto. in c. quoniam contra. de probat. inter
quos duo sunt principales. Nam per confessionem partis admittitur
probatio, ita communiter omnes Docto. uolunt per glos. in auth. de
quali. doti. in §. aliud, in uerbo priuilegium, licet illa glos. hoc expres-
sè non dicit, melius dicunt glos. in l. in contractibus. in uerbo. nullo
modo C. de non nume. pecu. Fallit tamen in uno casu singulari, ui-
delicet in causa matrimonij: nam tunc non admittitur probatio in con-
trarium, etiam per confessionem partium. glos. c. super eo. de eo qui co-
gno. consangui. uxo. sic notat gloss. in auth. sed iam necesse. C.
17. de donat. ant. nupt. ità Bartho. Vero. in caute. num. 22. † Etidem
dicunt Docto. uerum esse in confessione ficta. ut uoluit Bar. in l.
absentem. in fina. de pœnis, per tex. in l. penul. C. de interdict. matrimo.

Roma. in consil. 350. Alex. in pluribus suis consilijs. & præsertim in cons. sil. 91. col. fin. uol. 6. latè. Hypoli. de Marsil. in. l. 1. §. ad quæstionem. in fin. de quæstio. Et ratio est, quare isto casu admittatur præsumptio in contrarium contra uoluntatem & dispositionem legis: † quia confessio 18.
non dicitur propriè probatio. sed releuatio ab onere probandi. l. cum qui. de Iureiur. Ioan. Andr. &. Docto. in rubri. de proba. Sed ista communis conclusio optimè procedit in uera confessione, sed forsan in ficta confessio ne non procedet, nec uidetur quòd eiusdem uirtutis sit ficta, sicuti uera ad tollendam præsumptionem Iuris & de Iure, cum una fictio non possit tol lere aliam fictionem: & quia hoc tendit in damnum ipsius confitentis. ità Aret. dicit in d. c. quoniam contra. & est tex. in. l. seruus plurium. §. 1. de lega. primo. Et quod supra dictum est, quod per confessionem partis admittatur probatio in contrarium: hoc intelligendum est, si confessio li quidè probetur facta in iudicio, & ex actis publicis manifestè colligatur: se cus uerò si confessio partis probanda esset, utputa, per testes, uel per alia ad minicula. Nam tunc non admitteretur talis confessio partis. Ità dicunt Do cto. omnes in. d. c. quoniam contra. & hoc idem sequitur Alciat. in suo tra ctatu. in. 2. parte. col. 2. uers. sed pulchrum dicens. hoc fuisse ex mente Iaco. Butriga. in. l. qui Romæ. §. duo fratres. in prin. glo. magnæ infra eod. tit. nostro. ubi tenuit, quod si uictus per sententiam ab arbitro latā noluit stare sententiæ, cuius sententiæ standum est, siue æqua sit siue iniqua. l. diem. §. stare. de arbitr. quia uoluit probare iniquitatem sententiæ, & paratus sit probare confessionem partis, quòd tunc non admitteretur, imò incideret in pœnam compromissi. Et ideò Docto. omnes dicunt ea, quę dicuntur in l. admonendi. de Iureiu. & in d. c. quoniam contra. ità debere limitari, ui delicet, quod contra sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, admit tatur, probatio per confessionem partium. † hoc debet intelligi, si talis 19.
confessio ex actis constaret: secus uerò si constare deberet per testes. & opti me adducunt autoritatem Ancha. in consil. 350. ubi dicunt, quod si cons staret statutum prohibens admitti probationes, ut non procedat in con fessione, cum non sit probatio, sed releuatio ab onere probandi ut supra dictum est, tamen hoc uerum sit, si confessio probaretur ex actis: secus ue ro si per testes & alia extrinseca. Secundo modo limitatur, quando proba tio fieret per indirectum per notata per glo. in clem. 1. in uerb. narramus. de probat. late per Fely. in. d. c. quoniam contra. per dictum Cardin. Ale xandrin. in. d. c. ad id infra de sponsal. ubi dicunt, quod si mulier per me tum contraxerit matrimonium, quo casu non ualet, cum matrimonia de beant esse libera. l. titia infra eod. c gemma. de sponsal. ut diximus in. l. sti pulatio hoc modo concepta. † tamen si diu stetit cum marito ex pręsum 20.
ptione Iuris & de Iure pręsumeretur purgatus metus, nihilominus posset admitti probatio in contrariū ad probandū cohabitationē fuisse uiolētam. Sed istud exēplū nō mihi satisfacit. Nam probatio nō fit per indirectū imò directè. Nā si probat durare causam metus, semper pręsumitur matrimo niū uiolentū. † Nā donec durat causa metus, nunquam inducitur libera uolū 21.
tas: & sic quādo lex talē pręsumptionē fecit, fecit cōdicionalit, nisi causa met

probetur durare. Nec etiam secundum exemplum est uerum assignatum
22. per Alciat. † quod licet per tempus huius memoriæ non existat, in con-
trarium præsumatur legitimus titulus, ut est tex. in l. hoc Iure. §. ductus
aquæ de aqua quotid. & æsti. & c. i. de præscrip. in 6. tamen admittere-
tur indirecta probatio, sci. tale tempus lapsum non fuisse, tamen hoc casu
non sumus in præsumptione Iuris & de Iure, sed Iuris tantum. hinc est
quòd admittitur talis probatio in contrarium de nō lapso tempore. Nam
si esset præsumptio Iuris & de Iure, in hoc casu non posset admitti dire-
cta probatio in contrarium, cum hæc omnia probanda sint per testes: &
in præsumptione Iuris & de Iure non admittitur probatio per testes, per
notata in glo. d. §. illud, auth. de quali. doti. quam Docto. communiter
sequuntur. d. c. quoniam contra.

Ex prædictis ergo apparet terminos supradictos inter se differre, utile
esset uidere quomodò cognoscatur, an lex loquatur disponendo per fictio-
nem uel præsumptionem. Bar. & Docto. in d. l. si is qui pro emptore. li-
cet non in specie hoc dicant, uidentur tamen sentire, dum ponderant uer-
23. bum, uidetur, † uerbum, intelligitur, & similia uerba. quòd ex quo præ-
dicta uerba de sui natura important fictionem. l. 1. §. deiecisse, de ui & ui
arma d. l. qui à seruo. in fin. ibi, ex causa peculiari possessio intelligitur. de
actio. & oblig. quòd si huiusmodi uerbis usus fuerit legislator, quòd tunc
simus in terminis fictionis & non præsumptionis. Et si lex apponat uer-
ba demonstrantia præsumptionem tunc signum erit, ut lex procedat per
præsumptionem. Verum ista doctrina non est uniuersaliter uera, nec secu-
ra ad cognoscendam fictionem à præsumptione, quia non semper est ue-
rum, ut uerbum, uidetur, & similia importent fictionem, ut patet in. l.
Naturaliter, de acqui. possess. & ibi Docto. Imò uerbum uidetur & si-
milia secundum subiectam materiam habent significationem. Bal. in ru-
bri. de præscrip. & infra dicemus. & diximus in l. rem quæ nobis, de ac-
24. qui. possess. † sed securius erit dicere, quòd ità demum lex loquatur per
fictionem, si apparet quòd in casu certo contra ueritatem, & lex contrari-
um disponat: nam tunc manifestè apparebit legem fingere & non præsu-
mere, iuxta definitionem ipsius fictionis. Si uero lex loquitur super casu
dubio & incerto, & tunc lex procedit per præsumptionem & non per
fictionem, & sic attendatur materia subiecta, & non uerba, quibus lex
usa sit, Nam regula est, ut uerba improprientur secundum subiectam
materiam & personas. l. quæro. §. inter locatorem. locati. l. plenum. §.
equitij. de usu & habita.

Non absolutè est uerū quòd per uerbū, uidetur, & intelligitur, & similia lex disponat per fictionem et non per præsumptioné.

Quantum ad ultimum, duplex est solemnitas. Quædam intrinseca:
quædam extrinseca, per Docto. hic. sed difficile est hos terminos de-
clarare.
25. Circa primum Bar. hic in tertia oppositione dicit, † Intrinsecam esse
solemnitatem, quæ ex natura uerborum prolatorum continetur & com-
præhenditur. quæ definitio, prout etiam sentit hic Ias. in prin. est obscura.
26. † Ideò dicendum est, Intrinsecam esse solemnitatem illam, quæ absq; actu
stare non potest, & immediatè procreatur, quando actus simul genera-
tur

tur absque facto tertij ex natura & proprietate uerborum. Nam statim quod creatur fideiussio statim inducitur stipulatio ex natura, & qualitate, & statu uerborum argum. l. iurisgentium. §. quod fere. de pac. ubi. l. C. ex pronuntiatione & natura uerborum præsumit stipulationem, prout etiam idem dicit Imperator in. §. item si scriptum. Inst. de inutil. stipul. & optimum exemplum assignari potest de stipulatione. Nam si instrumentum contineret, quod Caius fuerit stipulatus, intelligitur quod interuenerit interrogatio & responsio, sine quibus non potest formari stipulatio. l. quinta. §. stipulatio, sup. eod. ita dicit tex. in l. 1. & ibi glo. & Docto. C. de usur. Aliud exemplum posuit Imola in consil. 86. incip. in causa quæ uertitur. in prin. Et idem dicit Brun. in suo singulari tractatu. de for. & solem. artic. de proba. & præsumpt. formæ & solemni. adhibi.

Extrinseca † uero est, quæ uenit extra actum, & actus in se stare potest absque illa solemnitate, licet lex actum annullet, prout exemplum ponit. l. C. in. l. quæcunque. §. fina. de publ. quod si factus est contractus inter me & pupillum absque tutoris autoritate, & absque decreto Iudicis, quæ necessaria sunt. iuxta tex. in. l. lex quæ tutores. C. de admini. tuto. tamen actus in rerum natura procreatus est; & illæ supradictæ solemnitates adhibitæ à lege sunt solemnitates extrinsecæ, & requirunt factum tertij, uidelicet, tutoris uel Iudicis. Hinc est, quod regulariter lex non præsumit solemnitatem extrinsecam, ex quo factum tertij requiritur extra actum. d. l. quæcunque. §. final. Et hoc uidetur uoluisse Alberi. in l. nostra. quem etiam uidetur Iason sequi. col. 5. Quod secus est in solemnitate intrinseca, quæ ut diximus immediatè creatur, quando actus generatur, cum si quis fideiubet in consequentiam promittat ad interrogationes alterius absque facto tertij. Et multa exempla possent poni, prout etiam Zasius hic dicit. 27

Istis sic præsuppositis ad legis nostræ explicationem totamque materiam descendam, quæ ualde subtilis & utilis est.

Summa huius legis secundum Barto. & Docto. communiter recepta sic ponitur. Solemnitas intrinseca præsumitur. Profectò licet omnes, quos uiderim, huiusmodi summarium approbent, ita generaliter assumptum, nullo modo procedere uidetur. Nam hoc modo regulam tex. poneret, ut solemnitas intrinseca præsumatur. Sed hoc non est uerum in omni solemnitate intrinseca, quia duntaxat procederet in solemnitate formali, ut patet in stipulatione; secus uero in solemnitate materiali; ueluti in precio, quod est solemnitas materialis, quæ non præsumitur. §. precium. Insti. de empt. & uenditio. Bart. hic & Docto. communiter dicunt, ut infra dicemus. Et ideo Angel. & Imo. non ita simpliciter ponebant summarium: sed addebant in summario. Solemnitas intrinseca formalis præsumitur; non ob aliam rationem, licet non dicant, ad effugiendum ea, quæ supra dicta sunt: & ne ponerent regulam adeo generalem.

Primum

Primum. nota ex tex. in ſua deciſione. Quod ſi in inſtrumento uel ſcri-
ptura priuata inueniatur aliquem fideiuſſiſſe, præſumitur per ſolemnem
28. ſtipulationem;† quæ neceſſaria eſt in actu fideiuſſionis. l. blanditus. C.
de fideiuſſ. l. 5. §. ſatis acceptio, ſup. eod. l. cum oſtendimus. §. fina. de fide-
iuſſ. tut. & nominat.

Contra iſtud notabile & l. noſtram opponebat Alberi. de regula, quæ
29. communiter habetur.† quod facta non præſumantur. l. in bello, §. factæ
de capt. & poſtl. reuer. qui tex. ſemper ad hoc adducitur. Et quidam opi-
nantur hoc probare tex. in princip. ſed tex. probat in uerſ. codicilli. ut di-
ximus in figuratione caſus. neq; aliter probare poteſt ad id quod, quod
communiter adducitur. Sed ſtipulatio eſt facti. l. 5. §. ſtipulatio. ergo. &c.
Et dicit Iaſ. hic, quod iſta eſt fortis oppoſitio contra tex. noſtrum. huic ob-
iectioni dupliciter reſpondet: & iſtæ ſunt ſingulares ſolutiones ad regu-
30. lam. d. l. in bello.† Prima eſt, ut non procedat in his, quæ ſolita ſunt fre-
quenter apponi. ità Bal. in rubri. C. de fid. inſtru. col. 2. limitabat regulam,
d. l. in bello. §. factæ per tex. ſingularem in l. fin. in fin. C. de fideiuſ. & ibi
31. glo. quæ uult.† quod notarius ſemper cenſeatur rogatus de omnibus clau
ſulis ſolitis apponi ex natura contractus. & ultra Bal. adde Oldra. in con-
ſil. 217. incip. ſuper eo quod quæritur. & Panor. in c. ſicut. col. penul. de re
iudi. optimus eſt textus, quem ſingularem notant hic Aret. & Iaſ. in l.
quid ſi nolit. §. qui aſſidua. de Ædili. edic. facit quod in ſimili dicitur,
in mandato generali uenire ea, quæ ſunt de conſuetudine. ut dicit Bar. in
l. fin. in prin. de his quæ in fraudem credi. Roma. in conſil. 114 incip. uiſis
ſupraconſultis. Alex. in conſil. 66. incip. in cauſa uertente inter Chriſto-
phorum. in prin. lib. 7. ubi dicit, quod notarius ratione generalis con-
ſuetudinis poteſt aponere pœnam, facit tex. ut ibi. Bar. in l. ſi prius. §. i. ſe-
quitur Paul. Caſtren. de aqua plu. arcen. quòd doctor intelligatur condu-
ctus ſecundum conſuetudinem ſolitam. Sed iſta reſponſio nullo modo
uidetur procedere, quia ſi uera eſſet, ſequeretur quod deſtrueretur diſpo-
ſitio legis, quæ pro neceſſitate imponit ſtipulationem debere interuenire
in fideiuſſione. Item etiam in ſimilibus diſpoſitionibus. l. & probatur in
ſpecie. l. quæcunq;. §. fin. de publi. ubi non præſumitur autoritas tutoris
in contractu geſto inter alium & pupillum, & tamen hoc eſt frequens, ut
in quacunq; alienatione de neceſſitate interueniat autoritas tutoris. Idem
inuenio dicere Brunum in ſuo tractatu de form. & ſolem. in 7. fallen. non
tamen reſpondet ad tex. d. l. fin. in fin. C. de fideiuſſ.

Nota autoris diſtinctionem.

Et propterea ego dicerem. Quòd aut loquimur in intrinſecis & ſub-
ſtantialibus clauſulis reſpicientibus ſubſtantiam actus. Aut de accidenta-
libus & extrinſecis. Primo caſu non cenſeantur aliquo modo appoſitæ:
nam aliàs ſequeretur abſurdum, quod diſpoſitio. l. eſſet fruſtratoria, ſi ta-
lia deberent haberi pro appoſitis, & hoc eſſet contra mentem legis. Si ue-
ro loquimur de clauſulis accidentalibus ad maiorem cautelam appoſitis
extra actum perfectum, & tunc procedat tex. d. l. fin. in fin. C. de fideiuſſo.
& ad idem eſt tex. in. l. huiuſmodi in prin. ubi Docto. notant. de lega. pri-
32. mo. in c. accepimus. de ætate & quali. ubi Anto. de But. dicit.† quod clau-

ſulæ,

fulæ, quæ folent femper apponi in literis Apoftolicis, fubintelliguntur quamuis fint omiffæ. Et hæc notate ad ea, quæ Doct. latè tradunt in l. Gallus. §. itē credendū, de libe. & posth. ubi latè dixi. Et quòd in fideiuffio ne omninò neceffaria fit ftipulatio, neq; per frequentiam præfumatur: fed bene præfumatur ex natura uerborum, & ex neceffitate actus, optimè ui detur facere tex. in l. fi librarius, de reg. Iur. ubi dicitur, quod fi notarius in transfcribendis uerbis ftipulationis in fideiuffione erraffet, quòd error no tarij non noceret, & fic fentit tex. expreffè, quod fi notarius omitteret ftipu lationem, quòd tunc noceret partibus, nec præfumeretur ftipulatio propter frequentiam, & hoc modo dicendo non obftat etiam tex. in d. l. quod fi nolit. §. quia affidua. per nos adductus; quia ille tex. loquitur in acciden talibus claufulis contractus, ideò nimirum eft, fi præfumatur propter frequentiam, ut patet in d. §. quia affidua. Et quòd ftipulatio duplæ fit de ac cidentalibus cōtractus, ità glo. expreffè dicit, in l. pacta conuenta de contrahen. empti.

Secundo modo refpondetur per ipfum, quod regula, d. l. in bello §. facta non procedit quando apponitur aliquod uerbum quod de neceffitate includat illud factum, tunc bene lex præfumit & ita lex noftra loquatur una cum alijs iuribus & hoc modo limitetur regula. d. §. facta, Clarius potes refpondere quod facta non præfumantur, quando principaliter ueniunt, fecus quando in confequentiam ueniunt ad actus ualiditatem fine quo ualere non poteft actus, nam tunc præfumuntur, nam ftipulatio non poteft ualere abfq; fideiuffione. l. blanditus C. de fideiuffio. l. v. §. Satis acceptio. fupra. eod. ideo cum facta appareat fideiuffio merito præfumitur interuenire ftipulatio in quandam confequentiam ueluti neceffariam ad actus ualiditatem. l. 2. de iurifdic. omni. iudic. cum fimi. nam multa conceduntur in confequentiam, quæ principaliter denegantur. l. quædam, de acquiren. re. domi. c. ex literis. Et ibi. Doct. de iu. patro.

Ampliatur difpofitio tex. noftri pluribus modis, ut hic per Iaf. & alios Doct. † Primo, ut habeat locum etiam in cafibus in quibus Iure fpeciali fideiuffio ualet abfq; ftipulatione, quos cafus enumerant. Doct. præfertim Alex. in d. l. 5. §. fatis acceptio, fupra eo. ut puta in caufa dotis. l. fi. C. ad Velle. † Item in cafu. l. 2. infra ad Municipa. ubi fi pater confentit ut filius decurio creetur, quafi fideiuffor obligabitur. Item in tacita fideiuffione. d. l. cum oftendimus §. fi. de fideiuff. & nominatim ita uoluit Ang. hic quem omnes fecuti funt. Licet omnes indifferenter hanc fententiam fequantur, contrarium uidetur effe uerius prout etiam dicit hic Cro. Et Primo à ratione ceffanti quod argumentum ualidum eft. l. adigere §. quamuis de iu. patro. c. ceffante de appellat. l. titia §. ufuras, de leg. ij. nam ftipulatio inuēta eft, ut unus quifq; quod fua intereft ftipuletur. l. ftipulatio ifta §. alteri fupra co. §. alteri in inftitut. de Inuti. ftipulat. Secundo quia cōcurrerent duæ fpecialitates, † quæ non poffunt fimul concurrere. l. prima C. de dot. promiff. Et l. cum poft, §. gener. de iur. dot. cum ibi not. Secundū cōmunem intellectum de quo infra difputabimus, fi tales cafus ualerent de

33.
34.
35.

iure speciali. Tertio facit, ex quo secundum magis communem sententiã dispositio legis nostræ procedit in præsumptione Iuris duntaxat, contra quam datur probatio in contrarium, iuxta notata in l. siue possidetis. C. de proba. Quod secus esset, si esset præsumptio Iuris & de Iure. per notata in glo. in auth. de æqual. doti. §. illud. Et ideo in talibus casibus cũ satis sit à lege prouisum, & effectum efficacem habeant illi casus, ergo non indigent huiusmodi remedio, debili præsumptionis. Et hoc modo tenendo per hanc rationem respondetur ad fundamentum Angeli & Docto. quòd res sit securior, si præsumatur stipulatio in illis casibus specialibus: quia debile est remedium, cum admittatur probatio in contrarium. Ad unum etiã animaduertendum super hoc articulo, quod. Dd. uidentur æquiuocare.

36. † Nam in illis casibus specialibus enumeratis per Docto. fingitur à lege stipulatio, si ergo fingitur stipulatio, quare ergo debet concurrere præsumptio Iuris duntaxat. Cum enim extat fictio legis, cessare debet præsumptio legis, cum fictio sit in casu certo & claro, & præsumptio in casu dubio: & in certis non est opus coniecturis. l. continuus. §. cum ita, de uerb. oblig. Et quod in prædictis casibus specialibus fingatur stipulatio patet in d. l. cum ostendimus. § fin. dum tex. ibi dicit, perinde habetur, ac si stipulatio subsecuta fuisset. Et sic ibi expresse lex fingit stipulationem, prout Bar. & omnes Docto. dicunt in l. 1. in prin. supra eod. ubi d. l. cum ostendimus. ponunt inter casus speciales, in quibus stipulatio fingatur, ut ibi diximus. Item in l. 2. ad municipa. Nam ex quo lex ibi fingit parentem obligatum esse tanquam fideiussorem, in consequentiam etiam lex ibi fingit stipulationem necessariam ad fideiussionem. d. l. blanditus. cum

37. aliis supra adductis. † Nam qui uult consequens, uidetur uelle omne necessarium antecedens ad illud cõsequens. l. 2. de iurisdict. omni. Iudi. l. ad rẽ mobilem, de procura. optimus textus in l. 2. in §. haustum, de seruitu.

Limitatur dispositio legis nostræ, ut procedat, quando stipulatio facta est de tempore præsenti: secus uero si de præterito, utputa, si Notarius scripserit aliquem fideiussisse, & sic non in sui præsentia, tunc Notarius hoc modo asserendo etiam ex assertione partium, ex quo non fuit præsens, quando facta fuit fideiussio, non uidetur aliquo modo inducere stipulationem, ita notabiliter uolebat Bal. in nouellis in tracta. de dotib. in 6. parte principali. col. 3. licet dicebat contra suam sententiam obstare tex. in l. ea quæ, de donat. inter. uir. & uxo. ad quem textum non respondebat. Contrarium uero tenuit hic Ias. quòd imò iste textus noster non conueniat aliquo pacto prædictæ limitationi: quia tex. noster non loquitur in Notario, qui scripsit de assertione partium. Sed de Notario, qui se huiusmodi obligauit fideiubendo. Item quia uerbum, fideiubere, est relatum in præteritum, & est aptum comprehendere stipulationem de præterito. Et refert Angel. hic in sua repetitione in specie intelligere tex. nostrum, etiam quando quis scripserit per Epistolam fideiussisse.

38. † Quod licet fideiussio non possit fieri per Epistolam, cum necessaria sit stipulatio: & sicuti stipulatio contracta probatur per Epistolã. d. l. ea quæ

Ita etiam in terminis fideiuſſionis. Dico autem quod tex. noſter non eſt
reſtringendus ad Notarium tantum fideiubendo, ſed etiam quando aſſe-
reret aliquem fideiuſſiſſe. Et hoc à fortiori, licet uerba textus propriè ſigni
ficent, & uideantur procedere magis in ſcriptura priuata, quam in pu-
blica, ut apparet per textum, tamen eadem ratio uidetur eſſe, quando No-
tarius faceret aſſertionem, quòd tertius fideiuſſerit.

Et ex ſupradictis Docto. inferunt, quòd illud, quod dictum eſt de uer-
bo fideiuſſiſſe, ut præſumatur ſtipulatio, ut in l. noſtra. & in §. fina. in
Inſti. de fideiuſſ. idem eſſe in uerbo, promiſſiſſe. † §. ſi ſcriptum. In- 39.
ſti. de inuti. ſtipula. Docto. in l. lecta. Si cert. peta. & in rubr. ſupra eod.
ubi diximus. Sed aliquibus modis limitatur iſta illatio per Docto. hic. † 40.
Primò. niſi uerbum, promitto, ſit appoſitum & inſertum in caſibus, qui
ualeant de Iure ſpeciali, ut in terminis. l. 1. C. de dot. promiſ. ſecundum
ultimum intellectum gloſ. communiter à Docto. probatum in l. 1. Sol.
mat. in l. ita ſtipulatus. la grandi, ubi Docto. latè diſputant infra eod.
Et hoc eſt ne concurrant duæ ſpecialitates. Nam tunc uerbum, promit-
to, non importat ſtipulationem etiam in inſtrumento, prout de ſui natu-
ra ſolitum eſt importare. d. §. ſi ſcriptum. Nam uerbum, promiſſio, in
d. l. 1. C. de dot. promiſſ. eſt inſertum in cauſa dotis incertæ promiſſæ.
Quo caſu de Iure ſpeciali ualet dotis incertæ promiſſio. l. cum poſt §. ge
ner. de iur. doti. l. ita ſtipulatus. & l. triticum. eod. tit. noſtro, & in d. §. ge-
ner. Ideò ſequitur, quòd ſecundum communem intellectum Docto. uer-
bum ibi, promitto, non inducit præſumptionem ſtipulationis, quia ſe-
queretur, ut dictum eſt, quod duæ eſſent ſpecialitates, ita in terminis li-
mitabat Bal. in d. l. 1. C. de dotis promiſſ. Alexander ſic repræhendebat
hanc limitationem Baldi, licet ab alijs non reperiſſet repræhenſam, & dice-
bat reſpondendo ad textum in d. l. 1. † quòd imò non eſt abſurdum, 41.
ut duæ ſpecialitates ſimul concurrant, quando ex diuerſis fontibus reſul-
tant, per notata per Bart. in l. ſingularia. ſi cert. peta. & in l. ſi is qui pro
emptore, de uſucap. Nam priuilegium, quòd dos incerta promiſſa uale-
at, procedit ex cauſa dotis, priuilegium uero, quod uerbum, promitto, im
portet ſtipulationem, prouenit ſecundum ipſum uirtute inſtrumenti pu-
blici. Sed prout dicunt hic recentiores à monte ferrato, uera eſt iſta limita-
tio per rationem. † Nam uidemus, quod Ius, quod prouenit ex quadam 42.
ſpecialitate, debilius eſt, prout in genere & in ſpecie conſtat: primò per re-
gulam. l. eius militis. §. militia miſſus, de teſtam. mili. In ſpecie multis
caſibus hoc conſtat. ut in l. mulieri, & Titio. de condit. & demon. † 43.
ubi pars, quæ prouenit Iure accreſcendi, non acquiritur ei, qui admitti-
tur de Iure ſpeciali, ut ibi Bar: & omnes Docto. dicunt, & diximus in l. re
coniuncti. de legat. 3. prout in ſimili etiam probatur, quod maxima dif-
ferentia eſt, an aliquid proueniat ex expreſſa mente teſtatoris, uel tacita ex
diſpoſitione legis Iure ſpeciali. Nam conditio, ſi ſine liberis deceſſerit,
ſi expreſſe appoſita eſt per teſtatorem, tunc naturalis filius excludit ſubſti-
tutum. l. ex facto. §. ſi quis rogatus, ad trebel. quod ſecus eſt, ſi tacitè ex

speciali prouisione legis. l. generaliter. §. cum autem quis, & ibi Doctô. C. de institu. & substi. Sed huiusmodi limitatio, licet in se uera sit, non tamen mihi satisfacit, quantum ad intellectum communem, in dict. l. 1. C. de dot. promiss. cuius intellectus nunquam mihi placuit, neque in se de Iure procedit. Nam posito quòd uerum sit, quòd speciale sit, ut dotis incertæ promissio ualeat de Iure speciali, ut in dict. §. gener. prout communiter Docto. uolunt in dict. l. ità stipulatus, & in dict. l. 1. Solu. mat. ponderando ibi uerbum, detracto quoque arbitrio. Quod forsan contrarium de Iure uerius est, ut in dict. §. gener. cum ratione adiuncti liquidari possit dos incerta promissa, ut sentit. I. C. in dict. §. gener. rationem assignando, tamen nullo modo procedere potest intellectus glossæ ibi ultimo loco assignatus, quòd ideò ibi uerbum, promissio non importat stipulationem, ne duo specialia &c. Glossa ergo uidetur errasse circa intellectum illius legis, & circa suum præsuppositum.

Error. Dd. dicentium duo specialia simul nō posse concurrere.

Nam dicit, quod duo specialia non possint concurrere, & hoc non probat legibus, nec probare potest, prout latè diximus in nostris quæstionibus, ut in specie probauimus, falsam esse istam communem sententiam, imò totum contrarium probatur in corpore Iuris inter personas priuilegiatas, quod multa specialia possint simul concurrere. Et nouissime nunc reperio præceptorem meum Clarissimum Maria. Socin. iuniorem in suis commentarijs. in dict. l. ita stipulatus, qui etiam admiratur de Doctoribus Vnicum tamen exemplum adducit in causa dotis, quod nos etiam adducebamus. Nam priuilegium est, quod in causa dotis fingatur stipulatio. l. 5. de rei uxo. acti. Item causa dotis continet tacitam Hypothecam in bonis mariti. ut in d. l. 5. §. ut plenius. Adde tertium speciale, quod illa tacita Hypotheca præferatur omnibus creditoribus etiam tempore anterioribus. l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habe. Secus uero si creditores haberent expressam, secundum communem sententiam, ibi in dict. l. assiduis, & infinita priuilegia dotis possent considerari. Item potest poni exem-

44. plum inter milites. † Nam uidemus quòd miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. l. si miles unum, de milita. tes-

45. stam. & l. 1. eodem titulo. † Item testamentum militis ualet cum duobus testibus, cum seruetur in dispositione militari Ius gentium. ut in c. cum esses. & in c. relatum. de testamen. & etiam quod ibi testes non sint rogati, quod est maximum priuilegium, cum testes debeant esse rogati. auth. rogati. C. de testibus. Item potest dari aliud exemplum.

46. † Nam testamentum patris inter liberos factum ualet cum duobus testibus. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. qui testamentum fac. poss. & non est necesse, quod sint rogati testes. ut Doctores dicunt in dict. §. ex imperfecto. facit etiam quod singulariter notatur per Doctores in c. 1. de præscriptione, per illum textum duo specialia fauore religionis concurrere: unum uidelicet ut bona Ecclesiæ triennio

præscri-

præſcribantur,& quod mala fides nō noceat præſcribenti.contra regulam poſſeſſor male fidei. de reg. Iur. in 6. &c. fina. de præſcriptio. Et per tex. in.d.c. 1.& ſic errat Bart. in l. ſi is qui pro emptore, col.ante penul. de uſucap.qui dicebat in fauorem Eccleſiæ uel piæ cauſæ duo ſpecialia circa idem ſubiectum non poſſe concurrere. per. l. ſi quis rem. §. fin. de pol. licita.iunc. l.fin.C. de ſacroſan.Eccle. cum ſit contra tex. d.c. 1. Et multa alia infinita exempla adducere poſſem inter prędictas perſonas,& alias perſonas priuilegiatas,utputa in Eccleſia, in Fiſco, in quibus manifeſtè apparet, quod multa ſpecialia poſſint concurrere etiam ex eodem fonte. Et propterea falſus eſt cōmunis intellectus in.d.l. 1.C. de dot.promiſ. quia præſuppoſitum eſt falſum. ut ex ſupra ſcriptis apparet. † Ego autem alias dicebam, quod Imperator in. d. l. 1. non negabat,quin dotis incertæ promiſſio teneret etiam ex pacto nudo. Nam hoc non eſt uerisimile, nec ibi apparet,quod Imperator contrarium uoluiſſet diſponere; cum in cauſa dotis etiam abſq; ſtipulatione ualeat promiſſio dotis ex pacto nudo. l. ad exactionem. C. eod. tit. de dotis promiſſ. nec etiam contrarium uerisimile eſt, quod Imperator uoluerit inducere contra. d. §. gener. ubi expreſſe. I. C.uult,ut dotis incertæ promiſſio ualeat: ſed Imperator ibi redarguit maritum ineptè & extra ordinem Iuris agentem,utputa quia maritus petebat non ſolum dotē,uerum etiam uſuras & intereſſe dotis incertæ promiſſæ,Imperator ibi dicit quod nō poſſit petere uſuras, & alia acceſſoria illo caſu,antequam dos incerta promiſſa non ſit liquidata ſecundum terminos Iuriſconſulti in. d. §. gener. † Nam prius quis debet liquidare dotem antequam petat uſuras & intereſſe dotis, ut latè Socin. in conſil. 103. & Doctores in. l. de diuiſione. ſol. mat. Et iſtum intellectum innuere uidentur ibi uerba textus, dum tex. dicit, fruſtra exiſtimas tibi actionem competere, cum neque ulla ſpecies, neque quantitas &c. quæ uerba uidentur non denegare abſolutè actionem, uidelicet, ut maritus poſſit agere ad dotem incertam, quia hoc eſſet abſurdum: cum de Iure hoc clarum fuiſſet, ut. in. d. §. gener. Sed prout dixi, Imperator ibi denegat illum modum agendi. Et iſtum intellectum, qui nouus eſt, menti tenebis. Secundo modo potes reſpondere; & eſt ſecundus nouus intellectus ad. d. l. 1. C. de dot. promiſ. quod Imperator ibi non negat dotis incertæ promiſſionem non ualere, ſed duntaxat damnat petitionem ſuper dote incerta,& ſic libellum. Et ſic uult Imperator libellum incertum non ualere. & de hoc eſt caſus. in. l. fin.C.de ſent. quæ ſine cert. quanti. ſecundum genuinum ſenſum. prout Cuma. Caſtren. & alij uolunt in rubr.Solu.mat. & Saly. & Bal. in. d. l. fina. quicquid dixerit Bart. & alij in. d. rubr. qui malè intellexiſſe uidentur illum tex. Et nouiſſimè Clariſſimus præceptor meus Maria. Socin. Iunior. I. V. Monarcha dicit, quòd ſecundum iſtum ſenſum ad d. l. fina. praxis ſeruatur, & uidit pluries ſeruari. Cuius tam clariſſimi Iuriſconſulti dicto ſtandum eſt aſſerenti de conſuetudine.ut uoluit Bart. in. l. de quibus. col. 8. uerſ. quartò principaliter quæritur de legib.

47. Intellectus nouus auto ris ad. l. 1. C. de dot. pro miſ.

48.

49.

Et dictum Bartoli communiter recipi dicit Deci. in consil. 694. col. 2. lib. 5. Hoc enim modo intelligendo illa lex procedit absque difficultate; nec intellectus communis potest aliquo modo procedere, & necesse est concordare illa duo Iura, uidelicet tex. in. d. l. 1. C. de dot. promis. & d. §. gener. quæ ad inuicem repugnant. Et glos. ibi uarias solutiones dedit, ut uix potuerit huiusmodi Iura concordare. Nam ut dixi de directo sunt contraria. Non omitto quòd Clarissimus. I. C. Zasius maximæ autoritatis apud Germanos nouissimè prædictas leges conabatur ad concordiam reducere, in. l. ità stipulatus sum, de uerb. oblig. uidelicet, quod. l. 1. C. de dot. promis. corrigeret. d. l. cum post. §. gener. & ità dicebat idē se dixisse in suis singularibus intellectibus, Parcat mihi Zasius, huiusmodi concordia peior est cæteris. Nam durum & absurdum est dicere, quod una lex per aliam corrigatur, licet sit posterior cum in. d. l. 1. C. de dot. promis. nullibi appareat Imperatorem uoluisse corrigere responsum Papiniani in. d. §. gener. Et Iuris regula est, quòd non inducatur † correctio, nisi expressè cautum sit. l. præcipimus. C. de appel. cum uulga. Item esset contra mentem Imperatorum, qui semper solliciti fuerunt fauere mulieribus in causa dotis. ut patet in. l. assiduis. C. qui pot. in pig. hab. per rationem ibi assignatam in uers. quis enim non misereatur. &c. & facit. l. 1. & ibi. Do. latè in. l. 1. Item non est uerisimile Imperatorem uoluisse corrigere in. l. 1. C. de dotis promiss. legem antiquam in. d. §. gener. cum Iuriscon. ibi assignet rationem specialitatis in causa dotis ibi, dotis etenim quantitas pro modo facultatum &c. & super intellectu. d. l. 1. & §. gener. dixi in. d. l. ità stipulatus sum te sisti. Et in. d. l. 1. sol. mat. in quibus locis Docto. latè disputant.

Zasij responsio.

50.

51. Limitatur † secundo nisi uerbum, promitto, sit insertum in contractibus innominatis, quorum quatuor sunt species. l. naturalis. §. 1. de præscrip. uerb. nam isto casu non inducit præsumptionem stipulationis. Et hoc modo limitatur. d. §. si scriptum. ità uoluit notabiliter Bal. in. l. sicuti, C. de actio. & oblig. & hoc patet in. l. ex placito. C. de rer. permuta. cum natura utriusque contractus ibi expressè concurrat. Romanus uero hic contrarium sentiebat, & ante ipsum Saly. Alex. uerò & Areti. hic sequuntur opinionem Bal. hoc fundamento, quia stipulatio non immutat naturam contractus, super quo interponitur. l. si stipulatus. de usur. l. 1. §. bellissimè, quor. legato. ut latè per Docto. in rubr. de uerb. oblig. ubi plenè hunc articulum disputauimus. † Nam quis in plus non obligatur per stipulationem, sed benè efficacius obligatur, ut Docto. omnes communiter dicunt in rubr. supra eod. & ibi latè diximus. licet hanc communem distinctionem reprobauimus ibi, sed nunc tenendo, ita potest responderi.

52.

Sed prout etiam sentit hic Crotus, opinio Romani uidetur uerior quibusdam rationibus, Primo, quia hic concurrunt duæ regulæ, prima est, quòd uerba debeamus interpretari secundum subiectam materiam. l. quæro. §. inter locatorem. cum similibus, locati. Secunda est, quòd præsumatur solemnitas intrinseca. d. §. si scriptum. † Sed regula est generalis,

53.

quod

quod stantibus duabus regulis attendenda est illa, quę magis est specialis, prout notabiliter uoluit Bal. in. l. hac consultissima. col. 1. de testam. Sed magis specialis est regula. d. §. si scriptum. ut uerbum. promitto, importet stipulationem. Et ultra autoritatem Bal. facit, † quod generi per speciem semper derogatur. c. generi. extra de reg. Iur. in 6. &. l. uxorem. §. felicissimo. de legat. 3. † Secundo quia regulam habemus, quod semper attendenda est regula, quae est magis fauorabilis. ut uoluit Bart. in extrauag. ad reprimen: Sed magis fauorabile est, ut praesumatur stipulatio. d. §. si scriptum. Nam hoc modo contractus efficacior & firmior, cum non habeat locum poenitentia, sed praecise compellatur. d. l. ex placito. C. de rer. permuta. Item hoc modo seruatur etiam regula, quae uult, ut semper in dubio interpretemur, ut actus magis ualeat quam pereat. l. quoties infra tit. nostro. l. in ambiguis. de reb. dub. Nam si daretur poenitentia, actus hoc modo corrueret, quod non erit, si praesumatur stipulatio, & quod hęc opinio uerior sit animaduertendum est, quod tex. in. d. §. si scriptum. indistinctè & generaliter loquitur, quod uerbum, promitto, insertum in instrumento, debeat importare stipulationem, & hoc propter autoritatem instrumenti publici, nec facit aliquam differentiam, super quibus contractibus apponatur. Si ergo ratio est. d. §. si scriptum. ut procedat propter autoritatem publicae scripturae: ergo cum in omnibus alijs contractibus sit eadem ratio, debeat esse eadem Iuris dispositio. l. illud. ad. l. aquil. l. à titio de uerbo. oblig. cum uulga. & lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda. l. non distinguemus, de arbi. l. de precio. de publici. 54. 55.

Tertio † loco limitatur, quando in scriptura, uel in instrumento diceretur, aliquem fideiussisse simpliciter: secus uero si instrumentum faceret mentionem, qualiter talis nominatus fuit fideiussor. ità Ias. hic nouiter ultra scribentes annotabat per tex. in. d. l. cum ostendimus. §. fin. arguendo à speciali secundum intellectum Bar. & communiter Doctorum in. l. 1. sup. cod. 56.

Verum ista limitatio Iaso. etiam quod approbetur hic per recentiores, non uidetur uera. Nam etiamsi in instrumento dicatur, talis nominatus fuit fideiussor, nihilominus si dictũ est, talis, ut puta Titius, nominatus fideiussor fideiussit pro Meuio non dubium erit quin debeat praesumi illo casu stipulatio propter naturam uerbi, fideiubeo, cum de necessitate actus importet stipulationem. ut supra dictum est, satis est quod ille dicat fideiussit. nec obstat tex. d. l. cum ostendimus. arguendo à speciali, quia ibi expresse apparebat, quod non interuenerit stipulatio. ideò extra illum casum. I. C. non praesumpsisset stipulationem cessante causa specialitatis, de qua per Docto. communiter in. d. l. 1. sup. eod. in prin. quod secus est in casu nostro, cum. I. C. sit in dubio, an interuenerit stipulatio nec ne; & ideò licet in instrumento diceretur, Titius nominatus fideiussit, non dubium esset, quin lex praesumeret stipulationem. Secus uero si clarè constaret, ùt non interueniret stipulatio. d. l. cum ostendimus. §. fin.

Limitatur † ultra Docto. hic dispositio istius legis, ut non habeat locum 57.

Noua limitatio. cum in Idiota & imperito, secundum Socin. cuius commentaria in lucem edita non sunt. Et ita etiam consulendo attentabat, qui mouebatur hac ratione. Lex ista procedit per uiam præsumptionis Iuris duntaxat, secundum glo. & Docto. hic communiter, ut infra dicemus. Quomodo potest præsumi stipulationis solemnitas in idiota, cum penitus ignoret, quid sit stipulatio. & adducit tex. in simili in. l. quod si nepotes. & ibi notat glo. de testa. tute. ubi differentia uerbi inter liberos & filios ad hoc ut nepotes contineantur, non habet locum in simplicibus & imperitis hominibus, & hoc intellige secundum antiquorum interpretationem: secus uero quantum ad secundum intellectum Bar. ad illam glos. ibi. Item adducebat textum in. l. stipulatio. §. cum quoq; habere. quod stipulatio facta à seruo, sibi licere habere, quòd licet non cadat ciuilis possessio in personã serui, cum ipse Iuris dispositione pro nihilo reputetur. l. quod attinet. de regu. Iu. tamen cum talia uerba interpretari possimus in naturalem possessiõem, cuius est capax: nam circà ea, quæ Iuris naturalis sunt benè est capax. ut patet in. l. si id quod. de cõdicti. indeb. Sic in simili si imperitus dicat, se fideiussisse, debet intelligi secundum naturã serui, circa rem cuius est capax. Vltra ipsum Socin. facit regula uulgaris, uerba semper in dubio intelligi secundum qualitatem personæ proferentis. l. plenum. §. equitij. de usu & habita. l. & militibus. C. de testa. mili. & ibi Docto. & ultra Soc. hic facit optimè quod uoluit. glo. ac Bar. ibi expressè in. l. 1. C. de usur. quod aliter intelligantur uerba prolata à simplici, & aliter à notario. Et in simili notat Pet. de Ancha. in consili. 332. uisis diligenter. & tradit And. Sicu. in consil. 75. col. 2. col. 4.

58. Secundo † nota ibi in uerbo, uideri, quòd licet uerbum, uidetur, de sui natura sit aptũ importare fictionem. l. 1. §. deiecisse. de ui & ui armata, tamen in hac. l. nostra importat præsumptionem Iuris duntaxat, cum admittatur probatio in contrarium. ut glo. nostra uoluit hic communiter approbata. Item quia lex disponit super re dubia. Nam possibile fuit, quòd interuenisset stipulatio, licet de ea non appareat: & ideò non sumus in terminis fictionis. Sed quantum ad uerbum, uideri, hic positum, secundum doctrinam Bal. per nos sępissimè repetitam in rubri. extra de præscrip. uerbum quidem, uidetur, secundum subiectam materiam recipit significationem. Nam si erit super re dubia, importabit præsumptionem: si super re certa, significabit fictionem. Quantum ergo ad terminos nostræ legis dicendum est, quod. l. C. hic processerit per præsumptionem Iuris duntaxat; prout etiam diximus in præludijs, & ita post glo. uoluit Rapha. Cuma. Aret. & communiter Docto. hic, pro quorum sententia uidetur esse tex. in d. l. iurisgentium, de pact. ibi, nisi contrarium probetur, ubi per illa uerba, rogauit Titius, spopõdit Meuius, introducitur stipulatio, nisi contrarium probatum fuerit. Contrarium uerò tenebat Iacob; de Arena, ponderando textum in §. fin. in Insti. de fideiusso. & expendendo ibi uerbum, uideri, bis ab Imperatore repetitum, & sic nõ sine legis mysterio ponderabat etiam tex. in simili in §. si scriptum. Insti. de inutil. stipul. dum tex. dicit, perinde est, ac si præcedenti interrogationi responsum sit, & sic per uiam fictionis. l. Iure Ciuili. de condi. & demon. & quia obstabat

ſtabat textus contra Iacob. de Aren. in d. l. iuriſgentium. §. quod ferè, reſpondebat Signo. de Ama. ut ſubtilitatum princeps Chriſtoph. de Caſtell. col. 2. in fin. Nam ille, qui fideiuſſit, negabat interrogationem præceſſiſſe, uel aliam ſolemnitatem ad illum actum neceſſariam, & tunc iſto caſu ex quo lex fingit, iſtam ſolemnitatem interueniſſe, & omnes alias, ideò non poteſt admitti probatio in contrarium, per notata in l. ſiue poſſidetis. C. de proba. Sed ſi uellet admitti ad probandum, quod ultra iſtas ſolemnitates talia uerba non habeant uim pacti nudi: & tunc quantum ad hoc admittitur probatio in contrarium. Ad hoc reſpondebat præfatus Chriſtopho. à Caſtel. quod huiuſmodi reſponſio eſt contra textum in d. §. quod ferè. iunc. gloſſ. ibi. nec tollit fundamentum. Nam in dict. §. quod ferè. caſus talis erat, ut ſupra dictum eſt, quod Titius rogauerat, & Meuius reſponderat, quæritur ibi, an prædicta uerba habeant uim ſtipulationis, & reſpondet. I. C. quòd ſic, & ſic ibi apparet, quòd reſponſio fuerit facta inter præſentes & in continenti: & hoc ex preſumptione, quam lex admittit, ut uideatur facta † ſtipulatio inter præſentes & in continenti, ad hoc ut teneat. l. 1. ſupra eod. Et tamen contra iſtam præſumptionem lex admittit probationem in contrarium, ut ibi. Sic ergo in caſu iſto lex debet admittere probationem in contrarium: & ſic termini. d. §. quod ferè, ſunt pares quantum ad noſtram quæſtionem, & contra Iacob. de Aren. adducebat optimum argumentum, prout etiam nos ſuprà induximus, quòd fictio prouenit ex æquitate. l. poſtliminio. de capt. & poſtlimi. reuer. Sed maxima eſſet iniquitas, ſi lex fingeret abſolutè illum teneri, nec poſſet probari in contrarium, quia non interueniret ſtipulatio, & hoc modo abſolutè obligaretur: Et hanc ſententiam contra Iacob. de Aren. etiam ſequor, ut nullo modo dicatur eſſe fictio, ex quo impoſſibile eſt in terminis noſtræ legis. I. C. procederet per fictionem, cum fictio ſit ſuper re certa & non dubia. † Sed unum bene attentarem ultra Docto. hic poſt præceptorem meum Clariſſimum. I. C. Raynaldum Petrucium Senenſem, ſacri palacij auditorem, quòd hic non ſumus in fictione, ut ſupra concluſum eſt, nec etiam ſumus in præſumptione Iuris duntaxat, prout Docto. communiter uolunt, ſed ſumus in præſumptione Iuris & de Iure, quæ quodammodò æquiparatur fictioni.

59. 60. Noua Conſideratio.

Nam ex quo lex noſtra loquitur per uerba de præterito, dicendo, ſi quis ſcripſerit ſe fideiuſſiſſe, ideò lex præſumit in caſu iſto abſolutè omnia interueniſſe neceſſaria. Item etiam ex alijs indicijs lex mouetur ad præſumendum & ſtatuendum. Nam ex quo manu propria aſſeruit ſe fideiuſſiſſe, quomodò ergo debet ille contra ſuã propriam ſcripturam uenire, dicendo non eſſe efficaciter obligatum, quia non interuenit ſtipulatio, cum fateatur ipſemet expreſſe ſe fideiuſſiſſe: & ideò in eius odium lex abſolute procedit ſtatuendo, ut quod in lege noſtra eſſet præſumptio Iuris & de Iure, ad hoc ponderabat gloſſ. hoc uoluiſſe in l. ſiue poſſidetis. C. de proba. licet ſit ſibimet contraria hic, ubi gloſſ. dinſtinguendo inter Iuris præſumptionem duntaxat, & præſumptionem Iuris & de Iure

ad probandam suam distinctionem adducebat. l. nostram in membro præsumptionis Iuris & de Iure: & sic expressè sentit ibi glos. quod in l.
61. nostra non sit præsumptio Iuris duntaxat, prout uulgatum est, † quod dictum glos. & Docto. intelligendum est secundum leges allegatas. & quod in casu nostro sit præsumptio Iuris & de Iure, ego pondero textum in d. §. fina. in Institu. de fideiuss. ubi expressè uidetur hoc sentire Imperator, in quantum dicit, sciendum esse generaliter in stipulationibus fideiussorum, ut quodcunque scriptum sit quasi actum, uideatur etiam actum. Et facit ibi Imperator illationem, ponendo formaliter omnia uerba. l. C. in lege nostra, quæ omnia uerba rectè considerando non alium sensum habent, quam quod Imperator per uiam regulæ, ut patet ibi dicendo, sciendum est generaliter, statuit disponendo & præsumendo, quod in contractibus fideiussorum absolutè & indistinctè semper præsumatur stipulatio, prout patet expresse in illis uerbis, ut quodcunque scriptum sit quasi actum, uideatur etiam actum, & istum sensum habuisse ibi Imperatorem hoc uidetur expresse colligi per glos. dum dicit in uerbo, actum, exponendo illa uerba quasi dicat, si ità dicat scriptura, ac si uerè ità fuisset factum, & sic apparet quod Imperator pro ueritate habuit præsumendo & statuendo, quod pro ueritate sit, ut semper in contractibus fideiussorum præsumatur stipulatio, & tenendo hunc intellectum ad l. nostram, quod dispositio. l. nostræ procedat per præsumptionem Iuris & de Iure, non obstat tex. in dict. l. iuris gentium. §. quod ferè. de pactis, ubi si in instrumento dictum esset, rogauit Titius, spopondit Meuius, per huiusmodi uerba l. C. ibi interpretatur introductam esse stipulationem, nisi contrarium probatum fuerit per contrahentes, & sic apparet, quod admittitur probatio in contrarium super stipulatione: & fortius uidetur stringere iste textus, cum ibi expressè uerba denotabant stipulationem, & tamen lex concedit probationem in contrarium, quantò fortius attendenda est probatio in contrarium in l. nostra, cum non ita uerba expressè & præcisè importent stipulationem. Nam responderi potest, quòd ideò admittitur probatio in contrarium, quia etiam quòd admittitur probatio in contrarium, non tamen sequitur integraliter destructio actus: nam uerba illa importarent pactum nudum, ut patet in dict. §. quod ferè, & ibi Docto. Quod secus esset in casu isto, si stipulatio non præsumeretur, & admitteretur probatio in contrarium. Nam in totum actus corrueret, cum nec naturalis obligatio ac absque stipulatione orta fuisset: & sic nec fideiussor remaneret obligatus, cum fideiussio præsupponat obligationem siue Ciuilem siue naturalem. l. 1. de fideiuss. & ubi non oritur naturalis obligatio, non potest accedere fideiussor. l. 1. §. si quis ità, supra eodem. Nec etiam obstaret, si quis diceret, prout etiam supra diximus, quòd si lex nostra procederet per præsumptionem Iuris & de Iure, & per consequens non admitteretur probatio in contrarium, quod resultaret quædam iniquitas, quòd lex non debet hoc inducere, prout quidam uestrum mihi respondebat. Et istud fuit argumentū Christoph.

à Castel.

à Castel. reprehendêdo Iacob. de Aren. uolentem. l. nostrã procedere per fictionem. Nam respondetur, quod non resultat iniquitas, ex quo expressè apparet, quòd ille uoluit omninò efficaciter obligari, ex quo manu propria subscripsit se fideiussisse: & ideò standum est scripturæ propriæ in odium scribentis, l. de ætate. §. si quis, de interro. actio. l. publia. in fin. depositi. Videmus etiam quòd lex in alijs casibus concessit, quod non admitteretur probatio in contrarium, expressè statuendo super simili præsumptione, fingendo stipulationem interuenire in terminis nostris super fideiussione. d. l. cum ostendimus. §. fin. ad Municipa.

Tertio † nota secundum Ias. hic, quod scriptura aliquod factum in se continens, probat contra ipsum scribentem non solum ipsum factum, sed etiam solemnitatem facti, licet nulla sit facta mentio in scriptura: & ad hoc optimè adducit notabile dictum Bal. in c. 1. §. si instrumentum, de notis feudor. quod semper habetur in ore aduocatorũ in iudicijs: quòd instrumentum est tantæ uirtutis, ut ex eo oriantur duæ præsumptiones, quod sit uerum & solemne, siue uerius duæ probationes oriantur. Et hoc idem dixit Bal. in l. 1. in ult. col. C. de testam, † quòd ex instrumento publico duæ præsumptiones oriantur ueritatis & solemnitatis, & ratio est, quia instrumentum facit rem manifestam. c. cum olim, de uerb. signi. l. fin. cum ibi notatis. C. de reb. cred. Alex. in consil. 37. col. 5. in prin. lib. 3. Ias. in l. 1. de ope. no. nunc. col. 5. Deci. in consil. 550. lib. 5. facit etiam quod notabiliter uoluit Bal. in l. Imperator. col. 2. de stat. homi. in l. quoties. in fin. C. de usur. pupil. † quòd instrumentum est probatio probata & non probanda, & ueritas apparens. 62. 63. 64.

Penultimo loco ultra Docto. hic colligendum est in uerbo, sciendum, iuncto uerbo, generaliter, & clarius in d. §. fin. in Insti. de fideiuss. iuncta nostra declaratione ad tex. nostrum, quòd hic ponitur regula absoluta à l. C. quod huiusmodi uerba per uiam regulæ procedunt, ut patet per tex. in l. 2. de lega. 1. Nam ista uerba generaliter significant legem indistinctè ità interpretari. l. si seruitus, de seruitut. urba. præd. & sic in l. nostra resultat præsumptio Iuris & de Iure, ut supra conclusum est. Noua Cõsideratio.

Vltimo † ex isto tex. colligo: & ad huiusmodi propositum semper adducitur lex nostra: quod solemnitas intrinseca semper præsumitur, & ità per Bar. & Docto. omnes summatur iste tex. Sed certè istud notabile & per consequens summarium ita generaliter accipiendo, non procedere uidetur, ut supra conclusum est: cum materialis solemnitas nunquam præsumatur. dict. §. precium. in Institu. de empt. & uend. & infra dicemus. 65. Nouiter. l. nostram nõ probare ad quod communiter adducitur.

In glos. in uerbo solemniter; quæ secundum Iasonem hic in sex parteis diuiditur, tu uero melius in septem diuide. In prima glos. declarat textum nostrum, in secunda restringit textum, in tertia quærit & soluit, in quarta notat ex textu nostro generalem cõclusionem & Regulã. In quinta opponit & soluit, in sexta limitat textum nostrum, in septima colligit argumentum.

In glo. ibi in uerbo l. cum de indebito. glo. notabi. declarat textum no-

C ij strum

66. strum † quòd ita demum ualeat fideiussio, si in Instrumento fideiussio-
nis fiat mentio obligationis principalis contractæ, & secundum Bar.
hic post Dyn. uel sit facta mentio de obligatione contrahenda per l. sti-
pulatus sum à reo, §. adhiberi. de fideiuss. Et istam glos. alibi mul-
67. tum extollit Bal. c. fina. col. ultima. de confessis. † Quod quando in
Instrumento fideiussionis fit mentio de debito principali, quod præ-
sumitur solemne, adeo quod non sit necesse exhibere Instrumentum.
Quod est notandum. Auten. si quis in aliquo. C. de edendo. Et ideo
68. hic Immola. Ange. Castren. & alij inferebant † quod si ex forma iuris.
Municipalis petatur exhibitio Instrumenti contra fideiussorem, non est
necesse instrumentum exhibere, si facta est mentio de eo in Instru-
mento fideiussionis, Ita Dd. hic uolunt per glo. nostram & ratio glo. no-
stræ est, quod fideiussio non teneat absque mentione facta debiti principa-
lis, quia quælibet promissio & obligatio facta sine causa est nulla, c. si cau-
tio, de fide Instrumen. d. l. cum de indebito, §. fina. de proba. uoluit glo. l.
Instrumento, C. de probati. l. generaliter C. de non numer. pecunia. Ale-
xan. cons. 3. incip. in causa & lite. col. 2. lib. 2. & cons. 13. incip. ex his quæ
in themate col. 2. lib. 4. Roman. in cons. 292. incip. pro habenda, in fine. &
69. cons. 373. sicuti etiam uidemus, † quod stipulatio facta sine causa nulla est.
l. 2. §. circa. de doli mali excep. ut diximus in Rub. supra eod. Et hæc
70. omnia procedũt, † quando esset facta fideiussio extra iudicium, secus uero
si in Iudicio, licet nulla causa esset expressa, uel esset facta mentio debiti prin
cipalis. Nam tunc fideiussio ualeret. Specu. in tit. de dolo & contu-
macia. §. fina. in antepen. col. & Bal. ibi expressius in additio: ubi dicit,
quod in fideiussore contractus in Iudicio non requiritur expressio causæ,
& idem Bal. in l. qui ad crimen. col. 4. post princ. uers. ad idem quia in Iu-
71. dicijs, C. Qui accusa. non possunt. Et ratio manifesta est, quia † calor Iu-
dicij hoc operatur, prout notabiliter glo. hoc uoluit l. prima §. fina. in glo.
magna in princip. de interroga. actio. quæ communiter adprobatur, ut
patet per Alexan. in præallegato cons. 13. & hæc nota ad intellectum & de-
clarationem glo. nostræ.

Declaratio ad primam partem glo. secunda noua limitatio.

72. † Secundo modo limita. glo. nostram ultra. Dd. hic nisi Iuramentum
interuenerit in fideiussione. Nam tunc etiã quod fideiussio esset facta in di
uersa scriptura, tamen teneret, nec dici posset ut esset sine causa. Ita Roman.
cons. 374. incip. in causa proposita, circa medium, uers. cæterum, ubi dicit.
Quod licet confessio seu obligatio sine causa non ualeat, tamẽ fallit, nisi su-
per ea sit adpositum Iuramentum: & dictum Romani sequitur Hippol.
de Mars. in terminis nostræ l. primæ §. præterea. col. 12. de quæst. quam
limitationem notate cum plerumque Iuramentum soleat apponi in contra-
ctibus.

In glo. ibi in tertia parte, an admittatur probatio. Bar. hic omittit istam partem glo. & accipit quartam, sed super ista parte dicit columna 3. uers. Quæro. Circa hanc partem glo. satis dictum est, & communis sententia est cum glo. quod admittatur probatio in contrarium per d. l. Iurisgentiũ. §. quod ferè, ex quo est præsumptio Iuris dũtaxat, licet contrariũ diximus

ponderando

ponderando textum,§.fina.Inst.de fideiuss. † Notandum tamen est cir- 3.
ca hanc glo. Quod si uolo probare contra hanc solemnitatem aut præsum
ptionem Instrumenti,quod tunc possum per testes, ita singulariter uoluit
glo.d.§.quod ferè,& optime hoc probat textus in.l.quęcumqꝫ,& ibi Bar.
ponderat illũ textũ.C.de Apoch. publi.lib. 12. † Si uero uoluero probare 4.
contra tenorẽ instrumenti,& tunc non possum per testes,nisi per aliã scri-
pturã, l.generaliter. C.de nõ numera. pecu. Infert hic Iason notabiliter, &
fuit singulare dictum Specu. in tit. de probat.§. fina.uers.ultimo noto. † 5.
Quod si uolo probare contra præsumptionẽ Iuris,debeo probare per tres
testes idoneos,aut saltem per duos excellentes, cuius dictum confirmatur
per Iasonẽ,quia propter pręsumptionem Iuris debet adduci probatio talis,
quæ sit fortior, & maiores habeat uires,glo.l. non est uerisimile. Quod
metus causa. † Et ratio est, quia præsumptio Iuris est liquidissima pro- 6.
batio. l. licet Imperator. §.primo de legati. primo,& Iuris præsumptio ha
betur loco ueritatis, ut textus notabilis & singularis dicit.l.fina de pro-
bat. ibi ueritati locum superfore, quem textum multum extollit Iason. d.
l. licet Imperator, adserens se didicisse hunc textum à quodam excellen-
tissimo Aduocato.

In glo.ibi.itẽ mentio. Bar. format aliquas oppositiones, & in prima ex
ex eius dictis colligitur, † quod duplex est solemnitas,intrinseca & extrin 7.
seca,& dicit una cũ glo.quod solemnitas intrinseca præsumatur,ut in.l.no
stra.Extrinseca uero non præsumatur. d.l. quæcumqꝫ.§. fin. de publicia-
na.Et ita Bar. hic dicit hanc distinctionem. glo. esse menti tenendam. Ve-
rum quia Bar. infra in suis commentarijs latius distinguendo dicet, Ideo
reseruabo loco suo,dicendum.

In quantum Bar. hic definit intrinsecam solemnitatem, & dicit, quod
intrinseca solemnitas est, quam uerborum prolatorum natura compræ-
hendit,uel est apta compræhendere. Verum quia diximus supra in præ-
ludijs. Ideo remitto me ad ea quæ ibi dixi. Sed contra istam definitionem
sic communiter approbatam opponit hic Iason. † Nam certũ est, quod 8.
uerbum conuenit est generale,& latissimam habet significationem.l. pri-
ma. §.conuentionis. de pactis. & sic est aptum ad importandam stipula-
tionem,cum sit generalius uerbo promitto. Nam uerbum promitto solũ
ad tria extenditur,ad nudam promissionem, & pollicitationem, & spon-
sionem.l. sciendum. §.dictum,de Aedilit. Edicto.Et tamen uerbum con-
uenit non compræhendit stipulationem. l. lecta ibi in uerbo conuenit,si
cert. peta. prout ibi latè per Dd.& diximus in rub.supra eod.

Ad huiusmodi contrarium Ias. respond. ex dictis Bar. d.l. lecta, quod
uerbum conuenit est uerbum generalissimũ. d.§.conuentionis. Ideo pro-
pter eius nimiam generalitatem nõ præsumitur stipulatio. Quod secus est
in uerbo promitto cũ non sit tam latum. d.§. dictum, licet Ias. hic appro-
bet hanc solutionẽ,tamen in. d. l. lecta reprobauit,negando, quod uerbũ
conuenit sit magis generale,quam uerbum promitto. † cum uerbum cõ- 9.
uenit non possit importare pollicitationem, cum sit solius offerentis pro-
missio. d.l. pactũ de pollicita. Et tamen uerbum promitto cõpræhendit,

Item posses dicere, quod imo uerbum promisit sit aliquo modo generalius. Nam si uerbum promitto comprehendit pactum. d. §. pactum. Ergo per consequens comprehendit conuentionem, cum pactum in se conuentionem contineat.

Tamen pro nunc tenere potes solutionem Bar. d. l. secta. & ad dictum Ias. respondere potes, quod non sequitur, Verbum promisit continet pollicitationem, quam tamen non comprehendit uerbum conuenit. Ergo est generalius in alijs casibus. Nam hoc contrarium probatur, cum uerbũ conuenit sit magis generale, cum comprehendat omnes cõtractus, distractus, & Transactionem ut dicit textus d. §. conuentionis, & nullus sit contractus ubi non interueniat conuentio.

80. † Et ideo dicas quod uerbum conuenit, & uerbum promisit habent se ut excedentia & excessa, prout in simili dicitur per. l. C. in l. ij. iuncta glo. ibi, de Iurciur. cum ibi dicatur iuramentum habere maiorem autoritatem, quam res Iudicata. & tamen in multis casibus maiorem habet autoritatem res iudicata quam Iuramentum.

Et ideo dicas, quantum ad hoc motiuum Iaso. adductum in contrarium

81. ad doctrinam Bar. hic † Quod ideo uerbum promisit importat stipulationem, & non uerbum conuenit. quia uerbum (promisit) scriptum in instrumento cum sit pars stipulationis, & denotet ordinem stipulationis, ideo fit præsumptio à lege, quod facta fuerit stipulatio. Et hoc est quod uoluit dicere textus in. §. si scriptum, Inst. de inut. stip. Ibi, perinde est ac si præcedente interrogatione responsum sit. Sed uerbum conuenit nullo modo importat ordinem stipulationis, & ideo non potest comprehendere stipulationem. & hoc modo de facili respondetur ad istud obiectum Iason. hic.

Ratio quare uerbũ pmitto importat stipulationem secus uero uerbũ conuenit. Noua respõsio ad obiectum Iaso.

In tertia oppositione Bar. colligitur, quod differentia est inter solemnitatem

82. Intrinsecam formalem & materialem. † Nam solemnitas Intrinseca formalis præsumitur, ut in. l. nostra. &. §. fina. inst. de fideiuss. & d. §. si scriptum. Solemnitas uerò materialis non præsumitur. d. §. precium

83. inst. de empt. & uendit † & rationem adsignat Bar. quia precium rei multiplex est & uariabile, & ad hoc potest adduci textus. l. precia rerum ad. l. Falcidiam. Ideo non potest præsumi, sed forma dicit Bar. uniformis & non mutabilis est, ideo præsumitur. licet Dd. omnes cum hac distinctione Bar. pertranseant, tamẽ quis dicere posset, Quod licet precium in cõtractu uenditionis sit solemnitas materialis principaliter, tamen aliquo respectu potest considerari, ut solemnitas formalis. Nam in quantum à lege disponitur quod precium necessarium sit ad hoc, ut ualeat emptio, tamen considerando, quod precium debet esse certum. d. §. precium. Item debet consistere in pecunia numerata, per textum in. §. idem precium, eod. tit. inst. de empt. & uendit. Quod hac ratione habita precium etiam uidetur consistere de forma. Nam de iure gentium ualebat contractus emptionis & uenditionis etiam quod non interueniret precium in pecunia numerata, ut patet in. l. 1. de re. permutat.

Ratio quare solẽnitas extrinseca materialis non præsumatur absolute nõ uidet procedere.

84. In quarta oppositione Bartol. colligitur † Quod si in Instrumento

fiat

fiat mentio alicuius solemnitatis quæ potuerit interuenire tempore confecti instrumenti, quod talis solemnitas præsumitur, & statur instrumento glo. in l. prima. C. de fide Instru. lib. x. & illam glo. auream dicit esse Bal. in. l. prima in princip. de rebus eorum. & Ange. in. l. licuit. §. num uidetur. Quib. mod. pig. uel. hypo. sol. & per illam glo. iuncta declaratione Bar. hic multa per. Dd. inferuntur, ut hic per Iason. & primo adducitur dictum Bar. l. Theopompus de dote prælegata. † Quod si in actis reperiatur scriptum testis iuratus parte præsente, talis scriptura probaret iuramentum & partis præsentiam, ex quo possibile fuit utrunque interuenisse, & illo casu præsumeretur propter assertionem Notarij iuramentum fuisse solemniter præstitum, ut uoluit Bal. c. primo, in princip. Tit. Quid sit inuestitura, & Geminea. in. c. primo per illum textũ, de reb. Ecclesiæ nõ alienan. † Quod si Notarius in alienatione rei Ecclesiasticæ asseruerit causam alienationis fuisse iustam & necessariam non adhiberetur fides Notario, nisi ex uerbis Notarij aliter constaret ea ratione quia talis assertio facta per Notarium non poterat uerificari tempore confecti instrumenti, ut notabiliter uoluit consulendo Paulus Castr. conf. 91. quod incipit super eo, ubi per hanc doctrinam Bar. † uoluit quod non credatur Notario asserenti in alienatione rei minoris quod interuenerit decretum Iudicis cum causæ cognitione, cum omnia hæc non potuerunt interuenire tempore confecti instrumenti. Alex. conf. 17. uol. 4. incip. Viso instrumento locationis † Quod si in instrumento facto per capitulum dicatur. Prior & fratres & alij constituti in dignitate ex omnium suffragio & ex certa scientia & deliberatione habitis tractatibus alienauerunt rem Ecclesiasticam tali precio. Quod per huiusmodi uerba non probatur solemnitas necessaria, cum omnia hæc non potuerint esse tempore confecti instrumenti. Cum tractatus de necessitate aliquod spacium temporis designent. Ideo refert Alex. præallegato consilio, quod consuetudo † est & cautela, quod fiat instrumentum, primo de tractatu & colloquio, & fit separatum instrumentum ab instrumento emptionis siue locationis, & adducit autoritatem. P. Castr. in præallegato loco, & ultra istos adde Tho. Ferra. in suis cautelis nu. 60. qui hanc cautelam tradidit, & tene menti, quia de facili quis deciperetur.

Solemnitas quæ potest interuenire tempore cõfecti instrumenti præsumitur.

85. 86. 87. 88. 89.

Not: Cautelam optimam super uenditione rei Ecclesiasticæ.

† Et ratio est, quod debeant fieri separata instrumenta, nec sufficit narratiua facta in instrumento uenditionis. Nã si debent haberi tractatus & colloquia prius à capitulo & collegio. Ergo datur intelligi quod isti actus debeant præcedere cũ aliquo temporis interuallo, nec possunt tempore cõfecti instrumenti interuenire, Ideo non mirum est si non possunt præsumi, ut patet per d. l. primam, C. de Fide instru. lib. 10. iuncta glo. in uerbo ordine, in fine, una cum declaratione Bar. quia si precedit tractatus de alienandis bonis Ecclesiasticis uel in emphytheosim concedendis. Et ex interuallo sequente contractus præsumitur contractus firmiori iudicio & animo magis deliberato corroboratus. arg. l. mulier. C. ad Velle. Et notat. per Bar. per illum tex. in. l. cum sumus. C. de agrico. & cens. lib. 11. fac. tex. & l. Balista. ad trebell. cum simi. Et ad supra dict. not. quod non 90.

Ratio quare tractatus & colloquia præcedere debeant.

præsume

præsumeretur tractatus habitus & colloquium cum capitulo monasterij, quando datum esset à notario de assertione, quia tunc non crederetur, ita uoluit Soc. in cons. 52. col. prima, lib. 4. adducendo Archi. in c. hoc ius porrectum. x. q. ij. Imo. in c. quibusdam, de fideiuss.

Limitatur duobus modis doctrina Bar. in quantum uult, Quod si in instrumento fiat mentio de solemnitate quæ potuerit interuenire tempo-
91. re confecti Instrumenti. † primo si pars contradixerit huiusmodi asser-tioni, ita uoluit singulariter Ioan. Andræ. in addit. Specu. tit. de testibus §. sequitur uers. Quod si in actis scriptum est, ut latè per Alex. cons. 42. uol. 4. incip. Viso processu causæ.

92. Secundo limitatur secundum Alber. hic procedere. † si specialiter & expressè fuerit facta mentio de solemnitate requisita. Secus uero si in generе Notarius adseruisset omnes solemnitates extrinsecas interuenisse quę possint tempore confecti Instrumenti interuenire, ut sequitur Iason hic per doctrinam Bar. l. Titiæ Textores, in princip. de legat. primo. Quod idem est obscure & generaliter excipere, uel nihil excipere, ut notum est.

Posteaquam Bar. contra notata per glo. quæ faciebat duas regulas circa solemnitatem intrinsecam & extrinsecam, plures oppositiones fecerit, ipse solito more pulcherrimam doctrinam & distinctionem tradit & primo ponit Regulam. Quod solemnitas extrinseca nunquam præsummatur, per tex. d. l. Quæcunque. §. fina. Et hanc regulam, ut diximus Dd. indifferenter sequuntur, ut hic per Alex. & Ias. Ad unum tamen animaduer-
93. te, antequam descendam ad limitationes huius regulæ † quod textus d. l. Quæcunque, communiter ad istud propositum adductus, non uidetur hoc probare si quis rectè intueatur textum. Nam præsumendum est quod propter ætatem imbecillem lex dedit Tutorem pupillo. l. prima de tute. & etiam ut ille minor cum eius autoritate contraheret, & sic, ne quis minorem decipere posset, & sic ille, qui à minore rem emit Tutoris autoritate, nullo modo esset in dolo uerisimili sed bona fide emisse uideatur. Modo dicit ibi. I. C. quod ille qui emerit à minore, probare debet tutore autore se emisse ad hoc ut dolus cesset & bona fide emisse uideatur, hic. I. C. disposuit, quod ideo debeat probare Tutoris autoritatem interuenisse ad istū finem, ut bona fide emisse uideatur, uers. sed sic, ubi textus dicit, quod si falso tutore autore emerit, ignorans tamen bona fide emisse uideatur. Et sic ad istum ut dixi finem uoluit. I. C. quod emptor teneatur probare, non autem, quod tutoris autoritas, quæ necessaria est in alienatione rerum pupilli. l. lex quæ Tutores. C. de admi. tuto. ex quo est solemnitas extrinseca, ideo non præsumatur, nisi probetur, Nam hæc non fuit intentio. I. C. Sed ut diximus, ad illam qualitatem probandam bonæ fidei uel malæ fidei, & iste est sensus huius textus. Verum ista regula ab omnibus adprobatur. Et posito quod textus hoc non probaret in. d. l. Quæcunque. §. fina. tamen ex alijs probaretur. Primo per textum optimum. l. si ita stipulatus. §. Crisogonus, infra eod. ubi probatur personam extrinsecus non præsumi, nisi expressà doceatur. Facit etiam uiua ratio huius regulæ, quod solemnitas extrinseca non præsumatur, quia ut supra dictum est. Facta non præsumuntur

Frant. Doct. circa te. in. l. quęcunque § fina de publi. cū nō probet ad quod adducitur. Intellectus. l. quęcunque §. si perperam declaratus & per autorē uerius elucidatus.

Verus intellectus d. l. quęcunque §. fin.

muntur d.l. in bello §.facta,uerſ. codicilli. Sed ut diximus definiendo ſo-
lemnitatem extrinſecam. Quod ſolemnitas extrinſeca eſt illa quæ interue-
nit extra actum,ideo non eſt præſumenda. Quod ſecus eſt in ſolemnitate
intrinſeca cum conſiſtat in Iure,& iura facilius præſumantur, ut patet in l.
noſtra §.fina.Inſti.de fideiuſſ. d.§. ſi ſcriptum, cum ſimilibus. Et iſta eſt
regula & Doctrina indifferenter approbata quod ſolemnitas extrinſeca
non præſumatur per d.l. quæcunque, cum alijs ſupra deductis,per quam
Doctrinam reprobatur per Bar. glo. in l. actor. Rem rat.habe.quæ uo-
lebat quod in dubio præſumeretur decretum Iudicis, cum illud conſiſtat
in ſolemnitate extrinſeca, quæ nullo modo præſumitur d.l. quæcunque &
per eandem Doctrinam reprobatur glo. per Canoniſtas c. ea naſcitur.de
his quæ fiunt à prælat.ubi glo.per † illũ textũ,quæ aliquantulum obſtare 94.
uidetur uoluit,quod in alienatiõe facta per prælatũ,de bonis Eccleſiaſticis,
præſumatur interueniſſe conſenſus Capituli,cum tamen illud conſiſtat in
ſolemnitate extrinſeca,& multa ad hoc propoſitum Iaſon hic adducit.

Iſta cõcluſio recipit per Dd.hic undecim limitationes.Prima eſt,quæ eſt
Bar. † niſi in Inſtrumẽto uel ſcriptura fieret mẽtio de ſolemnitate,quæ po- 95.
tuerit interuenire tempore confecti Inſtrumenti per notata per glo. in l.pri
ma C. de fide Inſtrumentorum lib.10. iuncta declaratione Iacob. Butr.&
cum iſta limitatione omnes Dd. indifferenter pertranſeunt.

Secunda limitatio,quæ etiã eſt Bar. † Quod ſi de ſolemnitate in Inſtru- 96.
mento facta eſt mentio,etiã quod nõ potuerit interuenire tẽpore confecti
Inſtrumẽti. Tametſi partes potuerint renũciare huiuſmodi ſolẽnitati inter
eaſdẽ perſonas præſumitur ſolẽnitas extrinſeca,per l.optimã C.de cõtra.&
cõmittẽ.ſtip.Et iſta proprie nõ eſt limitatio,ſed potius ampliatio ad textũ.

Tertia limitatio eſt ſecundũ Roman.Alex.& Iaſon.hic. † Quando de- 97.
fectus ſolemnitatis extrinſecæ nõ fuit adductus per partẽ aduerſam. Nam
tunc præſumitur ſolemnitas extrinſeca, ita eſt ſingulare dictum Compo-
ſtellani,Ioan.Andr.Imo.in c.cũ dilectus,de Conſuetud. per textum de ea
naſcitur, ſecundum unum intellectum.

Quarta limitatio eſt & ſingularis in hac materia & quotidiana.† Quod 98.
licet ſolemnitas extrinſeca nõ præſumatur,fallit tamẽ propter tẽporis anti- Not.hanc limitat.quotidianam.
quitatẽ.Ita originaliter Ang.hic uoluit per textũ ſingularem l. ſi filius C.de
perit.hær.& eſt textus in l. qui in aliena uerſ. ſed ſi nõ adierit, de acqui hæ-
red.& Dd. ibi.Et hanc limitationẽ ſequũtur hic Roman.Imo.Rapha.Cu-
man.& Alex.hic & Iaſ.multa adducẽdo, ut hic per eũ,& atteſtatur iſtã eſſe
cõmunem ſententiã,& cõmuniter hoc dicũt Canoniſtæ in c.Albericus, de
teſtib⁹, & c.illud de præſump. Sed licet iſta cõmunis limitatio atribuatũ ori-
ginaliter Angelo ante ipſum hoc uoluit Imo.in c.ſuper hiis, de.accuſat.Et
in c.illud & ibi Butrius de præſcrip.Et pro iſta cõmuni cõcluſione facit tex.
c.cõtinebatur uerſ.& nõ poteſt multũ temporis, de his quæ fiũt à prælat.
Hanc eandẽ ſententiã ſequuntur hic Crot.& Iaſ. qui adducit,† quod ſi ali- 99.
quis diu fuerit Notari⁹. uel, Doctor quod præſumãtur legitime creati,etiã
quod nõ poſſunt oſtẽdere literas teſtimoniales, ita etiã infert ad Vniuerſi-
tatẽ. † Quod ſi diu fuerit in quaſi poſſeſſione legendi publice præſumitur 100.

quod fuerit legitime creata, etiamsi priuilegium nõ potuit ostẽdere, inferẽdo ad Vniuersitates Italiæ, quæ fuerũt diu in quasi possessione legẽdi. Ita
101. etiã dicũt Dd. † quod si incola diu fuerit immunis à muneribus ciuilibus præsumitur ei cõcessa immunitas, per Alex. hic & Raph. Cuma. Roma. in cõs. 152. quod incipit, pro decisiõe, tertio dubio, & facit glo. d. c. ea nascitur. Facit etiã in simili quod uoluit Ang. cõs. 141. Quod incipit in quæstione Eccle
102. siæ ad finem. † Quod si Clericus diu possederit duas Parrochiales Ecclesias patiente superiore, præsumitur quod sit facta unio, licet non probetur; quãuis contra istud dictũ Anchorani uideatur tex in c. ordinarij, de officio ordinarij in 6. ubi expressẽ Sũmus Pontifex cõpellit possidentẽ plura beneficia incõpetibilia debere probare dispensationẽ, nec præsumitur, tamẽ Rota Romana seruat dictũ Anchorani. Ad idẽ facit quod uoluit Archidia. c. nemo, de cõsecra. dist prima. & Fede. de Senis cõs. 130. incip. factũ tale est.
103 † Quod ille qui fuerit longo tẽpore in quasi possessiõe beneficij, ut præsumatẽ, qđ sit Canonice & legitime institutus, & sequuntur But. Imo. & Panor hic de præsumpt. & eorũ fundamentũ est tex. d. l. si filius, & per eandẽ
104 Doctrinã Ale. in cõs. 79. circa 1. co. 3. li. primo † uoluit oẽs solẽnitates requisitas à sacris Canonib. in uẽditiõe faciẽda per prælatũ in bonis Ecclesiasti. præsumi, si tẽporis diuturnitas interuenerit, per tex. in d. l. si filius & d. l. qui in aliena, uers. & si adierit. hoc idẽ P. Castr. d. l. si filius tenuit. Et ut dixi oẽs Dd pertranseũt cũ hac cõmuni limitatiõe, et semper Dd. per hãc limitationẽ conãtur seruare cõtractus propter defectũ solemnitatũ omissarũ, quãdo tẽporis antiquitas interuenit, & ita uoluit Aret. in cõs. 33. incipi. exord. & c col. 2. ita etiã Rom. in conf. 252. incipi. pro decisio. propositæ quæstionis in 3. quæsito, Bertran. in cõs. 194. nu. 4. li. 2. Zasius in conf. 1. col. 7. in prin. li. primo, Latẽ. And. Sicu. in cõsi. quod est ultimũ Respõsum Alex. li. 4.

Ista cõmunis limitatio ita simpliciter & indistincte intellecta periculosa
105. uidẽt, nec de iure procedere. Et cõtra istã Primo facit regula Iuris, quæ est, † ut facta nõ præsumanẽ l. in bello §. facta, uers. codicilli infra, de cap. et postl. reuers. Sed solẽnitas extrinseca est quid facti, ut supra dictũ est. Ergo nõ debet præsumi etiã ex diuturnitate tẽporis. Et quãdo quis habet regulã, debemus illã amplecti & exceptionẽ nõ admittere, nisi per textũ expressum uel uiuã rationẽ argumẽto l. si uis quoq;, de hære. inst. faciũt eaquæ glo. et Dd. dicũt in l. prima de regu. Iuris. Et c. Venerabilibus uers. puto quoq;, de sentẽ. excõ. in 6. Bar. in l. 2. col. 1. si quis in ius uoca. Pan. in Ru. Vt lite nõ cõtest. Bal. notabiliter in l. 1. C. de sacro. Eccl. & l. si Tutor C. de ser. hę manumiss. Quod tenaciter inhærendũ est reg. Iuris. Sed tex. d. l. si filius, ut infra dicemus, nõ indistinctẽ procedit, sed tm̃ in casu illo speciali, ideo secundo facit tex. d. l. Quæcũq; §. fi. secũdũ cõmunẽ intellectũ licet cõtrariũ supra diximus, ubi l. C. generaliter & indistincte dicit, qđ ille qui emerit à Pupil. debeat probare se emisse Tutore autore, nec facit differẽtiam, l. C. an emptor diu steterit in emptiõe nec ne, sed indistincte uult tutoris autoritatẽ debere
106. pbari, & sic solẽnitatẽ extrinsecã pbãdã esse. † Nã lex indistinctẽ loquẽs indistincte est intelligẽda l. de precio, de pu. l. nõ distiguem⁹, de Ar. Et ita istũ tex. põderabat Pano. in c. significauit, de cẽsib⁹, & Bal in l. 2. C. de legi. hę. quos refert hic Ia. qui cõtrariũ in hoc tenet nõ tñ respõdet add. l. quicũq; §. ult.

Tertio pro hac sententia facit tex. c. significauit, & ibi Panor. ubi Summus Pontifex uult etiã in antiqua solutione census debere probare autoritatem Episcopi interuenisse, tanquam solemnitatem extrinsecam.

Quarto pondero textũ, qui multũ uidetur urgere contra istã cõmunem 107.
limitationẽ, c. ordinarij de officio ordinarij, in vi. † ubi Pontifex mandat ordinarijs, ut eorũ Diæceses purgent, & si reperiant Clericos plura beneficia incompetibilia retinere contra sacros Canones c. de multa de præben. absq; sedis Apostolicæ permissione, quod tũc illis præsignant terminũ ad probandã dispẽsationẽ quo elapso si nõ probauerint, arceãtur à beneficijs, & non facit aliquam differentiam Pontifex an breui tempore uel diu in possessione fuerint, & tamen dispensatio est solemnitas extrinseca.

Quinto facit. † Nam quando tractatur de maximo prẹiudicio et diutur 108.
nitate tẽporis, nõ prẹsumitur ratificatio l. nullo C. de rei uendica. et ita Bar. in quẹstiõe sua incip. Mulier habẽs amplũ patrimoniũ, quẽ sequitur Alex. cons. 12. uol. 4. Raph. fulgos. l. prima C. Qui admitti. Et facit optimè tex. c. peruenit, de emp. & uendit. cũ sua glo. quã ibi reputat menti tenendam esse Imola. Et quãdo tractatur de maximo prẹiudicio etiã ex diuturnitate tẽporis nõ præsumantur solẽnia ultra deducta, ita uoluit Alex. cõs. primo lib. 1. col. pen. in cõs. 79. lib. primo in cons. præalleg. 12. ad finẽ & 17. nu. 8. & 133. eo. li. primo. Socin. in cõs. 270. et 254. Decius, c. primo in prima lect. de illi.

Vltimo cõtra hanc cõmmunem limitationẽ urget uiua ratio. † Nam si ex 109.
inspectione Instrumẽti apparet, quod nõ interuenerit solẽnitas extrinseca necessaria, utputa in alienatione rerũ minoris nõ interuenit Tutoris autoritas, nec decretũ Iudicis, & in alienatione facta per Prælatũ nõ interuenit cõsensus Capituli, adparet manifeste quod nõ interuenerũt. Nã uerisimiliter. Notarius nõ omisisset. † Cũ de omnibus quæ gesta sunt in eius prẹsen 110.
tia debeat deponere §. si uero ad sunt. Auten. de hẹred. & falcid. & §. si uero Auten de Tabell. Et ita in terminis uoluit Paul. Castr. cõs. 50. † Quod nõ 111.
prẹsumãtur solẽnia, si ex facie Instrumenti apparet nõ interuenisse, cuius dictũ sequitur Alex. prẹalleg. cõs. primo li. primo Et idẽ cõsuluit Iason sibi cõtrarius cons. 140. col. 2. uers. idẽ ex inspectione li. 4. Et ita tenẽdo superest tantũ respondere ad tex. d. l. si filius & ad tex. d. l. qui in aliena. in prin. uers. sed si adierit, de acqui. hær. quẹ iura idẽ dicũt per quẹ iura Dd. hic & in d. l. qui in aliena, hãc sententiã tenuerũt, ut ex tẽporis diuturnitate solẽnia præsumãtur, & ad ista iura responderi potest, prout respõdebat Panor. d. c. significauit & Bal. l. 2. C. de leg. hæ. Quod illa iura loquũtur de actib. gestis inter parentẽ & filiũ. Et ex quo parẽs & filius una & eadẽ persona reputãtur, † quia uox filij uox patris, & è cõuerso. §. ei uero in Institu. de inuti. stipu. l. fi. C. de impube. & ali. subst. cũ simi. ideo nõ mirũ est si prẹsumãtur. 112.
Sed ista respõsio nõ tollit obiectũ. Nã illud quod dicitur † quod pater & filius una & eadẽ persona reputẽtur procedit fictione iuris quantũ ad dispositionẽ iuris, secus uero quantũ ad ea quẹ sunt facti, quia factũ est diuersum in persona patris à facto filij & in factis diuersimode lex cõsiderat cũ licet serui sint inhabiles quãtũ ad iuris dispositionẽ. l. quid attinet, de regu. iu. l. serui, de act. et oblig. l. nec seruus, de pecu. tñ seruus capax est eorũ quæ 113.

 sunt

sunt facti §. sed cum factū, institut. de inuti. stipular. Sed solēnitas extrinseca est quid facti, ut supra dictū est. Ideo ꝓ diuersis personis habētur, prout adparet in seruo, cū ipse sit capax facti, licet non iuris §. sed cū factū Inst. de inut. stip. respōsio ad l. si filius. Ideo alio modo respōderi potest ad d. l. si filius, qđ ideo ibi solēnitas extrinseca à lege introducta est, ut præcedat mandatū parentis in adeūda hæreditate per filiū. l. si quis mihi bona. §. Iussum de acqui. hæ. quia hoc respicit cōmodū & utilitatē parētis, nec in potestate filij sit obligare inuitū parētē hæreditati d. l. qui in aliena. in prin. de acq. hę. Hinc est quod in d. l. si filius si ipse adierit hæreditatē absq; mādato patris, sī tñ diu retinuerit patre sciēte & patiēte, quod tūc lex præsumit parentē ratā habere illā aditionē, ex quo de eius cōmodo & utilitate tractatur, & illa ratihabitio tacita habet uim taciti mādati præcedētis. Hinc est quod tex. ibi fingit et præsumit illā solēnitatē extrinsecā à lege introductā. Quod secus est si esset solēnitas quę nō respiceret cōmodū alicuius, exempli gratia in tutore. Nā lex introduxit quod in alienatione rerū pupilli interuenire debeat tutoris autoritas & decretū iudicis l. lex quæ C. de Administ. Tut. cū similibus. Ista solēnitas respicit cōmodū pupilli, nō aūt Tutoris, & ideo si quis emerit rē à pupillo absq; Tutoris autoritate & decreto Iudicis, etiā quod sciuerit Tutor, ex quo nō tractatur de eius cōmodo, lex nō præsumit eius uoluntatē interuenire. Quod secus est in terminis d. l. si filius, & iste est uerus intellectus ad textum d. l. si filius & d. l. qui in aliena uers. sed si adierit.

Et istū intellectū ante oēs posuit Bar. cuius Dd. non faciunt mentionē in quæstione sua disputata incip. Mulier habēs amplū patrimoniū col. fina. & istū intellectū Bar. ad d. l. si filius sequitur, Alex. cōs. 12. uol. 4. incip. Viso & diligenter cōsiderato col. pen. & cōs. 111 eod. li. 4. col. pen. & idem uoluit Raph. Fulg. l. prima C. Qui admitti. licet de Bar. nō faciebat mentionē & eundē sequitur Ias. sibi cōtrarius hic in cons. 54. li. 4. & eundē intellectū sequitur præceptor meus Decius d. l. 1. C. Qui admitti col. 8. in prin. qui adducit Bar. in præallegato loco. Et hoc modo tenēdo ex supradictis quis distinguendo possit dicere.

(Intellectus Bar. ad d. l. si filius à nemine adduc. qui uere declarat d. l.)

114. † Quod aut est solēnitas, quæ respicit cōmodū alterius uel damnū, et tūc isto casu si interuenit sciētia & patiētia cū tēporis diuturnitate, quod isto casu solēnitas extrinseca præsumaē, et ita procedat tex. d. l. si filius & glo. cōmuniter approbata per Dd. l. pen. C. cōmu. diuidun.

115. ubi dicitur, † Quod si fratres diu retineāt bona pro diuiso, quod præsumaē facta diuisio inter eos, Dd. in l. qui Romæ §. duo fratres infra eod. eò quia talis solemnitas extrinseca inuenta est ad cōmodū illorū. Et hoc modo procedāt adducta hic per Ias. quod tñ, intellige si retinētes bona pro diuiso habuerint partes æquales, secus uero si inęquales, ita uoluit singul. Bal. in d. l. pen. C. cōmuni diuidun. Zasius in cōs. 5. col. 2. in fine lib. 1. ubi plura congerit de diuisione inter fratres. Et ideo si Monachi uel personæ Capituli sciant & permittāt emptorē bonorū Ecclesiasticorū diu retinere, quod isto casu præsumātur oēs solēnitates interuenisse propter patiētiā & tacitū corū

116. cōsensum ex diuturnitate tēporis. † Et ideo si clericus diu retinuerit beneficiū sciēte & paciēte Episcopo præsumatur rite institutus, ex quo illa solēnitas extrinseca respiciebat cōmodum Episcopi, & ita procedat dictum A

retinf

ettini in conf. suo 36. incip. casus talis est, ubi consuluit in Testamento cō
dito per Cardinalē Senensem,† quod ex quo Testamentū erat antiquum 117.
quod præsumeretur, quod autoritas pontificis præcessisset. Si uero esset so
lemnitas, quæ non respiceret commodum & utilitatē uel damnū alterius
utputa in tutoris autoritate, quæ non respicit commodum ipsius Tutoris,
neq; damnū, & tum isto casu diuturnitas temporis nullo modo operetur
circa præsumptionem solemnitatis extrinsecæ, & ita procedat textus in. d.
l. Quæcumq;. §. fina. cū omnibus alijs Iuribus disponentibus solemnitatē
extrinsecam non esse præsumendam, ad quē tex. Dd. hic non respondent.
Posita communi sententia pro uera not. quod ista præsumptio quæ re-
sultat ex tēporis antiquitate non sit Iuris & de Iure sed Iuris duntaxat adeò
ut in cōtrariū possit admitti probatio, per not. in. d. l. siue uti possidetis &
fac. tex. in. d. l. Iuris gentiū. §. quod fere. & probatur in specie per Butriū
& Panor. in c. quoniā cōtra, de probat. Et Ioh. And. in Tract. de sentē. §. ut
autē, uers. & noto ubi concludunt ex inspectione actorum, negatiuam pos
se probari. Et uide Socin in cons. 46. col. 9. uers. Sed clare. lib. 4. Item
præcedentibus præsuppositis dicebat notabiliter Alexan. hic † hoc non 118.
procedere in mandato, ut ex temporis diuturnitate præsumeretur ad-
ducēdo singulare dictum Bal. in. l. 2. uers. quæro quid sit dominus. C. si ex
falsis instrumentis, ubi uoluit etiam per mille annos non debere præsumi
mandatū, hoc idem dicit in. l. 1. C. de reb. alien. non alienan. & licet Bal. in
hac lege ab omnibus allegetur, hoc non dicit ibi Bal. in lectura nostra,
et hoc idem tenuit Alexan. in. d. l. qui in aliena, ita limitando supra dictā
communem limitationem, & ita communiter seruatur dictum Bal. licet
Iason hic ponderauerit textum in contrarium in d. l. si filius ubi manda-
tum parentis ex temporis diuturnitate præsumitur & dicit, quod nun-
quam uidit bonum responsum ad illum textum. Tu autem dicas, ut su-
pra dictum est, quod ille textus loquitur in casu speciali & in suis termi-
nis, ut supra latè dictum est, & dictum Bal. in. d. l. secūda. C. si ex falsis in-
strumentis sequitur Socinus in cons. 254. col. pen. & istam esse commu-
nem sententiam fatentur Alexan. hic & Felyn. in. c. sicut. de re iudica. col.
20. uers. sexto animaduerte, & ita Brunus in suo tractatu, de solemnitate &
forma super membro, de probatione & præsumptiōe formæ col. 11. uers.
prædicta perstringuntur per Alexan. hanc eandem sententiam esse cōmu-
nem asserit nouissime Maria. Socin. iunior nostris temporibus Iuris lu-
men in cons. 56. in prin. lib. 2. Quod an sit uerū, remitto me ad ea, quę late
deducit Curtius Senior in cons. 77. col. antepen: & pen. ubi late probat fal-
sum esse dictum Baldi, qui mouetur ex capite suo absq; lege & ratione, &
profecto non uideo rationem diuersitatis posita cōmuni sententia, quod
ex antiquissimo tempore præsumatur solemnitas extrinseca, cum hoc non
habet locum in mandato, Bal. in prædictis locis nullam rationē specialita-
tis adducit, neq; adducere potest, cur ergo debemus limitare supradictā cō
munē limitationem, & quod non mutatur, cur stare ꝓhibetur argumēto. l.
sancimus. C. de testa. & l. præcipimus C. de Appella. cum similibus: Imò
in specie probatur, quod mandatum etiam præsumi debeat ex causa, pro-

 ut est

ut est textus in. l. fina. Pro emptore, ubi ex uerisimili causa & credulitate mandatum probatur, & ipsemet Bal. fuit sibi contrarius consulendo in cons. 289. incip. Inprimis uidendum est col. 4. uers. Quo ad secundum lib. secundo & ideo cum sit sibi contrarius, non faciendum est fundamentum in dicto illius, non mouetur lege neque ratione, & propterea non debemus curare autoritatem illius, & ita etiam Deci. præceptor meus uidetur recedere à sententia Bal. in. l. prima. C. Qui admitti col. 8. uers. Vnum tamen notandum est, hoc etiam consulendo dixit in cons. 36. incipi. pro tenui col. 4. lib. primo.

Sed posito & non concesso, quod uera sit sententia Bal. & communis, nihilominus patitur aliquas restrictiones, quæ multum uobis prodesse poterunt in facto, quando casus contingeret.

119. † Prima esset, nisi ex aliquibus coniecturis hoc constare posset, exempli gratia, si in Instrumento diceretur de mandato talis ut constat in instrumento rogato à tali Notario. Nam tunc non dubium esset ut mandatum præsumi deberet propter assertionem factam per Notarium, & ad hoc faciunt ea, quæ supradicta sunt, ut solemnitas extrinseca præsumatur, quotiescumque in instrumento facta est mentio & potuerit interuenire tempore confecti instrumenti per. d. l. primam cum ibi notatis per glo. C. de fide instrumentorum & iure hastæ fiscalis lib. 10. cum alijs adductis per Bar. & Dd. ut supra dictum est.

120. † Et nominatio mandati multum operatur, ut in simili dicit Bar. in. l. prima. C. de Transact. & in l. Acta, de re iudica. Im. in. c. cum in Iure. de officio delegati, & hoc coniuncto tempore antiquitatis, alias nominatio mandati in alio Instrumento non operaretur per. d. Auten. si quis in aliquo. C. de Edendo. Faciunt etiam ea, quæ Dd. communiter uolunt in. d. Auten. si quis in aliquo.

121. † quod dispositio. d. Auten. non habeat locum, quando sumus in antiquis, & de instrumento facta sit mentio, etiam quod non producatur nihilominus propter temporis antiquitatem creditur. Item optime faciunt ea, quæ Bal. Sali. & Alexan. & Iason ibi latè dicunt in. l. cum aliquis. C. de Iure delib.

122. † quod licet uerba enunciatiua non probent. l. ex his. C. de testamē. militis. Bar. latè in. l. ex hac scriptura, de donat. tamen in antiquis probant, prout etiam latè deducit Curtius Senior in præallegato suo consilio 77. & secundum hanc limitationem, quæ iuri consona est, ut ex coniecturis & indicijs mandatum præsumi debeat, uidi pluries obseruatum fuisse à dominis meis Rotæ Romæ, dum Romanam aulam sequebar.

123. Secunda limitatio esset, † nisi esset talis persona integræ famæ & singularis probitatis, quæ nomine & mandato alterius exercuisset actum, tunc præsumeretur mandatum, ita uoluit Decius in consilio præallegato 36. lib. primo & Iason hic ponit in limitationibus num. 5. licet non loquatur circa mandatum, & adducit duo Iura singularia in. l. si res pupillaris, in uerbo celeberrimus, de administra. Tuto. & in. l. in bonæ fidei. de rei uendica. per quem textum Ange. ibi refert, quam plures arcium præfectos siue quos uulgus appellat castellanos absolutos fuisse propter eorum officium.

Tertia

Tertia est notabilis, limitatio ad dictum Bal. secundum quam pluries uidi Romæ fuisse iudicatum, & in facto ego obtinui, † quando esset actus, qui expostularet impẽsam, exẽpli gratia in litibus sustinendis, tũc in dubio præsumitur actus factus ab eo, cuius interest, & qui de hoc habuerit speciale mandatum, uehementissima est ista præsumptio, ut ille haberet mandatum, nec uerisimile est, quod ille frustra & inutiliter uoluisset facere impensas absq; mandato, quia nemo præsumitur uelle iactare suum. l. cum de indebito, cum similibus, de probat. Et ad hoc optime facit, quod uoluit Bar. & ibi Alexan. & alij in. l. cum seruus. eod. tit. nostro. & ita in specie hoc uoluit Aretin. in. c. primo. col. 4. uers. tu autem, de Iudicijs. secutus est Curtius Senior in præalleg cons. 77. col. pen. & ante omnes ita uoluerunt dñi de Rota in antiquis decis. 3. in tit. de causa possess. & propric. 124.

Mandatum præsumitur licet nõ probetur quando actus requirit impensam.

Sed quia ex supradictis decisum est secundum communem sententiã ex temporis diuturnitate solemnia extrinseca præsumi, uidendum est quando dicatur tempus antiquũ, circa hoc. Dd. diuersa statuerunt. Prima fuit sententia Ant. de But. in. c. uenïẽs, primo, de testi & in: c. quid per nouale, de uer. sign. 40. annorum tempus antiquitatem inducere, hoc idem asserebat Gemi. in. c. primo, de rescript. in. 6. & sequebatur Alex. in cons. 4. uol. 2. incipi. uidetur inspecu. col. 9. & idem Alex. in cons. 187. lib. 2. incipi. in causa & lite, col. 3. & in cons. 70. uol. 2. incipi. in causa uertente. Secunda sententia fuit ut tempus antiquũ censeretur quando excederet. 100. annorũ spacium, cum hominis ætas ad huiusmodi ætatem à lege sit præfixa. l. fi. C. de sacrosan. Eccles. l. annuus usufructus, de usufruct. Ita dixit Inno. post plures. Dd. sententias relatas in. d. c. ueniens, de uers. sign. & Specu. in tit. de probat. §. primo uers. ualet etiam, & in uers. & noto. & ita Imo. Panor. in. d. c. ueniens & Imo. in. l. 2. §. labeo, de aqua plu. arcen. & hanc sententiam sequutus est Alex. sibi contrarius in pluribus consilijs in cons. 45. incipi. uiso themate supra scripto col. 3. in fine lib. 3. & in cõs. 75. incipi. Visis & ponderatis in Themate. 2. & 3 col. & in cons. 12. incip. uiso processu iuxta probabilem consuetudinem in fine lib. 4. ubi in præallegatis locis asserit hanc esse communem sententiam, & in. l. cum aliquis C. de iu. delibe. col. 2. ubi hoc idem attestatur Ias. & simili modo Deci. in cons. 321. incipi. in causa quæ Alexandriæ col. 4. lib. 2. & idem uoluit Aret. in. c. ueniens de testa. & in cons. 26. incipi. casus talis est. Tertia fuit quæ mediam partem seruabat ut nõ tempus. 100. annorũ attendi debeat necq;. 40. annorum spacium ad inducendam antiquitatem & facit, pro hac sentẽtia procedere argumentũ à ratione cessanti, quod firmũ est in iure, iuribus uulgaribus. Nam cõmunis sententia recipit fundamentum in. d. l. fi. C. de sacrosan. eccles. & in. d. l. an usufructus, cum hodie ut experientia docet quæ est rerũ magistra. c. ubi periculũ, de regu. iu. in 6. uideamus continuo hominũ ætatẽ decrescere ut raro contingat homines nostris tẽporib' ad ætatẽ. c. añorũ peruenire & plerũq; hoẽs ad. l. & 60. añorũ ætatẽ perueueniãt. Ideo restringat̃ supradicta cõmunis sentẽtia, ita singulariter uoluit Soc. in cõs. 89. col. 3. lib. 1 & refert plures clarissimos. Dd. cõsuluisse tẽp'. l. añorũ inducere tẽp' antiquũ, et huiusmodi sentẽtiã tãq; æquiorẽ et naturalẽ, sæpissime dũ in urbe uersarer sacri Romani auditorij Dños uidi ãplecti, &

in specie in una causa Bononiensi inter Ghysilerios & Bentenolos coram R.P.Neocastren. & bis uidi consultum fuisse per nostrum Ingolstadiense collegium. Quæ omnia sunt menti tenenda quando casus in praxi contingeret.

125. Quarta limitatio est ad regulam extrinsecæ solemnitatis † quod præsumenda sit ratione probitatis personæ exercentis actum, Panor.in. c.nisi essent,de præbend. per illum textum & faciunt.d l. si res pupillaris &.l.in bonæ fidei, supra adductæ.

126. Quinta est limitatio, † ut non procedat in solemnitate extrinseca consueta communiter,& ut plurimum interuenire, ita Aretin. hic notabiliter limitabat hanc regulam adducendo textum in l. Quasi nolit. .asfiduo, de Aedilit. Edicto. quam limitationem multum cõmendat Zasius hic, sed ante Aretin. hoc dixit Bal.in Rub.C.de fide Instr.adducendo textum in.l. fina in fine. C. de fideiuss. iuncta glo. ibi. Tu autem optimum textum adde in. c. sicut,de re iudicata,ubi expresse summus Pontifex uult, Quod si consuetudo est in illis partibus,quod in sententia non adponantur causæ,propter quas motus fuerit Iudex ad pronunciandum,tamẽ quod præsumantur propter communem consuetudinem loci,sed Iason ut supra diximus in primo notabili,& hic dicit.Quod si uerum esset dictũ Bal. & per consequens ista limitatio,profecto destrueretur tota materia solemnitatis extrinsecæ,quod non est dicendum,& ita responso,licet Iason non dicat, fuit prius Felyn in d c.sicut,de re Iudi & pacet.Nam si hoc esset uerum,ex quo plerumque & communiter in omni alienatione rerum pupilli solitum est,ut interueniat Tutoris autoritas quod deberet præsumi,quod tamẽ est falsum, ut patet in. d l. Quæcumque § fina.ubi.l C omnino de necessitate uult probandam esse tutoris autoritatem in contractu pupilli interuenisse, nec aliquam habet rationem.l. C.an sit solita nec ne.Sed indistinctẽ. l.C. uult illam solemnitatem extrinsecam probandam esse. Sed circa hanc limitationem remitto me ad ea quæ dixi in primo notabili, ubi declaraui, quomodo debebat intelligi textus in.d. .l fina.C.de fideiusso.

127. Sexto limitatur, † quando pars quæ conuenitur ex contractu negauit contractũ esse factum,si postea conuincatur, de ueritate cõtractus, omnis solemnitas etiã extrinseca præsumitur in odium negantis per regulam Austen. Qui propriam C.de non nume. pecunia, & in simili fac.t textus in. l. cũ indebito,de probat.& ita Bal. dicebat in. l. prima circa finem. C. de fideicommiss. & ratio est. Nam ex quo mendax est,omnes leges contra ipsum clamant. Facit Regula. Quod qui facit contra legem frustra legis auxilium implorat, & in istis terminis optimẽ facit textus in. §. fina. in Inst de fideicommiss.hæred.ta. Quod quandoque in odium mendacis siue negantis relictum in uoluntate minus solemni, Quod si sibi deferatur Iuramentum, & hæres nolit iurare, deinde hæres conuincatur per testes, quia probetur fuisse relictum,tamen debetur illud relictum, licet non esset solemne,& hoc in odium hæredis negantis.

128. Septimo limitatur † in Iudice exercenti actum Iudicialem. Nam tunc præsumitur solemnitas extrinseca. l. ab ea parte in ij. responso. de probat.

& ista

& ista est regula, quæ semper ad hoc propositum adducitur, quod semper pro iudice præsumatur, prout dicit textus in l. Herennius, de euict. bonus est textus in l. sicuti. de re Iudica. ubi textus expresse uult, omnia solemnia extrinseca præsumi in sententia. Verum ista limitatio ampla est, & multas sublimitationes reciperet, ideo remitto me ad ea, quæ late tradunt. Dd. in c. Quoniam contra, de probat. & ita etiam hic Papienses se remittunt.

Et ista est communis sententia quod in dubio inter posita iudicis autoritate omnia solemnia præsumantur. l. sed si præses Et. l. siquidem C. de prædi. mino. Et qui uult cōtrarium probare deducere debet, ita Bal. in l. quæcumq; §. fina. de public. ubi ita intelligit nota. in d. l. 1. C. de fide instru. Et iu. hastæ fis. lib. 10. Et ita consuluit Bal. in cons. 41. incipi. primo quæritur. Et ita Soc. 115. col. 2. lib. primo.

Octauo etiam limitatur non procedere supradictam regulam † in libello in quo est necesse adducere solemnitates extrinsecas, ita uoluit Mathes. in notabili 12. & adducit notata per Bar. in l. prima de Edendo, uidelicet quod in libello non sit necesse exprimere nomen actionis. Nam satis est ut fiat talis expressio, per quam ius agendi intelligatur per c. dilecti, de Iudicijs, & hanc limitationem Cumanus hic ante ipsum Mathes. annotabat. Sed iudicio meo ista non est propriè limitatio. Nam licet non teneatur exprimere libellans solemnitates extrinsecas in libello, tamen in probationibus necesse erit probare omnes solemnitates extrinsecas ad hoc ut possit obtinere, † alias non probante Reus absolueretur l. 2. cum similibus C. de edendo, & sic non sumus in casu, ubi absolutè solemnia præsumantur. 129. 130.

Nono limito, & hæc limitatio est nōtabilis & quotidiana, uidelicet, † quando iuratum esset in ipso actu, quia in Instrumento iurauit, omnia & singula contenta in Instrumento esse uera. Item iurauit non contra uenire, tunc stantibus istis solemnitates extrinsecæ præsumerentur propter uirtutem Iuramenti, ita uoluit notabiliter Archidiaconus in c. Quamuis, de pact. in 6. Et istud dictum Archidiaconi secutus est Butr. in c. si diligenti, de foro competenti. col. 9. uers. in quantum dixi, sequuntur hic hanc limitationem Alexan. & Iason, licet dicat, quod ista limitatio indigeret altiori indagine. 131.

Ista limitatio licet non habeat contradictorem uidetur tamen mihi periculosa, & de iure non posse procedere, & contra istam limitationem facere uidentur ea quæ latè deduxi in similibus clausulis in l. stipulatio hoc modo concepta, eodem titulo nostro. An donatio posset reuocari prætextu ingratitudinis, quando dictum esset. iurauit omnia & singula esse uera. Nam diximus tales clausulas non alterare naturam contractus. Item facit, quia tale Iuramentum per illas clausulas generales hoc modo traditum non debet aliquid operari præter mentem ipsius iurantis. Nam iurauit omnia & singula contenta in Instrumento esse uera, sed si in Instrumento non apparebat, quod tales solemnitates interuenerint, utputa

Sententia autoris contra omnes ut nō præsumatur solemnitas in instrumētis etiā, quod interuenerit iuramētū dicē do omnia & singula, &c.

postillis ad Bar. Et hoc idem dixit Deci. in cons. 205. col. 4. lib. 2. Et istud consilium multum extollit Bertran. in cons. 77. in prin. lib. 2. incip. difficultas. Sed quia melius cadit ista inuestigatio an bonū sit huiusmodi consilium traditum per Albericum in praeallegata. l. fina. C. ad Velleia. ideo remitto me ad ibi dicendum, unum tamen non omittam, quod clausula codicillaris plerumq; per Notarios censetur apposita ex quodam communi imperitorum stilo q̃ ex testatoris sententia prout dicebat Bar. in l. prima quaesti. 6. de iure codicill. Et sequitur Alexan. in cons. 52. incipi. circa praesentem col. 6. lib. 4. accedit quod dicebat Curt. in cons. 50. col. 12. quod clausula tanquam de feudo nouo et antiquo nihil operatur uelut praesumatur adiecta de stilo & consuetudine Notarij praeter concedentis intentionem. † Nam plures controuersiae & lites exoriuntur propter Notariorum imperitiam uim & efficaciam clausularum non intelligentium ut dicebat; Bal. in cons. 5. lib. 2. & propter eorum imperitiam mundus destruebatur. Et Baldi dictum sequitur Alexan. in cons. 42. col. 12. uol. primo & in cons. 48. col. 11. eo. lib. And. sicu. multa congerit in cons. 58. incipi. Exordiente col. 10. prima par. Quae omnia sut menti tenenda. 138.

Duodecimo limitatur. † Et est generalis limitatio ad supradictam regulam, ut illud quod dicitur solemnitatem extrinsecam non praesumi. d. l. quaecumq; §. fina. cū alijs supra adductis procedere in solemnitate de nouo praestanda in actu, secus uero si solemnitas semel in praeterito interuenerit quia tunc extenderetur ad actū factum, ita est tex. singularis in l. tutor rerum, de admi. tuto. uel curato. & ibi expresse, Bar. quod si uenditio rerum pupilli facta est solemniter praetoris autoritate & decreto accedente, quae postea non sortita fuerit effectum potest tutor illam rem uenditam sibi retinere pro eodem precio, neq; necesse est nouum iudicis decretum accedere, & hoc dicit ibi Bar. menti esse tenendum & singulare. Quod est notandum ad limitationem regulae, de qua in d. l. quaecumq; §. fin. ubi iudicis autoritas, nunquā praesumitur. Et necessario probanda est, Et d. l. tutor rerum dicit: esse singularē. Ancha. in cons. 67. incipi. circumspectis, Et idem Ias. in l. filius familias §. diui col. prima, de leg. primo. Et in l. de pupillo §. fin. de ope. no. nunciat. Et Ratio. d. l. tutor rerū est secundum clarissimum praeceptorem meum nostra tempestate Iuris Monarcham in l. singularia col. 3. uers. Et in uno casu singulari, si cer. pet. quia ideo tutor potest sibimet retinere rem uenditam, Et sic non uidetur emptio facta se autore contra. l. pupillus §. item si tutor, de aucto. tuto. quia illa solemnitas contractus celebrati cum alio sufficit in tutore qui in locum eius subrogatur, facit quia subrogatum sapit naturam eius cui subrogatur l. si quis eum §. qui iniuriarum, si quis caut. Dd. laté in l. certi conditio §. quoniam igitur si cer. pet. Et adducit pro confirmatione supra dictorum dominum Bal. per illum textum in l. si pupillorum §. si pupillus, de reb. eo. quod decretum interpositum in re pupilli pignori tradita operatur quod postea in uenditionem uel pignori traditae 139. Pulcra limitatio est non tractata hic per Docto.

non requiratur nouum aliud decretum. Et per d. l. si pupillorum §. Si pupillus dixit, Barh. in Aut. hoc ius porrectum col. fin. uers. pone Ecclesia in fine not. C. de sac. sanct. Eccles. Et Bal. not. in l. 1. C. si aduer.
140. transact. inquit, † decretum in compromisso habere locum in laudo, & aliud non requiratur, & sequitur Alex. in l. si ex legati causa, de uer. ob. in l. 1. §. item acquirimus de acqui. posses. quæ omnia in praxi quotidie contingunt.

Secunda Regula affirmatiua est, quod solemnitas intrinseca præsumatur, ut in l. nostra in §. fina. Institu. de fide.uss. in §. si scriptum Insti. de Inuti. stipula. in l. Iurisgentium. §. Quod fere, de pactis, & in multis alijs locis, prout per Bar. & omnes Dd. hic.

Limitatur quibusdam modis ista secunda regula affirmatiua, sed non patitur tot limitationes.

141. † Et prima limitatio est in solemnitate intrinseca materiali. Nam solemnitas intrinseca formalis non præsumitur per textum in §. precium in Institu. de Empt. & Vendit. hoc modo inducendo illum textum, in quantum textus ibi dicit, quod precium necessarium est, in emptione, & uenditione, & absq; eo contractus emptionis & uenditionis consistere non potest. Item dicit textus, Certum etiam debet esse precium in contractu Emptionis. Si ergo debet esse certũ preciũ in præallegato contractu. Ergo sequitur, quod nõ potest præsumi, quia præsumptio est super re incerta, ut diximus supra in definitione, & in certis non est opus coniecturis, l. continuus §. cum ita, infra eodem titulo nostro. Et ista limitatio indifferenter ab omnibus approbatur, & late per Alexan. in cons. 18. incip. Viso processu causæ uertentis inter Antonium, uol. primo & in cons. 28. incip. Viso & præhabito col. 2. lib. 2. per quam Doctrinam ultra Dd. hic infertur tenuisse Paul. Castren. & Alex. in l. suus C. de repud. hæred. & Iason in l. Transactio, C. de Transact. in quantum uoluerunt,
142. † quod si in Instrumento Transactionis non esset facta mentio quod aliquid datum esset, uel retentum secundum naturam, & substantiam Transactionis. d. l. Transactio & d. l. suus, quod non ualeret Transactio neq; præsumeretur aliquid datum, uel retentum, ex quo ista est solemnitas extrinseca, quæ non præsumitur d. l. Quæcumq; §. fina. Errant quidem
142 præfati Dd. † Nam illa non est solemnitas extrinseca, sed est solemnitas intrinseca materialis, uidelicet, ut aliquid detur uel retineatur, sicut in contractu Emptionis & Venditionis precium est solemnitas intrinseca materialis, dict. §. Precium. Hinc est quod non debet præsumi, & eadem est ratio in contractu Transactionis sicuti in contractu Emptionis. Nam sicuti precium in contractu Emptionis non est uniforme & propterea non præsumitur, ita etiam datio uel retentio in contractu Transactionis non uniformiter consideratur, cum plus & minus posset esse datum uel retentum. Quod secus est in solemnitate intrinseca formali, cum forma sit uniformis non mutabilis uel uariabilis.

Error Iaso. et aliorum Dd.

† Posset

† Posset tamen quis forsan tentare, Quod si instrumentum Transa∗ctionis esset antiquum & interuenisset partium scientia & patientia, quod præsumeretur partes recessisse à lite, & quod iusta fuerit transactio, ut aliquid datum fuisset uel retentum, ex quo tamdiu passi essent tacitè partes retinere bona, de quibus inchoata erat lis ante instrumentum transactionis, argumento, d. l. si filius, & per ea quæ latè supra deduximus, & in hoc proposito facit quod uoluit glo. supra deducta, quæ com∗muniter approbatur in, d. l. pen. C. communi diuidun. ubi uoluit, quod si fratres diu retinuerint bona separata inter eos, quod præsu∗matur facta diuisio. Et illud quod supra dictum est per Bartol. hic, quod solemnitas intrinseca materialis non præsumatur, utputa in pre∗cio, in contractu emptionis, d. §. precium, procedit † quando princi∗paliter tractaretur uel litigaretur super precio. Nam tunc non præsume∗retur, secus uero si incidenter, exempli gratia, si testes adducti super pro∗banda præscriptione dicant, Titium à Meuio prædictam rem emisse, de precio uero non recordari. Nam isto casu ualeret depositio Testi∗um ex quo principaliter non litigatur de precio, ita uoluit notabiliter Bal. in. l. prima. C. de reb. alien. non alienan. & dictum Bal. Raph. Cu∗man. & Alexan. & alij hic sequuntur, & Alexan. in præallega. cons. 18. Faciunt ea, quæ uoluit Bar. & Paulus Castr. in. l. si duo patroni. §. Mar cellus ad finem, de lureiu. Facit etiam dictum Bal. post Cyn. in. l. si liberis, in fine, de donat. ante Nupt. † ubi dicit, ualere dictum testis depo∗nentis se nescire, quibus uerbis fuerit conceptus contractus, & adde ea, quæ Alexan. tradit in Rub. de contrahen. empt.

144. Noua sententia autoris in transactione.

145.

146.

Secundo modo limitatur ista regula per Bar. & communiter omnes hic † quando solemnitas intrinseca est probanda per testes. Nam 147.
tunc nisi expressè probent de solemnitate per uiam facti non præsumi∗tur, secus uero si solemnitas probatur per instrumentum uel scripturam ut hic & in. d. §. fina. Inst. de fideiuss. & in. d. §. si scriptum &. d. l. lu∗risgentium. §. quod fere, ita uoluit glo. notab. in. l. prima. C. de usu∗ris & in. d. §. si scriptum, quam glo. sequitur Bartol. hic, ut diximus & in. l. secunda. C. de fide Instrum. & iure hastæ fiscalis, lib. 10. Butr. Panormi. & Immola in. c. sicuti de sententia & re iudicata, & idem uo∗luit Felyn. ibi, & ratio diuersitatis est secundum Bartol. quia si testes de∗ponunt Titium stipulatum fuisse uel fideiussisse, uidentur deponere su∗per his quæ sunt Iuris, quo casu potius uidentur iudicare, quam depo∗nere. † Nam testes debent deponere super his, quæ percipiuntur sensu 148.
& non intellectu. l. Quidam in testamento. §. fina. & ibi Bartol. notat illum textum, de testamentis, &. l. testium. C. de testibus. Innocen. in. d. c. sicuti de re iudica. & ista ratio diuersitatis assignata per Bar. inter testes & instrumentum communiter recipitur, licet alias testes & instrumen∗tum à pari procedant, l. in exercendis. C. de fide instr. & quod stipula∗tio sit iuris, habes glo. in. l. prima. §. adipiscimur, in uerbo eam rem, & ibi

Bar. de acqui. posseſſ. & notabiliter dicit Bal. in. d. l. prima in 7. col. C.
149. de fide Inſtr. † Quod ſtipulatio habet nomen Iuris & non facti prout cæteri alij contractus. Nam emptio dicitur, quia emitur, & ſic de ſimilibus contractibus, ſed ſtipulatio non denominatur à facto quia non ab eo nomine, à quo contrahitur, ſed ſibi aſſumit nomen materiale à Iure, & ſic ſecundum ipſum, qui deponit ſuper ſtipulatione, deponit ſuper Iure,
150. † & ideo ut teſtes deponentes ſuper ſtipulatione ne uideantur deponere ſuper Iure ſed ſuper facto debent deponere, qualiter Titius interrogatus à Meuio reſpondit promittendo, tunc iſto caſu deponunt ſuper facto, uidelicet ſuper conceptione uerborum. quæ eſt facti, l. quinta. §. ſtipulatio ſupra eod. & ita Bar. hic dicit, & ita hoc expreſſe ſentit textus in. d. l. prima. C. de uſuris, ubi Imperator ponit formam, quomodo ſtipulatio debeat probari, & ibi glo. expreſſe per illum textum dicit. Iſta ratio Bar. reprehenditur per Roman. & Aretin. ut hic per Iaſonem. Nam ſecundum ipſos teſtes deponentes ſuper ſtipulatione uirtualiter uidentur deponere ſuper facto, cum ſtipulatio magis in facto quam in Iure conſiſtere uideatur. d. l. quinta. §. ſtipulatio, & ibi Cuman. ponderabat illum textum contra Bart. hic. Sed prout dicit hic Iaſon & bene Bart. optimum habuit
151. ſenſum. † Nã dato quod ſtipulatio prout eſt in fieri dicatur magis facti, tamẽ poſteaq̃ teſtes deponũt factam eſſe ſtipulationẽ uideatur magis indicare per iudicium intellectus quam per ſenſum, declarando hoc modo, quia ex quo deponunt ſuper actu de præterito, & ſic poſteaquam ſtipulatio facta erat, uidetur deponere ſuper Iure, quia ſtipulatio poſteaquam deducta eſt ad eſſe eſt Iuris, ut diximus in Rub. ſupra cod. & ideo Teſtes debent deponere ſuper conceptione uerborum ut ſupra dictum eſt. Aretin. hic poſt Ange ut refert Iaſon, adſignabat aliam rationem, ut hic per eum, quæ ratio non diſcrepat à ratione Bar. & eſt ex mente Bar. hic dum dicit ipſemet de Notario quod ſtatur contra ſe, quando quis mandauit Notario, ut inſtrumentum conficeretur, & ſic potius eſt declaratio rationis Bartoli, quam noua ratio. Neq; obſtat ratio ponderata per Iaſonem hic contra Bartol. quia reſpondetur quo dato quod in Notarium cadant ea, quæ ſunt circa ſenſum corporeum, tamen ipſe deponit de his, quæ ſunt Iuris, & eius uerba ſonant in Ius, Quod ſecus eſt in teſtibus.

Modus quo modo teſtes probare debeant ſtipulationem.

Ex ſupradictis inferri poteſt ad duo ultra Dd. hic, nec alibi reperio dictum primum, quod licet teſtes non debeant deponere de his quæ per-
152. cipiuntur intellectu, ſed duntaxat ſenſu. † Nam poſitionibus Iuris non eſt reſpondendum, ut Bartol. &. Dd. dicunt in. l. prima ſi cert. peta. per textum in. l. ornamentorum, & ibi notatur, de auro & argen. legat. Bartol. &. Dd. latè in. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque cod. tit.
153. noſtro. † Tamen ſi eſſent teſtes Iuriſperiti, iudicarem illos debere reſpondere in interrogatorijs datis à parte aduerſa, etiam quod concernerent diſpoſitionem Iuris, ſaltem ad non detegendam eorum imperitiam & turpitudinem. Nam ſi interrogati eſſent an uidiſſent Titium poſſidere, & ſuper hoc articulo depoſuiſſent, ſi deinceps interrogati eſſent. Quid ſit poſſeſſio, profecto turpe eſſet, ſi eſſent Iuriſconſulti dicere

Noua autoris ſententia ſuper teſtibus interrogatis ſup Iuris poſitionibus.

dicere se non scire. Item etiam si interrogati essent quid esset testamentum, quid esset legatum, & sic de similibus. Nam prout dicit Imperator in procemio Digestorũ. Turpe est patricio uiro, ius in quo uersaris ignorare, nam in Iurisconsulto non toleranda est Iuris inscitia, & ita mihi iste casus pluries contigit Romæ, dum essem examinatus, interrogatus fui quæ respiciebant intellectum Iuris & oportuit me respondere, nisi imperitiam ostendere uoluissem, Imò dico, quod si. I. C. interrogatus super his, quæ sunt Iuris, non responderet uel diceret se nescire, quod propter imperitiam in Doctore præsumeretur dolus, ita dixit notabiliter Bal. in. c. 2. §. iudices, de pace iuramento firmanda.

Secundum est quod illud, quod dicitur, quod testes non possunt deponere aliquem stipulatum fuisse uel fideiussisse, nisi plene super facto probent. d. l. 1. cum glo. C. de Usur. † quod hoc procedat. quando principaliter deponerent super stipulatione uel fideiussione, secus uero si incidenter deponerent non habita ratione ad stipulationem uel fideiussionem, exempli gratia si amisissem scripturam, in qua constabat de tua obligatione facta per stipulationem, uolebam probare amissionem huiusmodi scripturæ per testes in qua continebatur stipulatio, certe testes hoc casu possunt deponere super amissione scripturæ & in quandam consequentiam super stipulatione, quia de stipulatione principaliter non disputabatur sed de amissione scripturæ, † & non est attendendum illud, quod uenit in consequentiam, sed illud quod principaliter uenit. l. si quis nec causam, cũ simi. lib. si cert. peta. & ad hoc facit optime textus in. d. c. sicut, de re iudica. ubi satis est probare sententiam esse latam, nec de his, quæ in consequentiam ueniunt attendendum est, & ita Romæ uidi iudicatum, testes super amissione scripturæ deponentes, in qua erat stipulatio rectè probare nec illos deposuisse super his quæ sunt Iuris, cum stipulatio ueniebat in quandam consequentiam, & hæc notanda sunt ad dicta per Bar. hic & Dd. in locis præallegatis. 154. 155.

Tertio limitatur, † nisi lex expressè requirat, quod ipsa solemnitas probetur, tunc non sufficit loco probationis adducere præsumptionem solam secundum Ioan. Andr. in d.c. sicuti, per textum in. c. sacro. de senten. excõ. & in c. 1. eod. tit. in 6. ubi textus requirit probari per testes munitionẽ quæ fit sine scriptura, quando Iudex intendit aliquem excommunicare, & hanc limitationem sequuntur, Roman. Alexan. & Iason hic. 156.

Sed contra hanc limitationem quædam adducit hic Iason, † quod imò præsumptio sit liquidissima Iuris probatio per glo. in. l. si tutor petitus. C. de periculo Tutorũ. l. licet Imperator. de legat. 1. & in proposito facit text⁹, quẽ Iason hic nõ adducit, in. l. fina. C. de probat. ibi, ueritati locũ superfore & sic sentit textus præsumptiõem Iuris loco ueritatis haberi, quẽ textũ pro singulari notat Iason in. l. licet Imperator. Sed ad omnia ista bene respõdet hic Iason, quod præsumptio non est proprie probatio, & adducit textũ notabilẽ, qui ad hoc semper allegatur in. l. lucius titius, & ibi glo. sentit. de cõdit. & demõst. † Facit etiam quia præsumptio nõ est probatio, sed est species probationis, prout canonistæ dicũt latè & præsertim præceptor meus in. c. 1. de probat. 157. 158.

Quarto

159. Quarto limitatur quando † lex requirit actum fieri cum certa solemnitate in scriptis ad finem probandi quia tunc lex uult, quod per scripturam probetur ista solemnitas intrinseca, non autem quod præsumatur. c. primo, de appellat. in 6. & ita Dd. omnes hic sequuntur.

Quinto limita prædictam regulam affirmatiuam, quod solemnitas in-
160. trinseca non præsumatur, † quando sumus in iudicialibus, secus in extra iudicialibus. Innocen. in. c. innotuit, de eo qui furtiue ordinem susceperit, cuius dictum sequitur, Bal. in. d. l. Quæcumque. §. fina. & Aretin. hic. Iason uero quædam opponit, & primo quod in fortioribus dicendum sit in iudicialibus quam in extraiudicialibus, quia ualidiores actus sunt iu-
161. diciales quam extra iudiciales. † & multa calore iudicij special.ter inducuntur, adducit textum in. d. l. cum ostendimus. §. fina. de fideiuss. nomina. Item secundum ipsum uiua ratione confunditur ista limitatio, quia si solemnitas extrinseca in iudicialibus præsumitur, ut supra dictum est in limitationibus ad illam regulam. Quanto fortius dicendum est in solemnitate intrinseca, ut in iudicialibus præsumatur, cum facilius præsumatur solemnitas intrinseca quam extrinseca, defendendo istam limitationem respondetur unica ratione, quod non mirum sit, si in iudicialibus solemnitas intrinseca non præsumitur. Nam ex quo omnia acta Iudicialia debent in scripta redigi, ut in. c. quoniam contra, de probat. cum similibus, & ibi laté. Dd. ideo si non reperiantur talia solemnia necessaria in actis scripta, manifestum est ea non interuenisse ex inspectione Actorum, sicuti supra diximus, Quod si ex inspectione instrumenti apparet solemnia non interuenisse, præsumptio manifesta est, ut nullo modo interuenerint. Nã si interuenissent, utique per Notarium facta esset mentio, prout in terminis istis consuluit Paulus Castr. in cons. 2. supra allegato.

Vltra limitationes adsignatas hic per Alexan. Aretin. & Iason. hic. Sex-
162. to limita, † nisi esset solemnitas intrinseca formalis, quæ non ueniret nec ex natura uerborum prolatorum, nec esset apta compræhendi. Nam tunc isto casu talis solemnitas intrinseca formalis nullo modo præsumeretur, etiamsi esset in scriptura publica, quod est notandum ad limitationem. d. §. si scriptum & d. l. Iurisgentium. §. Quod feré, exempli gratia in hæredis institutione, quæ est solemnitas intrinseca formalis, & est tanquam caput & fundamentum in testamento. §. ante hæredis, Inst. de legat. & l. iube-
163. mus. C. de testamentis, & præsertim in filio, † cum hodie iure nouissimo introductum sit, ut parenti necesse sit Quartam titulo institutionis relinquere in filij honorem. §. aliud quoque capitulum, in Auten. ut cum de appella. cognos. Quod si sumus in testamento, in quo parens reliquerit filio legitimam, & expresse apparet, quod relicta non fuerit titulo institutionis, etiam quod Notarius in testamento dixerit. Testatorem fuisse testatum, non tamen ualebit dispositio Testatoris, ex quo non obseruauit dispositionem legis, quam obseruare debebat. l. nemo potest, de legat. primo. l. ardonem, de ope. liber. & non ualeret aliquo modo testamentum. Nam introductum est à Iure, Quod si filio non relinquatur portio hæreditatis titulo institutionis, fiat inuria filio, ut patet in textu in. §. hæc autem

tem dispofuimus in Aut. ut cum de Appella. cognofcitur. Facit l. mulci non note. de lib. & posth. l. si emancipatus la. 2. infra de contra tab. & sic quotiescunq; esset solemnitas intrinseca, quæ neq; ex natura uerborum prolatorum ueniret, neq; apta esset cōpręhendi, tunc nullo modo præsumeretur solemnitas intrinseca etiam formalis, & quod plus est, etiam quod esset in scriptura publica, & hæc limitatio, si quis bene animaduertat est ex mente Bar. hic, & Dd. & est tertia species in solemnitate extrinseca.

Septimo limitatur, † nisi solemnitas intrinseca formalis quæ licet non ueniret ex natura uerborū prolatorum, ut dictum est, tamen apta esset cōpræhendere, utputa in uerbo promitto, quod licet non ex natura uerborū, tamē aptum est hoc importare l. sciendū §. dictum, de Aedilit. Edicto. repugnaret naturæ contractus, exempli gratia, si uerbū promitto esset appositū in contractu innominato. Nam tunc eo casu, quod esset in Instrumēto relatum, tamen pręsumptionē stipulationis non contineret, quod est notandum ad limitationem d. §. si scriptum. Quæ limitatio approbatur hic per Alex. & alios communiter. Verum quia super hac limitatione in notabilibus dictum fuit, ideo remitto me ad ea, quæ ibi dixi. 164.

Octauo fallit † in nuncio referēte actū propriū non præsumeretur. Bar. & Dd. in l. Quarta §. prætor, col. 2. uers. si quid debet, de damno infecto. 165.

Et ultimo dicas, quod Regula affirmatiua, ut solemnitas intrinseca formalis præsumatur, non procedit, † nisi ex aduerso specialiter contrarium probetur, d. l. Iurisgentium §. quod ferè, ubi casus, bene uerum est, quod cōtra istā præsumptionē Iuris quæ potens est, debet deduci fortior & potentior præsumptio, quæ habeat ualidiores uires glo. in l. non est uerisimile, cū metus causa, & ita dicendū est in Notario, ad hoc est dictum Specu. in tit. de probat. §. fina. Et ex his omnibus expeditæ sunt istę duę regulæ cū omnibus limitationibus in quibus tota materia legis nostræ contineri uidetur, prout apparet per Zasium hic, qui hanc legem in duas partes distinxit uidelicet, in solemnitatem intrinsecam & extrinsecam. 166.

Ex dictis Bar. hic infertur. † Quod si mulier fideiubendo, uel aliquo modo cōtrahendo iurasset, nec fuerit certiorata de remedio senatus consul. Velleiani, quod nihilominus ualeret talis promissio iurata, licet ius resistat illam nō obligari per Senatus cōs. Velleianum, & quandoq; Iure Municipali cautum sit mulierem non obligari absq; aliqua solemnitate, ut uulgo dicitur Mundualdi prout iure Municipali cauetur Florentino, ut nulla mulier obligari possit absq; consensu Mundualdi, qui habetur loco curatoris, & inuentus est non ob aliam rationem, nisi ad prouidendum ne mulier lædatur, cum mulieris iudicium fragile sit. c. forus in fin. de uer. ob. Et plerumq; laborat contra propria commoda, in l. si pater, C. de nupt. Et ita Corn. in cons. 254. col. 4. lib. primo, † & idem si minor contraheret & iuraret non contrauenire contractibus gestis ratione minoris ætatis, quod etiamsi non fuerit certioratus de priuilegio & remedio restitutionis in integrum l. prima, & ibi per totum tit. de Rest. in integ. quod talis minor nullo modo poterit rescindere contractus, & ita Bar. consulendo tenuit ut patet in cons. 90. quod incipit punctus generaliter, & mouetur hoc 167. 168.

F argumento

169. argumento, † quia ad hoc ut quis obligetur Iuramento, sat est, quod iurat super facto, nec est opus ut ille sciat, adducit textum in l. si duo, §. idem Iulianus & in l. si duobus §. si quis iurauerit, de Iureiu. ita sic est ex quo minor iurauit non contrauenire ratione ætatis, uidetur renunciasse omni remedio prouenienti ex illo facto, & refert hic Bar. in istis Terminis contrarium consuluisse Dynum, cuius consilium incipit. Quæstio talis est, & opinionem Dyni infiniti Dd. sequuti sunt, & imprimis Ioan. Andr. Anton. de Butr. Cardinalis Florentinus, Imola in c. pen. de empt. & uendit. & dicit ibi Butr. istā esse cōmunem sententiā, & tunc temporis cōmunis sententia erat contra Bar. & mouetur Dynus satis probabili argumento:

170. † Nam si mulier non fuerit certiorata, de Senatusconsulto Velleiano, nec minor, de beneficio restitutionis in integrum, tales personæ non præsumuntur scire, & sic uidentur ignorare. Sed ille qui ignorat non uidetur renunciare l. mater C. de inoffi. Testamen. Item Iuramentum non extenditur ad incogitata l. fina. C. de non numera. pecunia & ibi glo. in l. fina. ad Municipales, l. finali. Qui satisdare cogantur & hanc sententiam etiam Dyni tenuit Bal. legendo & consulendo, ut in d. §. Iulianus & in cons. 4. lib. primo & in cons. 133. lib. 3. & in cons. 390. lib. 2. Salyce. in Auten. sacramenta puberum, C. si aduersus ueditionem, & Immola hic, tamen cōmunis sententia reputatur pro opinione Bar. quam secuti sunt Ange. Roman. hic Paul. Castren. in d. Auten. sacramenta puberum. Raph. Cuman. Fulg. in l. 2. C. de rescin. Vendit. Panor. in c. si diligenti, col. 6. de foro competen. & dicit hic Alexan. quod ista sententia Bar. seruaretur in practica, & idem dicit Iason hic, & omnes nouissimi, ut per Crotum, Zasium hic, & hodie post prædictos neminem habet contradictorem, ex recentioribus, licet hodie per totam Italiam Notarij saltem ad cautelam in Instrumentis tenent opinionem Dyni, cum semper in obligationibus mulierū dicunt, talis mulier certiorata de Senat. Velleiano obligauit se uel alienauit, & idem de minore. Sed hoc est ad maiorem cautelam, prout etiam ipsemet Bar. fatebatur, tutius esse, ut fiat mentio, de certioratione. Et hanc sententiam tenuit Panor. in c. ex rescripto, de iur. iu. ubi uoluit in terminis glo. nostræ hic mulierem obligari in contractu fideiussionis iuramento accedente etiam, quod non fuerit certiorata, de remedio Senatusconsulti Velleiani. Et ita Ange. hic, et Alexan. Et idem dixit consulendo in cons. 146. col prima, lib. 7. ubi dicit Doct. hic communiter tenere, quā sententiā dicit esse uerā ultra alia per text. in Aut. Sacramenta puberum: ibi inuiolabiliter præcipimus. Et ibi Bar. Ange. & moder. C. si aduer. uendit. & pro hac sententia, Bar. Romanus hic adducit textum optimum in c. ex Rescripto, de Iureiur. ubi summus Pontifex uult mulierem quæ simul cum marito interesset fideiubendo, teneri propter uim Iuramenti, & tamen ibi non dicitur, quod illa fuerit certiorata, de Se. Velleiano, & ita illum textum ibi ponderauit Bal. & istum textum nouiter adduxit Romanus, hic dicens à nemine fuisse adductum per quem textum tenet sententiam Bar. licet alias legendo & consulendo contrarium tenuerit, tamen reuocat sententiam suam per illum textum, ubi est casus secundum ipsum. Neque obstat

Cautela hodie in usu recepta.

obstat, quod dicebat Alexand. hic quod ille textus non obstabat contra sententiam Dyni. Nam ibi textus præsupponit mulierem obligatam esse propter uim Iuramenti, quia non opponebat exceptionem Senatus consulti Velleiani, sed ut dicit Iason hic, ista responsio nulla est, non aliter declarat, imò dicatis, quod textus ibi expressè præsupponit, quod mulier opponebat de remedio Senatusconsulti Velleiani, ut ibi apparet. Item dicere prout dicebat Alexan. hoc erat diuinare, & ideo non debet procedere, argumento, l. si putator, ad l. Aquiliam, & in Auten. de testamen. imperfectis, ibi nobis non diuinantibus. Alio tamen modo Iason respondebat ad illum textum, quod ille textus loquitur in muliere, in cuius persona, nõ ita de facili præsumitur ignorantia sicuti in minore per l. Regula, c. primo, de Iuris, & facti ignorantia, & ideo nõ debet sumi argumentũ de Muliere ad minorem, quod cõfirmatur secundũ ipsum. † Nam minor magis priuilegiatus est in beneficio restitutionis in integrũ, quam mulier in beneficio Senatus consulti Velleiani, l. fina. in princip. & ibi Salycet. notat illũ textũ, C. ad Velleian. Sed defendendo sententiam Bar. quæ magis cõmunis est hodie, dicas quod Bar. non fundat se super ignorantia, imò præsupponit, quod ex eo ipso, quod quis iurat, uidetur omnia scire ex quo Iuramentum, ut infra dicã, inducit certam & deliberatam scientiam. Sed Dynus bene fundabat se super ignorantia. Alio tamen modo quis posset dicere, quod textus in d. c. ex Rescripto non expressè probat, quod mulier non fuerit certificata, & ibi nulla fit mentio, quia de eo principaliter non tractabatur, imo hoc uidetur præsupponere mulierem certioratam esse, tamen defendendo, Bar. dicas, quod si bene animaduertatur ad illum textum, ibi apparet, mulierem non fuisse certioratum de remedio Senatuscon. Velleiani. Nam si fuisset certiorata, profecto nullum dubium fuisset, quod mulier illo casu deberet esse obligata, & ideo, ut ille casus dubitabilis sit, prout lex semper intelligi debet, l. Quod Labeo, ad Carbonian. l. 2. ad Municipa. cum uulga. dicendum est, ibi non fuisse certioratam mulierem, quia non necesse fuisset, quod interuenisset Iuramentum, qui tamen textus ibi totum fundamentum facit in Iuramento. 151.

Bartoli & cõmunis sententiæ defensio.

Secundo pro hac sententia Bar. facit, † quia Iuramentũ habet uim omni meliori modo, d. l. cũ pater, §. filius matrẽ, & ibi Bar. notat illũ tex. de Legat. 2. & ideo si mulier, uel minor iurãt nõ cõtrauenire cõtractibus, propter Iuramentũ debẽt esse obligati, cũ uideantur uirtute, iuramẽti omni meliori modo uelle obligari et renũciare omnib⁹ remedijs & priuilegijs à l. cõcessis. 152.

Tertio facit, † quia Iuramentũ facit minorẽ maiorẽ, ut notabiliter uoluit glo in l. 2. in glo. magna, C. de Rescin. Vendit. & glo. in d. c. pen. de Empt. & Vendit. Sed maiori nõ datur restitutio. Ergo nec minori, iuranti debeat cõpetere remediũ Iuris, & ita in simili arguebat Bal. in l. prima in fine C. de Rebus creditis. Nec obstat respõsio Iasonis hic, quia friuola est dicentis, quod Iuramẽtũ repræsentet minorẽ maiorẽ, in eo quod iurat, sed ex quo nõ iurat super restitutione in integrũ, ideo nõ debet haberi minor pro maiori, dicas qđ imo minor pro maiori haberi debeat, si interuenit Iuramẽtũ etiã quoad restitutionẽ in integ. ut patet expressè, in d. Autẽ. sacramẽta puberũ, & ibi Dd. cõmuniter, ut infra dicã. 153.

 Quarto

174. Quarto pro hac eadẽ sententia facit,† quia minor censet cogitasse in genere de suo remedio cõcesso à lege, ideo sufficere debeat ista cogitatio in genere, l. qui iure militari, de militari testamẽto, et ibi Bar. in l. si gesta, C. de trãsac.

Quinto cũ obseruatio Iuramẽti sit de Iure naturali, cum in effectu nitatur æquitate naturali c. primo, distinct. prima, ideo nõ præsumitur quis ignorare, l. 2. cum ibi notat. C. de in Ius uocan. & hæc tria argumenta præcedentia adducebat hic Romanus.

Sexto pro hac sententia Bar. est tex. ubi uidetur esse casus in d. Auten. Sacramẽta puberũ, ubi Imperator Federicus disposuit cõtra oẽs leges humanas, Iuramẽtũ præstitũ à minore imutabiliter obseruari, quãdo minor iurauerit, de nõ retractãdis cõtractibus per ipsum gestis, & ibi Imperator nõ loquitur in casu speciali, sed per uiã regulæ hoc disponit, & tamen ibi Imperator nullã facit distinctionẽ, an minor fuerit certioratus, nec ne, ut tollatur sibi remed. ũ restitutionis in integrũ, cũ ergo tex. ibi indistinctè loquatur,

175. ideo apparet, † quod ubi interuenit Iuramentũ, remediũ à lege concessum est sublatũ, & ita per illũ textũ uoluerunt Paulus Castr. & Raph. Cuman. in d. Auten. Sacramenta Puberum, & ibi omnes Dd. notant illum textũ pro opinione Bar. hic. Neq; obstat, quod dicebat Alex. hic, quod ille textus loquitur, quando minor erat certioratus. Nam prout dicit Iason hic & benè, illud est diuinare, imò tu dicas, quòd ex quo indistincte loquitur tex. non debet recipere restrictionẽ. Item si uerum esset, quod loqueretur, quãdo fuisset certioratus, dispositio illius legis non procederet uirtute Iuramenti, sed quia seruata esset solemnitas. Quod tamen expressè est contra intentionem Imperatoris, cum totũ fundamentũ suum sit in Iuramento.

Vltra prædicta etiam ego pondero textum in l. fina. C. ad Velleian. ubi specialiter lex disponit, quod mulier promittendo dotem remanet obligata fauore dotis etiam quod non sit certiorata de Senatusconsulto, Velleiano. Sic ergo si ibi mulier, quæ non est certiorata de Senatusconsul. Velleiano, obligatur specialiter in causa dotis. Quanto fortius obligari debeat in casu nostro uirtute Iuramenti, cum tractetur de obseruatione Iuramenti,

176. & per consequens de salute animæ,† quæ cunctis rebus est præferenda l. sancimus, C. de sacrosanc. Ecclesijs.

Octauo moueor per textum, in l. cum mulier eod. tit. ad Velleian. ubi probatur, quod si mulier iteratis actib9 obligauit se ex interuallo, ex quo apparet, de magis deliberata uoluntate mulieris propter actum geminatum, quod tum cesset Senatusconsul. Velleian. cum cesset ratio, propter quam emanauerit Senatuscon. Velleian. ad succurrendum mulieribus propter fragilitatem sexus, prout dicit ibi textus. Nam si apparet, de mente eius deliberata, lex non uult illi impartiri remedium suum, ex quo apparet, quod non fuit decepta. Sic ergo pro opinione Bart. dicendum est, quod ex quo minor, uel mulier iurant de non retractandis contractibus, & per Iuramẽ-

177. tum apparet de eorum mente magis deliberata, † cum Iuramentum magis deliberatã mentẽ ostendat, quã simplex promissio, d. l. cũ pater §. filius matrẽ. Et ibi Bar. not. illũ tex. ideo dicendũ est, quod remediũ restitutionis in integrũ cessare debeat uirtute Iuramẽti, ex quo lex certa est, quod minor non fuit deceptus.

Nono

Nono etiam facit dictum Archidiaconi in.c.quauis,de pact.in 6.quod sequitur Butr. in.c.si diligenti,de foro competenti. † Quod si quis iurauerit in instrumento omnia & singula contenta esse uera.Item iurauerit nõ contrauenire, istis concurrentibus præsumitur solemnitas extrinseca, ista est communis limitatio, ut supra diximus, licet contrarium tenuimus, si ergo clausulæ generales hoc modo positę præsumunt solemnitates extrinsecas.Quanto fortius in casu nostro debemus præsumere mulierem certioratam fuisse,de.S.C.Velleiano,& minorem de beneficio restitutiõ.s in integrum,cum in specie iurarunt in casu nostro,& non generaliter in calce instrumenti cum clausulis generalibus. Decimo et ultimo facit.Nã ex quo in casu Bar.iurauit minor non contrauenire ratione minoris ætatis,huiusmodi uerba cũ aliũ sensum importare nõ possunt, nisi quod iurauerint nõ petere restitutionis in integrũ remediũ,quod datur ratione minoris ętatis. Cũ ergo uirtualiter ista uerba importẽt supradicta, ideo dicendũ est,quod mulier uel minor sint certiorati de eorũ remedijs argumẽto.l.2.& ibi. Dd. de libe.& posth. † & per ea,quæ dixit Bal.in.l.Quãuis.C.de Fideicõ. q̃d quãdo lex uel statutũ non assignat rationẽ si tamẽ unica ratio assignari potest,habeaẽ pro expressa,sic ergo in casu nostro ꝑ expressis habere debem⁹ ista uerba ratiõe minoris ętatis,& hoc uide ẽ aliquo modo sentire Bar.licet nõ expresse, dũ dicit,quod ex quo dictũ erat ratiõe minoris ætatis, & sic super facto,Quo casu omnia uidentur compræhensa adducendo textũ in.l. si duo.§.idem Iulianus & in.l.duobus.§.si quis iurauit,de Iureiu.Quæ iura secundum Iasonem non uidebantur hoc probare, quia non loquebantur in persona priuilegiata sicut in casu nostro. Item quia loquebantur ista iura in iuramento litis decisorio,non autem in iuramento confirmatorio. Sed Bar.illa iura non adducit pro decisione casus,sed magis in argumentũ per rationem illorum iuriũ & ita tenẽdo hanc sententiam Bar. quã omnes Dd. nostri temporis sequi uidentur, licet cõtrarium dicebant Dd.antiqui, communem sententiam esse contra Bar. Non obstat fundamentum Dyni,quod minor iurando,ex quo nõ erat certioratus de suo priuilegio,et per consequens uidebatur ignorare,quod iuramentum extendere non poterat uires suas,ex quo deficiebat consensus. d. l.fina.C.de non nume.pecunia l.fina.qui satisdare cogantur,l.fina.in principio, ad municipales. Nam ut supra dictum est.ex quo minor dicit non contrauenire ratione minoris ætatis expresse apparet propter illa uerba, illum habere notitiam sui priuilegij à lege concessi propter minorem ætatem. † Si ergo habet scientiam. Ergo certiorari non debet,per ea quæ tradit Bar.in.l.nomen col.1.uers.Item quæro,C.Quæ res pigno.oblig.possunt in.l.2.de Edendo in.l denũciasse in prin.de Adul.in.l.Qui absẽtẽ,de procurato. † tñ stylus omniũ Notariorum est & ita in praxi seruatur saltẽ ad tollendas disputationes prout sæpissime uidi,ut semper,quando mulier uel minor iurent non contrauenire contractibus per eum gestis, Quod semper fiat mentio de certioratione & ita practicatur,& hoc factũ est ad tollendas istas difficultates inter Dyn. & Bar.& ipsemet Bar.hic fatetur,quod tutius sit,quod in instrumẽto fiat mentio,qualiter minor fuit certioratus de suo priuilegio.

178. 179. Declaratio Bar. secundum p Dd. intellecti. 180. 181.

Pro absolutione præsentis articuli ultra. Dd. hic duo addenda sunt, primum licet. Dd. disputent super hoc ar. tamen si instrumento obligationis essent appositę clausulæ generales quæ solēt apponi per Notarios super renunciationibus, uidelicet, renunciauit Iuri actioni doli mali in factum cōditiōi sine causa &c. deinde generaliter dicat, omniq; suo iuri generali uel speciali, ꝙ tunc generalis renunciatio extenditur etiā ad beneficiū Senatuscon. Velleiani, ita nota, uoluit Bar. in auth. matri & auiæ, C. quan. mulie. tut. offic. fung. poss. col. ult. uers. quæro quid si non renūciauit, & in specie ita uoluit Alex. in cons. 146. col. ult. lib. 7. & de ista clausula not. dicit Rom. in cōs. 478. incipi. in eo quod quærit Aret. in cons. 33. incipi. Consultatio pręmissa Soc. in cons. 214. incipi. in causa. Decy. in cons. 27. col. 1. in fine lib. 1.

Singulare remediū ut clausulæ appositæ per Notarios nil operenē. Secundum erit propter quod singulare remedium siue cautela resultat ut non censeatur mulier renunciasse Senatuscōsul. Velleiano, licet expresse in instrumēto cautū sit quando Notarius interrogatus esset in specie quid esset Senatuscon. Velleianū. & ipse ignoraret tunc expresse constaret illam nō fuisse certioratā, ita singulariter uoluit Albe. de Rosa. in. l. fi. ad Velle. ita Alex. uoluit ibi in additiōibus ad Bar. hoc idē sequutus est Raph. Fulgo. in d. l. fi. §. fi. & hoc singulare dictū Albe. tenet Deci. in cons. 205. col. 4. lib. 2. sequitur etiā huiusmodi dictū Albe. Stepha. Bertran. in cons. 77. in fine lib. 2. ubi multū extollit istud dictū. Tñ licet omnes adducant. Albe. in prælle ga. loco in lib. meo hoc non dicit, eundē tñ Albe. adducere potes in. l. omnes, per illū tex. C. de hęre. Cōtrariū dixit Alex. hic col. 9. & ante ipsum Fulgo. qui eadem ratione mouebatur ꝙ ex quo erat ius quæsitū tēpore contractus ut Notarius non poterat præiudicare sicuti testis, qui in extremis cōstitus deponat falsum deposuisse in prima depositione nā tunc non præiudicat parti neq; iudex qui dicat perperā pronunciasse ut not. uoluit Bar. in. l. si quis in graui. in prin. ad Sylle. ubi ultra alia adducit tex. ubi casus uidetur in c. sicut. de testi. Alex. in cōs. 14. ponderatis his, lib. 3. Sed respōderi potest ius quæsitū fuisse parti sub quadā præsumptione iuris ut Notari⁹ intelligeret quid per ipsum scriptū fuisset à Notario, cū Notarius præsumat scire leges glo. & Dd. in. l. generali. C. de tab. lib. 10. à qua p̄sumptiōe recedit si cōtrariū apparet, ppter eius responsionē et imperitiā, arg. l. si qui adulterij C. de adulte. & c. 2. de purgat. uulga. & ita respondebat Deci. in. l. 1. in lectura senensi col. 6. si cer. pet. quæ responsio mihi magis satisfacit, quam eius distinctio qui Albe. & Alex. simul reconciliare conabatur, ut dictū Albe. procederet si in continenti tēpore contractus interrogatus fuisset Notarius, secus uero si ex interuallo, cuius distinctio lege nō corroboratur neq; ratiōe, cū eadem ratio sit siue in continenti siue ex interuallo in isto casu Notarij detegatur imperitia ut clausulę appositę nihil operentur, cū omnia fundamentū à præsumptione iuris ut sit peritus recipiāt, quo casu peritis in arte credēdū est. l. 1. §. fi. & ibi. Dd. de uent. inspiciē. l. semel. C. de re milit. lib. 12. & l. septimo mēse, de stat. ho. in. c. significauit, 3. de homic. cū simi. ideo si de cōtrario appareat tollatur p̄sumptio, prout natura est p̄sumptiōis per not. in. l. siue possidetis, cū simi. C. uti possi. & ipse Deci. meli⁹ sensit in p̄alle ga. cōs. 205. ubi indistincte secut⁹ est Albe. nulla facta distinctiōe & tenēdo

hanc

hanc sententiam non ob. dictum Bar. per illum tex. in. d. §. si quis moriēs. quia diuersa est ratio in uno casu quam in altero. Et responderi potest primo prout respondit Hipo. de Marsi. qui sequitur sententiam Albe. in Rubrica de fideiuss. col. 7. quod diuersa ratio est in notario quam in teste uel iudice. Nam plura concurrunt in Notario, quia præsumere illud est factum extrinsecum, & facta extrinseca non præsumūtur. l. quæcumqꝫ. §. fina. de publi. & præsertim in casu isto in quo magis præsumenda est ignorantia in Notario, cum à communiter contingentibus Notarij hodie plerumqꝫ imperiti reperiuntur. & facit dictū Bar. in. l. 1. q. 6. de Iu. codi. & sequitur Alex. in. cons. 52. incipi. circa præsentem col. 6. lib. 4. quod clausulæ per Notarios hodie plerumqꝫ apponuntur ex quadam inueterata notariorum consuetudine & ex stilo potius, quam ex testatoris et contrahentium uoluntate. Neqꝫ etiam secundum ipsum uerisimile est quod Notarius uoluerit detegere eius imperitiam, ut alteri noceret, cū prima caritas incipiat à se ipso. l. præses. C. de seruit. & aqu. Accedit etiam cū unusquisqꝫ honorem suum seruare uelit. cum honor & uita ęquiparentur. l. iusta, cum glo. de manu. uind. Ias. in. l. ut uim col. pe. de iust. & iu. & fertur crudelē esse eum qui honorem suum contemnit. & honor omni commodo pecuniario præferri debet. l. Iulianus, si quis omiss. cau. testa. & testis neqꝫ iudex possunt alteri præiudicium inferre, cum dicta testium & iudicis possint aliunde uel per alios uel per acta probari, quod secus est in Notario cū omnia firma sint in dicto unius, & quando sumus in hijs quę dependēt ex animo alicuius, adhærendum est eius dicto accedente Iuramento. glo. in. §. aliæ. institut. de actio. quam glo. sequitur Ancha. in cons. 158. in fine. incipi. rationes cum alijs ut late per Hipolit. de Marsy. in præallegato loco qui plures responsiones assignat ad dictum Bar. in. d. §. si quis moriens. uel 2. responderi potest quod dictum Bar. procedit quia ibi tractatur non solū de præiudicio partis, cui erat ius quæsitum uerū etiam de præiudicio & in famia illius testis uel iudicis, qui ita deposuerint falsum asseruisse, & perperā pronunciasse, & ideo non mirum est si secunda assertio prioribus non pręiudicat, secus uero in casu Notarij cum non tractetur de aliqua infamia & pęna aliqua & aliquo crimine, sed solū de commodo pecuniario, & sic in ciuilibus, ideo Notarij responsum debeat pręiudicare, cum nō tangat personam propriā, neqꝫ propter eius responsum aliqua pæna plectēd' sit, secus in dicto testis uel iudicis, & ita intelligi debeat dictū Bar. in. d. §. si quis moriens, cum tex. ille loquatur in causa criminali ut non credatur domino asserenti se uulneratum esse à seruo, & in criminalibus probationes luce meridiana clariores requirantur, & ita ex prædictis apparet dictum Albe. uerum esse quicquid dixerit Alex. hic, qui fuit sibi contrarius in. d. l. generali. C. de tabula. lib. 10. & in. d. l. fina. §. fina. in additio. & Albe. sententiam tenuit Rocchius Curtius in. c. fina. 107. col. de consuetu. & ratio est quia si dicit se nescire ergo non potuit scribere mulierem certioratam fuisse per ipsum de Senatusconsulto Velleiano, & sic illi renunciasse, quia iuri quod quis ignorat renunciare non uidetur. l. mater. C. de inoff. testam. & facit lex. 3. in. §. Neratius, de acqui. possess. cum simi.

In secunda quæstione Bar. colligitur, quod. l. nostra procedat per præsumptionem Iuris & non per fictionem, ideo admittatur probatio in contrarium, uerum quia supra dictum est, ideo non repeto hic. Nam diximus l. nostram non per fictionem, nec per præsumptionem Iuris tantum secundum communem sententiam, sed per præsumptionem Iuris & de Iure, & ideo non admittatur probatio in contrarium per textum in. §. fina. in institutio. de fideiusso. inducendo illum, ut supra induximus.

Extra glo. Bar. hic nonnullas quæstiones ponit super solemnitatibus præsumendis respicientibus Notarij & testium rogitum. Vltima uero quæstio respicit relationem nuncij.

182. In prima quæstione Bar. notatur, † Quod si sumus in Instrumento, & Notarius dicat præsentibus testibus, quod non præsumitur, quod illi fuerint rogati, quia testes debent esse præsentes in actu rogati, & conuocati, & non fortuito casu, ut in Auten. Rogati. C. de testibus, & in. l. hæredes palam. §. in testamentis, de testamentis, & ratio est, quia ista solemnitas est extrinseca, & ideo non præsumitur. d. l. Quæcumque. §. fina. & alijs supra deductis.

Ista conclusio Bar. communiter ab omnibus approbata quatuor mo-
183. dis limitatur hic per Dd. duobus modis per eundem Bar. hic. Primo † nisi in instrumento facta esset mentio, Quod essent rogati. Nam tunc isto casu, ex quo ista solemnitas licet extrinseca, quæ tamen potuit interuenire tempore confecti instrumenti, præsumitur per supradictam. l. primam. C. de fide instr. & iure hastæ fiscalis, lib. 10. & quod ibi notatur, & hæc limitatio non habet difficultatem, & communiter recipitur.

184. Secundo † nisi testes se subscriberent, prout Bar. hic dicit, & ista etiam limitatio communiter approbatur hic per. Dd. ut patet per Alexan. & Iason. hic, licet quidam contrarium tentare uoluerint, & ratio manifesta est, quia ex quo testes se subscripserunt apparet, quod non fortuito casu interuenerunt, imò quod fuerint conuocati & rogati. & non procedit auth. nisi rogati. C. de testi.

185. Tertio † nisi tabellio sciente & patiente parte subscriberet, quia tunc præsumeretur rogatus testis argumento. d. l. cum ostendimus. §. fina. de fideiuss. &. l. optimam. C. de contrahen. & committen. stipula. & hoc idem sequitur Alexan. hic & in cons. 33. uol. 3. sequitur Aretin. in. l. hac consultissima, in princip. C. de testamen. licet Aretin. dubitet in. d. l. hæredes palam. §. in testamentis, hoc idem sequitur Iason hic.

186. Quarto limitatur, & ista est notabilis limitatio † si Notarius & testator essent periti Iuris, & reperirentur instituti uenientes ab intestato, tunc testes præsumerentur rogati, ita uoluit Odofred. in. l. prima, quẽ sequitur ibi Bal. circa finem princip. de hæred. instituen. Et hos refert & sequitur Aretin. hic reputans istum casum nouum & singularem. Istam limitationem inprimis reprobat Immola in. d. l. prima de hæred. inst. & Alexan. hic, & sequitur etiam Iason hic, & solum mouentur hac ratione, quia in Iure hoc non reperitur expressum, & hoc idem uidetur uoluisse Aretin. in. d. l. hæredes palam. §. in testamentis. Ista limitatio Odofredi

fredi & Baldi in d.l. prima, de hęred. insti. licet cōmuniter reprobetur, uidetur esse uera, quia est rationabilis & æqua & Iuri consona, prout etiam Iason fatetur, licet contrarium dicat. Et pro hac limitatione facit, † quia ualidum est argumentum à ratione cessanti l. adigere §. quamuis de Iure patrona, c. cum cessante, de Appella. cū similibus. † Sed ideo lex introduxit, quod testes deberent esse rogati d. Auten. Rogati & d.l. hæredes palam §. in testamentis, quia de facili posset committi falsitas, prout expresse dicit textus in l. Diuus, in uers. cæterum, ibi alioquin, de milita. testa. & est textus in §. planè in Inst. eod. tit. de milita. testa. facit optimè textus in l. fin. C. de fideicommiss. ibi, lex etenim nequid falsitatis incurrat. Quæ ratio uidetur cessare, si hæredes instituti sunt, qui ueniant ab intestato. Nam tunc omnis sinistra falsitatis suspicio cessare uidetur, cum illi omnino essent successuri, et hoc probatur in simili, per ea quę Dd. cōmuniter tradunt in l. hac consultiss. §. ex imperfecto, C. de Testamētis. † Quod si pater faciat testamētū inter liberos, quod ualidū est testamentū duobus testibus d.l. hac cōsultissima §. ex imperfecto, & in Auten. hoc inter liberos, & etiam, quod illi duo testes nō sint rogati per glo. notabilē in l. f. ad finē in uerbo testamentū in prima solutione, de Codicillis quæ glo. optime facit in proposito nostro, cū glo. ibi loquatur de legitimis hæredibus, Hoc idem Bal. & Saly. & Fulg. dicūt in Aut. Quod sine C. de testamētis, & ratio est in illo casu, ut supra dictum est, quia cessat suspicio falsitatis, à fortiori ergo, hoc dicēdū est, ut pręsumātur testes rogati, quādo sunt scripti ueniētes ab intestato, ut testamentū cōseruetur, Quod in dubijs semper faciendū est, † cū Respub. interfit, ut testamēta cōseruentur, l. uel necare. Quemad. testa. aperiātur, facit l. in testamētis, de reg. Iu. Itē quia nemini fit pręiudiciū, cū illi instituti, si nō ex Testamēto succedēt, poterūt ab intestato succedere. Sed hoc modo uoluntas testatoris magis cōseruabitur in damnū potius uenientib⁹ ab intestato, quia posset esse, quod in testamēto essent relicta Fideicommissa & Legata quæ nō cōseruarentur, si testamentū esset nullū. Et pro hac limitatione optimè in simili uidetur esse tex. in l. Posthumus, in fine princip. de iniusto & rupto testamento, ubi si filius pręteritus uiuo testatore decesserit & in testamento sint uocati uenientes ab in testato quod tūc Testamētū, quod à principio nullū fuit, ex post facto recōualescit fauore ueniētiū ab intestato, quod multū est cōtra regulas Iuris, cū illud, quod ab initio uitiosum est tractu temporis nō reconualescit. l. Quod ab initio, cū similibus, de reg. Iu. Ad idē est optimus tex. in d. Auten. hoc inter liberos §. si quis aūt, ubi singulariter dicitur, quod testamentū primū perfectū tollitur per secundum imperfectū, si in eo uocati sunt uenientes ab intestato, & sufficiūt illo casu quinq; testes, qd' est singulare. Ad idē est tex. in l. 2. in uerbo, uel in eo scriptus est, de Iniusto & rupto testamento, & est etiā similis tex. in l. si duabus §. si suus, de bono. possess. cōtra tab. et multa ad hoc adduci possent, in quibus probatur leges remittere solēnitates Iuris, quando in testamento uocati sint illi, quibus ab intestato defertur hæreditas, & ratio est quia illi qui ueniunt ab intestato dicuntur uenire non solum dispositione legis, uerum etiam tacita mente Testatoris l. conficiuntur, de iure codicillorum.

Odofredi sententiæ defensio. 187.

188.

189.

180.

Vltimo pro hac sententia optime facit, quod uoluit glo. cõmuniter à do-cto. recepta in l. cohęredi. §. cũ filię, & ibi Doct. quod in testamento inter li beros semper clausula codicillaris pręsumitur inesse licet in ueritate inserta non sit, & ita Doct. communiter dicunt in l. hac consultissima, §. ex im-perfecto. C. de testamen. Et hoc idẽ uoluit glo. in l. filij. C. fami. hercis. ut su pra dictũ est. Necq; obstat ratio Dd. quę friuola est, quod ex quo de hac li-mitatione in Iure cautum non est, ideo non sit admittenda. Nam satis est, quod reperiatur ratio naturalis, & æquitas, quę uim legis habet, cũ ratio le gis sit anima legis, ut notũ est. Itẽ probatur in illis Iuribus per nos deductis in quib' probatur manifeste fauor uenientiũ ab intestato in testamẽtis, quã-tũ ad solẽnitates Iuris, & ista limitatio simpliciter procedat, nõ aũt quod ne

192. cesse sit, quod testator & Notarius sint Iurisperiti, quia † Notarius semper pręsumitur peritus, ut colligitur in l. 1. & ibi per glo C. de Vsur. & supra di ximus, et hoc modo etiã Bal. redarguebat Odofredum in d. l. 1. de hę. Insti.

193. Quinto ultra Dd. hic limitari potest ex tacita tamẽ mẽte Dd. † quod si instrumentũ esset antiquũ, in quo dictũ esset præsentibus testibus, & non diceret rogatis, qd' tũc isto casu testes pręsumãtur rogati propter ant qui-tatẽ tẽporis, prout uolebat Ange. supra, qui dicebat solẽnitatẽ extrinsecam pręsumi ex diuturnitate tẽporis per d. l. si filius, C. de petit. hære. & in l. qui in aliena. in princ.p. uers. sed quid si adierit, de Acqui. hę. & ib: Alex. & Dd. & Bar. ipsemet hic dicit, quod ideo testes nõ præsumuntur rogati, quia est solemnitas extrinseca, ista ratio cessat propter antiquitatẽ temporis.

Secundo quęrit Bar. an Notarius, qui cõfecit Instrumentũ præsumatur

194. fuisse rogatus, glo. indistinctè tenuit, † quod sic, in Auten de Tabell. in ..-nos aũt, in uerbo iniũgatur, in fine, colla 4. Bar. prędictã glo uidetur tenere trib' modis. Primo quãdo Notarius dicat publicaui. Secũdo quãdo d. c. t.

195. Ego Notarius rogatus scripsi. † Tertio quando Notarius simpliciter, dicit Ego Notarius scripsi, si tale Instrumentũ reperitur in libris Tabellionum, quos uulgus protocolla appellat cũ signis solitis apponi per Notarium, & tũc præsumitur pro Notario in Auten. ad hęc C. de fide Instru. cũ ibi nota. per glo. Et hanc doctrinã Bar. omnes Dd. indifferenter sequuntur, ut hic

196. per Alex. & Ias. † Vnum tamen dicit Ias. quod Bal. in l. prima col. 8. C. de fide Instru. & Iure hastæ fiscalis. lib. 10. quod primam partem Bar. se-quitur, quando dixerit, publicaui, quod tunc præsumatur rogatus, cum nõ possit fieri publicatio nisi esset rogatus, quia partes non consentirent. d. S. nos aũt, & dicit, quod hoc approbatur per consuetudinem, & benè dicit.

197. † Nam postquã Instrumentum est scriptum per Notariũ, legitur & pu-blicatur partibus, an ea quæ scripta sunt per eum, à partibus approbentur, & iterum recipit consensum postquam legerit, si contenti sunt de his, quæ scripta sunt, & ante istum ultimum consensum partes possunt addere, mi-nuere ad corũ beneplacitũ. Si ergo Notarius non dicit, publicaui, sequitur quod Instrumentũ non fuerit perfectum & approbatum à partibus, & ad-

198. ducit. Bal. glo. nota. in l. fideicõmissa S. primo. de Lega. 3 dicit tamẽ Bal. † Quod si est signum Tabellionis, tũc appareret, quod esset lectũ et partibus publicatum, quia signũ solitũ est apponi, posteaq; fuerit absolutũ, uel data copia partibus.

† Nam

† Nam terminus ſigni eſt quodāmodo terminus diſpoſitiōis redactæ in 199.
ſcripturā, ſicuti lapides ſunt limites agrorū, & diſtinguūt agros, l. in Agris,
de Acqui.rer.dom. quod Iaſon cōfirmat, quia † Inſtrumentū dicitur eſſe 200.
perfectū & abſolutū, quando eſt ſcriptū à Tabellione, ſed ſi nō fuit lectum,
uel publicatum nō præſumitur, niſi atteſtetur, d. glo. in d. l. fideicōmiſſa §.
primo per quā idem Bal. dicit in l. ſtatutis C. de ſenten. ex periculo recitan.
& ideo inferri poteſt per ſupra dicta, † quod ſcripturæ defunctorū Nota- 201.
riorū filo ſuſpenſæ, ſi non ſunt ſubſcriptæ & ſignatæ, nō probarēt, nec poſ-
ſet quis extrahere Inſtrumentū ex illis ſcripturis Notarij defuncti, nec per
eū, cui commiſſæ ſunt rogationes Notarij mortui per tex. notab. in d. l. fi-
deicōmiſſa §. primo ubi Bar. quia rogitus non præſumitur, & poteſt con
tingere, quod Inſtrumentū fuiſſet ſcriptum, nō tamen publicatū ita in iſtis
terminis uoluit Alex. in conſ. 154. incip. uidetur, uol. 2. Paulus de Caſtr.
in conſ. 230. incip. dubitatur primo, in 9. dubio in antiquis & in cōſ. 197.
incip. Viſis his primo dubio, prima parte in nouis, idem dicit Butr. in cōſ.
11. incip. animaduertendum. Ancho. in conſ. 432. incip. præmiſſa & Ioan.
de Anno, in conſ. 33. cum additione Bologini in conſ 31. Ange. in cōſ. 273.
incip. præmiſſa. Corn. in conſ. 118. incip placet, poſt mediū. uol. 4. & in cōſ.
226. incip. licet, uol. 3. Alex. & Iaſon latè in l. cū antiquitas, C. de Teſtamē-
tis, dicebat tamen ſingulariter Cardinalis Florentinus in cōſ. 133. incip. ad
ſingula. col. 2. † Quod ſi in Inſtrumēto eſſent addita illa uerba, actū in tali 202.
loco, quod per talia uerba intelligeretur facta publicatio, licet Alex. contra-
riū dicebat, in d. conſ. 154. & hoc facit, quia in omnib⁹ Inſtrumētis dicitur
actū, & hæc prædicta procedūt in charta ſeparata, ſecus uerò ſi in protocol-
lis & notulis & matricib⁹ per modū libri cōfectis, † tunc quia rogatio fa- 203.
cta in uno Inſtrumēto, intelligitur repetita in alio, ut latè traditur per Bar.
& alios in l. ſi quis ex Argentarijs, §. ſi initium, de edendo.

Tertio capite Bar. hic dicit, † quod ſi notarius dixerit in inſtrumēto. Ego 204.
Notarius ſcripſi. Quod ſi nō reperiatur Inſtrumentū in libris Inſtrumento
rū ſiue rogationū quas uulgus appellat cū ſolito ſigillo nō pręſumatur No
tarius rogatus, & ita oēs Dd. hic ſequūtur Bar. ut per Alex. & Iaſon hic. † 205.
Iſta cōcluſio Dd. licet ab omnibus, ſic recepta ſit, in puncto Iuris nō uidetur Reprehenſio
procedere, prout etiā ſolus hic Aretin. animaduertit, qui dicit quod imò omniū doct.
iſto caſu, Notarius pręſumitur rogatus. Nam ex quo dicit, ego Notarius
ſcripſi, & ſic exprimit nomē officij, & dicit ſe ſcripſiſſe tanꝗ Notariū per cō
ſequens debet præſumi mandatū & rogitū pręceſſiſſe, quia † Notarius nō 206.
poteſt ſcribere, niſi ſit rogatus, & etiā de his quæ geſta ſunt in ſui præſen-
tia, & nō alias. ut in Auten. de Tabell. §. primo. Itē ſecundum ipſum facit,
quia nō ſoliti ſunt Notarij ſcribere niſi ſint rogati à partibus, l. prima ſecun
dū lecturā Bar. C. de edēdo, & cū ſentētia Aretini pertranſit hic Iaſon, pro-
fecto hæc ſententia uerior uidetur & comprobatur, quia ſi uerū eſſet, quod
nō fuiſſet rogatus, ex quo apparet, quod ille tanꝗ Notarius ſcripſit redar
gueretur de falſo, & ideo in dubio iudicandūeſt rogitū præceſſiſſe ad tol-
lendā iſtā ſiniſtram ſuſpicionē, facit ad hoc notabile dictū Bar. in l. nō ſo-
lum, de oper. no. nunciat. Et ibi Doct. †. & in dubio quis ſemper præſu- 207.

mitur bonus l. merito, cum similibus, pro socio. Facit etiam quia quod Notarius scribendo præsumatur rogatus, non solum est de necessitate, ut dixi mus ad tollendam suspicionem, imò etiam de consuetudine & à communiter contingentibus. Si ergo de consuetudine. Ergo debet præsumi roga-
208. tus ratione officij ratione tollendæ falsitatis, nec nõ consuetudinis, † cum solemnitas extrinseca à communiter accidentibus præsumatur, d. l. fina. in fine & ibi Bal. notat. illũ textum C. de Fideiuss. & Aretin. superius hanc limitationem ponebat, quam singulariter Zasius hic commendabat, & est textus in l. Quod si nolit §. qui assidue, de Edilit. edicto. & ista limitatio communiter approbatur, ut supra diximus, quicquid in contrarium senserit Felyn. in d. c. sicut, de re iudica. Ad idem facit pro hac sententia à fortiori prout infra ipsemet Bar. dicit. Nam si testis subscribendo se uidetur rogatus, l. Domitius, de Testamentis, qui est persona priuata, quanto fortius præsumendum est in Notario, qui est persona publica, & suum officium expostulat, ut sit rogatus, & propterea non mirũ est, si Accursius no-
209 ster indistinctè uoluit in §. nos autem in uerbo iniungatur, in fine. † Notarium semper præsumi rogatum nulla habita ratione, quomodo Notarius scripsit per d. §. si scriptum, Insti. de inuti. stip. & ille textus in fortiori facit. Nam si uigore instrumenti publici uerbum promitto præsumit stipulationem. Quanto fortius præsumi debet solemnitas in Instrumento, quæ respicit personam Notarij attento eius officio & consuetudine,
210. † quia rogitus in persona Notarij, non est solemnitas extrinseca imò intrinseca, quia ad hoc ita tenetur Notarius, alias incidit in pœnam falsi, & hanc eandem sententiam sequitur Brunus in tractatu de forma & solemnitate in articulo, de probatione & præsumptione solemnitatis col. 18. in fine.

In tertia quæstione Bar. iterum quærit circa dicta testium & inordinate locutus est, cum ista quæstio respiciat primam, & debebat cõtinuare, quia quinq; quæstiones dependebant à prima. Quęrit ergo. Quid si Notarius dicit præsentibus testibus adhibitis, non autem dicit, ad quem finem es-
211. sent adhibiti, an ualeat talis depositio, † & determinat ualere etiam quod non fuerit expressum præsentibus testibus ad hoc adhibitis, & adducit textum in l. 2. §. homines. Vi bonorum raptorum, textus in d. §. homines hoc modo induci debet. In Edicto prætor dicebat, quod ille qui coactis seu coadunatis hominibus rapuerit, teneatur pœna, de qua ibi in d. l. 2. in princi. I. C. in d. §. homines interpretatur edictum illud, qui taliter rapuerit hominibus coadunatis, nunquid commissum esset delictum, quia poterat esse, quod non essent homines tales coadunati ad illum finem I. C. determinat, quòd imò, quando hominibus coadunatis tale delictum fuerit commissum, præsumitur hominibus coadunatis perpetratum fuisse ad illam causam, & hoc I. C. præsumit ex post facto, quando delictum fuerit perpetratum, sic in proposito, posteaquam testamentum secutum est, & apponitur adhibitis testibus, ex præsumptione censetur tales testes ad hoc adhibitos fuisse ex actu sequenti, & ita facit etiam textus in l. sed Iulianus §. perinde, ad Macedo. &

do. & Bar. dicebat de hoc esse tex. in. d. l. hæredes palam. §. in testamentis, optimus est etiam tex. ultra Bar. in. d. l. diuus, de milit. testa. ibi conuocatis testibus, & non dicit. l. C. ad quem finem non ob aliam rationem quia subintelligitur † licet communis stilus Notariorum sit, ut dicatur præsentibus talibus testibus adhoc adhibitis & rogatis. Et hoc securius erit, cui standum esse arbitror, cum usus omni regulæ omnicq; constitutioni deroget. l. librorum. §. quod tamen Cassius, de lega. 3. &. l. labeo de suppe. leg. l. cum de lanionis. §. asinam, de fund. instru. Oldra. in cons. 118. incipi. exordiente. Dd. late & præsertim Ias. in Rubrica de ope. no. nunc. 212. Communis Notariorum stilus.

Item Not. ex dictis Bar. † testes satis esse fuisse rogatos uel à parte uel à Notario, & in dubio præsumitur à parte, ad cuius petitionem & instantiam interuenit contractus arg. l. stipulatio ista. §. si quis ita, tit. nostro, & quod sufficiat testes interrogatos fuisse à quocumq;, idem dixit Ioh. Fab. in. §. fina. in institut. de testa secutus Dynum in. d. l. hæredes palam. §. in testamentis & Ias. hic confirmat optimo simili per id quod uoluit Ange. in cons. 274 incipi. Thema super quo, col. 5. ubi singulariter dicit, † quod si aliqui testes dicant se fuisse à testatore rogatos, aliqui à Notario, non per hoc sunt contrarij, cum possibile sit fuisse rogatos ab utroq;, facit quod dicitur ut ad hoc testium concordia inducatur interpretari debemus. c. cum tu, de Testi. & ibi late Cano. Bal. in. l. item u. dedum per illum tex. de petit. hære. & idem Bal. in prima constitut. C. §. quibus, col. 1. Bar. &. Dd. late in l. 2. §. creditum, si cer. pet. & idem dicendum esset si fuissent rogati à Notario, prout pluries uidi, & ita communiter obseruatur, quia tunc non dicerentur rogati à Notario simpliciter, sed à partibus, cum Notarius rogando testes uideatur hoc facere nomine partium, & sic partes uidentur rogare nuda uoce Notarij, ex quo sunt præsentes pariterq; patientes uidentur hoc facere, arg. l. qui patitur, mand. l. 1. §. magistrum el. 2. de exercito. l. prima quod cum eo, faciunt not. per Bar. & Dd. in l. quæ dotis, sol. mat. & refert Ias. hic Mantuæ consuluisse, † quod si aliqui testes asserant se rogatos fuisse ante publicationẽ testamenti, quidam post, quod non sunt contrarij, ut patet in cons. 13. lib. 3. & uoluit Ias. dicere Mutinæ † quia suff cit in testamento testes fuisse rogatos in ipso actu, uel in continẽti, ita Bal. in. l. fina. col pen. in fine C. de fideicom. 213. 214. 215. 216.

† Penultimo loco Bar. hic dicit quod si in actis reperiatur die tali litem fuisse contestatam, neq; constet an per negationem uel per confessionem prout est substantia litis contestationis. l. unica. C. de litis contesta. quod præsumatur legitime facta, licet Specu. contrarium dicat in tit. de lit. conte. §. 2. in uers. quidam autem lecta petitione, ubi refert Bononiæ fuisse abolitam sententiam cum omni suo processu, eò quia non apparebat de litis contestatione cum suis solemnitatibus necessarijs. Contrarium Bar. tenet contra Specu. cuius sententiam. Dd. communiter sequuntur, ut hic per Alex. & Ias. & cano. in. c. primo, de lit. contestat & ibi late per Maria. Soc. & Ias. hic adducit optimum tex. in. c. cum causam, de iura. calum. quem Bal. ibi ad hoc ponderat. Et ultra prædicta accedit, † quia isto casu ista solemnitas in litis contestatione non est solemnitas extrinseca, int- 217. 218.

mò intrinseca, cum necessarium sit quod in litis contestatione interueniat negatio uel affirmatio. d. l. unica. C. de lit. con. & ideo cum sit solemnitas intrinseca debeat præsumi. l. nostra &. d. §. si scriptum &. d. §. fin. instit. de fideiuss. cum alijs supra adductis, licet Bar. sententia neminem habeat contradictorem & ab omnibus sit recepta. Tamen dubia uidetur, Nam cum omnia iudicij acta debeant in scriptis redigi. c. quoniam contra, de probat. & ibi ratio apponitur &. Dd. late. Ideo recurredum est ad acta, & si non reperiatur litis contestatio legitimè facta, prout de substantia est iux. d. l. unicam. C. de lit. contest. quod expresse apparet per demonstrationem ad oculum illam non esse legitimam, quia si facta fuisset reperiretur in actis, ideo per relationem certa esse dicitur. l. certum, si cer. pet. non tenere sententiam. & pro hac sententia adduco optime dictum Ange. in. l. cum hi. §. si cum lis, per illum tex. de probat. ubi dicit quod cum transactio procedere non ualeat nisi lite subsistentè. l. prima, de transact. quod uerbis Notarij non creditur asserentis litem esse, quia lex resistit ut nullo modo ualeat transactio nisi lis in ueritate assistat. & ibidem sequitur Castreñ. & per supra dicta idem Ange. consuluit in cons. 66. incipi. Visis dictis compromissi, col. 2. in uers. & licet in compromisso ubi expresse dixit litem necessariam esse ad hoc ut teneat transactio & in pluribus locis hoc idem dixit in cons. 215. incipi. Thema tale propositum, col. 2. in uers. 4. & hoc idem late confirmat Deci. in cons. 587. col 2. &. 3. lib. 4. adduco eundem Decium in cons. 302. col. 2. lib. 2. ibi litem autē nō fuisse contestatam, ubi expresse uult necesse esse exprimere litem contestatam, & ex processu hoc debeat apparere. per. d. c. quoniam contra, alias sit nullus processus, & sic in specie hoc uidetur asserere, faciunt etiam quod sententia præsumitur lata ex causa quæ uere apparet in actis, ut not. in. l. si quis ad exhibendum. de except. rei iudic. & in. l. hæc enim in prin. de suspect. tuto. not. in. c. si ad confirmatiōem, de elect. in sexto. Alexan. in cons. 66. col. prima lib. 5. Et ita tenendo, non obstat tex. in. d. c. cum causam, quia ille tex. potius dicit contrarium, & præsertim glo. ibi, ubi uult quod in litis contestatione interrogationes & responsiones debeant redigi in scriptis, per tex. in. d. c. quoniam contra. Cogita super his, & supra dixi in limitationibus an solemnitas omissa uiciaret in iudicijs.

Defensio Specu. contra omnes.

Vltimo loco Bar. Quærit quid si in sententia dicatur, sententialiter promulgata, nec fiat mentio ibi quod fuisset lecta nec iudice sedente pro tribunali, remitto me ad eum, & per. Dd. hic. De pluribus alijs quæstionibus quis disserere posset, uerum quia satis supra diximus, & præsertim super solemnitatibus præsumendis. Ideo remitto me ad ea quæ. Dd. tradunt in d. c. quoniam contra. Satis hanc subtilem & quotidianam materiam in præsumendis solemnitatibus explicauimus.

Et ad Laudem Dei optimi maximi, & uirginis eius matris absoluta sit hæc subtilis & quotidiana lex, quæ plurimum in praxi uersatur. Die iij. Mense Iulio. M. D. L.

